

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 33.

Måndagen den 7 juli 1947.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande juli.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Johnsson i Kastanjegården, som vid kammarens sammanträde den 28 juni med läkarintyg styrkt sig från och med den 25 juni tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 326, med förslag till lag om särskilda åtgärder för polisverksamhetens upprätthållande i vissa fall.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att omedelbart hänvisa propositionen till behandling av lagutskott.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets ulåtanden nr 243, 245 och 246, bevillningsutskottets betänkanden nr 46—49, bankoutskottets utlåtanden nr 52—56 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 47 och 49—52.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 241, i anledning av väckta motioner om dels utökning av antalet järnvägsfullmäktige, dels utredning rörande en kollegial styrelseorganisation vid statsbanorna; och

nr 242, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om antalet hemvärnsofficers- och hemvärnsunderofficersbefattningar; samt

bankoutskottets memorial nr 51, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 33.

§ 6.

*åtgärder i
prisreglerande
syfte på
jordbrukets
område.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 6 juni 1947 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 280, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

2) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande statsrådet angivna riktlinjer;

3) å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 68 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor;

c) till Prisrabatterning å vissa livsmedel ett anslag av 60 000 000 kronor;

4) å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av avsättning av inhemsk ull anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett flertal motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, måtte

1) med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i förslaget till förordning om viss avgift å mjölk, grädde och ost, för sin del antaga förslag till förordning om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

2) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet i motiveringen angivna riktlinjer;

3) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 68 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor;

c) till Prisrabatterning å vissa livsmedel ett anslag av 60 000 000 kronor;

4) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1947/48 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av avsättning av inhemsk ull anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor;

B. att motionerna I: 360 och II: 516, I: 361 och II: 517, I: 364 och II 523 ävensom II: 519 samt II: 520, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebar en sådan prissättning på jordbrukets produkter m. m., att jordbrukets inkomster beräknades öka med i

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
runt tal 156 miljoner kronor, varav närmare 13 miljoner kronor beräknades komma att tillföras jordbruket under återstoden av innevarande regleringsår.

Reservation hade avgivits av herr *Tjällgren*, friherre *Beck-Friis* samt herrar *Näslund*, *Hagman*, *Liedberg*, *Gustafson* i *Vimmerby* och *Carlström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition samt motionerna I: 360 och II: 516, I: 361 och II: 517 ävensom I: 364 och II: 523, måtte

1) med förklaring, att — — — (lika med utskottet) — — — investeringsanslag av 300 000 kronor;

B. att motionerna II: 519 och II: 520, i den mån de ej kunde anses besvarade med vad reservanternas anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservanternas hade förordat att jordbruket genom höjda inkomster och sänkta priser å driftsmedel under regleringsåret 1947/48 skulle tillföras en inkomstökning av 200 miljoner kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet omedelbart i början av denna debatt närmast av ett par skäl. Jag har närt den förhoppningen, att denna debatt kanske i någon mån skulle kunna avkortas, om jag fick tillfälle att inledningsvis redovisa det väsentligaste av regeringens bevekelsegrunder, när den har framlagt denna proposition. Jag har också haft en känsla av att den debatt, som de senaste veckorna pågått i pressen och på annat håll präglats av så många nyanser och många skilda uppfattningar om vad regeringens förslag rent siffermässigt egentligen innebär mot bakgrunden av att det här är fråga om att utjämna löneklyftan mellan å ena sidan vissa delar av jordbrukets folk och å andra sidan industriens anställda. Jag vet inte, om jag inledningsvis ytterligare behöver understryka, att det väl inte råder några delade meningar om själva målsättningen, nämligen önskvärdheten av att den eftersatta delen av jordbruksbefolkningen — jag menar därmed lantarbetare och mindre jordbrukare — så småningom skola uppnå en levnadsstandard, som är fullt likvärdig med vad medellönen för industriens folk representerar. Om det målet råder det som sagt inga delade meningar, utan tvisten har väl i allt väsentligt inskränkt sig till takten och farten i fråga om denna inkomstutjämningsprocedur. För regeringen har det stått fullt klart, att denna inkomstutjämningsprocess måste inpassas och synkroniseras i den allmänna samhällsekonomska utvecklingsprocessen. Reservanternas i utskottet och mina övriga meningsmotståndare ha gjort gällande, att regeringen i sitt förslag till riksdagen, som slutar på ett prisstöd av 156 miljoner kronor, har varit alltför restriktiv, alltför njugg. Detta förslag innebär inte, att man därmed kan åstadkomma den önskvärda inkomstutjämnningen mellan lantarbetare och småbrukare å ena sidan och industriarbetare å den andra. Just på denna punkt har jag, som jag sade, en mycket stark känsla av att begreppen äro ganska förvirrade och det är därför kanske anledning för mig att inledningsvis uppehålla mig litet mera noggrant vid dessa jämförelsefrågor.

Det är ju ganska omöjligt att med utgångspunkt från en period, som omfattar ett år, göra gällande, att vissa förhöjningar ha skett till den ena eller andra gruppens fördel. Man har ju olika tidtabeller för avtalens utlöpande. Industrierbetarna ha i regel årsskiftet som kalendertid för sina lönejuste-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

ringar; lantarbetarna ha efterhösten eller om jag så får säga förvintern såsom kalendertid för sina lönejusteringar. Skall man få en något så när riktigt tillfredsställande bild över hur utvecklingen varit på de båda fronterna, får man följaktligen sträcka sig något längre tid tillbaka. En mycket vanlig och mycket användbar tidsperiod vid en sådan här jämförelse brukar vara att jämföra löneförhållandena mellan dessa båda grupper år 1938, d. v. s. innan kriget bröt ut, och löneförhållandena mellan samma grupper den dag som i dag är. Om jag använder samma siffror som användes av en av mina meningsmotståndare, när denna fråga remitterades till utskottet för några veckor sedan — och de siffrorna äro i allt väsentligt riktiga — kan jag nämna, att 1938 var lantarbetarlönen 64 öre i timmen och i dag är den 1 krona 43 öre i timmen. När jag vid denna jämförelse talar om lantarbetarna, gör jag det av bekvämlighetsskäl. Jag är angelägen understryka, att bilden inkluderar självfallet en mycket stor grupp av egna jordbrukare. Medellönen för de egentliga industriarbetarna var 1938 1 krona 37 öre i timmen och är i dag enligt socialstyrelsens beräkning, som publicerades i gårdagens tidningar, 2 kronor 32 öre, vilket är ett något lägre belopp än det som här tidigare anförts, men med hänsyn till att detta bör vara det som är mest å jour använder jag mig av det. Detta betyder, att lantarbetarna och den del av jordbruketsbefolkningen, för vilken lantarbetarnas löneförhållanden kunna anses representativa, under tiden 1938—1947 fått en inkomstförbättring av 125 %. Motsvarande inkomstförbättring för industriens arbetare är 70 %. Socialstyrelsens i gårdagens tidningar publicerade undersökning gav också en jämförelsebild för en mindre tidsperiod, nämligen för åren 1945—1947. Man räknade där med lantarbetarlöneökningen inklusive indextillägget i maj månad men exklusive den löneökning, som uppkommer, när regeringens förslag har genomförts. Den sålunda beräknade lönestegringen är 18 %. För industriarbetarna är motsvarande löneökning de sista åren 23 %, men däri inräknas alla de löneökningar, som industriarbetarna redan ha fått. För att göra jämförelsen rättvis bör man för lantarbetarnas del även räkna med den löneökning lantarbetarna kunna påräkna innevarande höst. Då komma ju lantarbetarna, därest riksdagen ansluter sig till regeringens förslag, att kunna påräkna ytterligare 14 % löneökning. Sålunda blir löneökningen för lantarbetarna under de båda sista åren 32 % och för industriarbetarna 23 %. Jag skall inte längre trötta kammaren med denna jämförelsebild.

Jag skulle kunna anförda ytterligare en bild för att belysa det hela. Gör jag en jämförelse för senaste tioårsperioden från 1936/37 till 1946/47 finner jag, att löneklyftan mellan lantarbetare och industriarbetare eller mellan jordbruketsbefolkningen och industriarbetarna, som 1936 var 42 %, i dag är reducerad till hälften. Det är speciellt glädjande från mina utgångspunkter, att den väsentligaste reduktionen av denna klyfta, praktiskt taget hälften av den, har eliminerats under de båda sista åren.

Den vanliga invändningen från mina meningsmotståndare mot detta jämförelseresonemang är ju, att det är örena man lever på och inte procenten. Jag vill minnas, att det var herr Liedberg, som i remissdebatten var särskilt angelägen om att understryka den synpunkten. Han anförde, att om lantarbetarna från 1938 till dags dato fått 80 öre i absolut löneförbättring men industriarbetarna kunna räkna med en löneförbättring av 1 krona — det torde väl vara 95 öre efter den senaste korrigeringen enligt socialstyrelsens rapport — är detta, som herr Liedberg uttryckte det, inte någon minskning av löneklyftan, utan i absolut mening har klyftan ytterligare ökat. Nu är det emellertid så, att detta herr Liedbergs resonemang är behäftat med två

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

ofullständigheter. Han gör, när han talar om industriarbetarnas löneutveckling så, att han självfallet diskonterar den löneökning, som skett genom de senaste avtalsrörelserna. Men när han talar om lantarbetarna, glömmer han bort den löneförbättring, som regeringens förslag kommer att medgiva innevarande höst. Man bör ju anständigtvis räkna med att den löneförbättring i absoluta ören, som regeringens förslag skapar förutsättningar för, bör inräknas i jämförelsebilden från 1938 till 1947, eftersom det ju är storleken av den löneförbättringen vi här diskutera och i samband därmed jämförelsen med industriens löner.

Den andra ofullständigheten i herr Liedbergs resonemang är, att han inte beaktar den penningvärdeförsämring, som har skett sedan 1938 till dags dato. Om löneskillnaden mellan lantarbetare och industriarbetare, mellan jordbruksbefolkning och industriarbetare, 1938 var låt mig säga 70 à 75 öre per timme, så är skillnaden 1947, om man räknar in den löneökning lantarbetarna ha att emotse i höst och tar hänsyn till penningvärdets försämring, praktiskt taget densamma. Jag kunde 1938 köpa väsentligt mer, mycket mer för 75 öre än jag kan köpa i dag. I realiteten är det ingen tvekan om att löneklyftan har utjämnats, även om den i absoluta ören är lika stor som vid krigets utbrott.

Till dessa rent siffermässiga jämförelser kan man ytterligare anföra en del synpunkter, som göra bilden något fylligare. När man talar om industriarbetarnas medellön — och jag är den förste att understryka, att det är den, som skall vara utgångspunkt vid jämförelsen — måste man ta hänsyn till de olika dyrortsgrupperna. Nu kan man självfallet från jordbrukarhåll göra gällande, att dyrortsgrupperingen i och för sig är en orättvis gruppering, och därför vägra att tillmäta denna någon betydelse. Jag tror emellertid, att man i närvarande stund i rättvisans intresse måste konstatera, att vi inte nått en sådan nivellering mellan landsbygd och stad, att lönerna på olika orter äro direkt jämförbara. När jag tar medellönen för industriarbetare har jag därför räknat med medelgenomsnittet i alla de olika dyrorterna i landet. När jag jämför denna med medelinkomsten för jordbruksbefolkningen kan jag inte gärna undgå att konstatera, att jordbruksbefolkningen väl ändå i väsentlig utsträckning är bosatt på de orter, som räknas till de billigaste dyrortsgrupperna. Jag har här tidigare anfört — och jag vill framhålla det också nu för att fullständiga bilden — att industribefolkningen känner varje prishöjning omedelbart och till dess yttersta konsekvenser. Jordbruksbefolkningen däremot känner inte i sin egen budget pridfördyringen på samma sätt. Så länge den tack vare sin naturahushållning har mjölk, grädde, potatis, ägg, fläsk o. d., måste ett genomslag i konsumentpriserna drabba industriarbetarna och jordbruksbefolkningen olika.

Jag kan anföra ytterligare en omständighet. Jordbruksbefolkningens kalkylerade inkomst beräknas på tidlönerna enligt lantarbetaravtalet med justering efter den allmänna marknaden. Industriarbetarnas löneinkomst är i allt väsentligt ett resultat av ett tekniskt vetenskapligt tidsstuderat ackordssystem, och även detta har en viss betydelse. Jag kan ju nämna, att i den mån som lantarbetarna haft möjligheter att arbeta efter ackordssystem, såsom vid betupptagning och täckdikning, ha inkomsterna varit annorlunda och så pass hyggliga, att man kan säga, att de äro väl jämförbara med motsvarande inom den industriella sektorn.

Jag har försökt att göra denna jämförelse så objektiv som jag har kunnat, och jag tror, att om man, såsom man haft en viss benägenhet för ifrån jordbrukarhåll, i sin propaganda framställer jordbruksnäringen såsom den näring, som alltid är strykpojken, alltid är på efterkälken i de ekonomiska

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.) jämförelsesammanhangen, så tror jag, att man når ett resultat, som jordbruket har all anledning att be Gud bevara sig för. Det har onekligen blivit någonting av en rent automatisk uppfattning hos många lantarbetare, att lönerna inom jordbruket för närvarande äro så förtvivlat låga, att man under inga förhållanden kan byta bort sig genom att lämna jordbruksnäringen. Man har med denna medvetna propaganda, som sena tiders bönder fört på läpparna, lyckats sprida den uppfattningen bland jordbruksbefolkningen, att man alltid vinner på att lämna jordbruksnäringen. Jag har talat med åtskilliga lantarbetare, som kommit underfund med att vinsten varit obefintlig. Jag tror, att ur jordbruksnäringens egen synpunkt vore det önskvärt och lyckligt med en mera allsidig information på denna punkt.

En annan fråga, som ju ventilerats under den allmänna diskussionen är skördeutvecklingen, sedan regeringen förde förhandlingarna med jordbrukets representanter. Skördeutvecklingen har gått åt galet håll, om jag så får uttrycka mig. Man har tagit detta till intäkt för att säga, att regeringens förslag med hänsyn till skördeutfallet är för dåligt, för restriktivt, och att det behövs ett annat bud. Jag vill minnas, att det var herr Skoglund i Doverstorp som i remissdebatten gav uttryck för den tankegången. Jag vill med anledning därav säga, att principen vid jordbrukets kalkylering — jag har sagt det tidigare här i kammaren — är, att man rör sig med en normal skörd med en viss svängningsmarginal, som siffermässigt sett är 4 %, som i gynnsamt fall ger jordbruket en vinstchans på i dagens läge 90 miljoner kronor. Men för att få den vinstchansen ha jordbrukarna också åtagit sig att ta risken av en förlust av samma omfattning, därest utvecklingen skulle gå åt andra hållet. Samtidigt komma vissa efterjusteringar att ske, första gången i augusti månad. Om skördeutfallet blir så ogynnsamt eller gynnsamt, att man går utanför 4 %-marginalen, sätter den statliga regleringsapparaten in med prisjusteringar för att hålla linjen inom den svängningslatitud som är godkänd. Man kan självfallet diskutera, om denna princip är den riktiga, eller om den principen borde tillämpas, att man genom efterjusteringar åvägabringar exakt balans utan chans och utan risk. Än har man icke från jordbrukarhåll velat rekommendera denna princip. Än är man angelägen att ha svängningsmöjligheter både ovanför och nedanför 0-strecket, och så länge man är överens om detta, måste skördeutfallet i och för sig, när man diskuterar denna kalkyl, vara en sak som ligger vid sidan om.

Jag vill också konstatera, att den officiella skörderapporten av den 31 maj visar en bild av läget vid det mest ogynnsamma tillfället. Vi ha fått en del regn över landet efter detta datum och en viss förbättring har därefter inträtt. Enligt stickprovsundersökningar, som varit så pass omfattande, att de väl kunna ges viss representativ karaktär, har det visat sig, att en icke oväsentlig förbättring inträtt sedan den senaste officiella skörderapporten avlämnades. En särskilt glädjande faktor är den villighet, som jordbrukarna ha visat att så vårvete innevarande år. Det är bekant för alla, att det är just brödspannmålsförsörjningen, som är den utomordentligt ömtåliga frågan i dagens försörjningsläge. Det har från en del håll gjorts gällande, att den prisstimulans på 3 kronor per deciton vete, som regeringen genomförde enligt ett partiellt beslut i våras, var för låg och icke skulle ge det önskade resultatet. Vid den undersökning som man nu gjort har det visat sig, att vi ha en vårvetebesädd areal som är icke oväsentligt större än den största vårveteareal vi någonsin haft besädd i detta land. Efter de båda missväxtåren 1940 och 1941 hade vi en vårveteareal av 115 000 hektar. I dag räknar man från livsmedelskommissionens sida med att motsvarande siffra ligger närmare 150 000 än 115 000. De farhågor, som i olika sammanhang fram-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
förts för att stimulansen var otillfredsställande, ha av de praktiska jordbrukarna på ett mycket effektivt sätt dementerats.

Våra brödsädsbekymmer äro trots detta av naturliga skäl stora. Import blir nödvändig i rätt stor omfattning, och för att utnyttja våra egna resurser på denna front har regeringen i förra fredagskonseljen beslutat uppdraga åt livsmedelskommissionen att utarbeta förslag till arealpremier för kommande höstsädd, samtidigt som kornet av årets skörd skall räknas in som brödsäd och av den anledningen prishöjes med 2 kronor per deciton. Premieringen av höstsädden, som för nästkommande regleringsår ger en merinkomst till jordbruket av cirka 20 miljoner, bör i någon mån kunna lugna herr Pehrsson-Bramstorp, som i remissdebatten för några veckor sedan uttalade sina stora betänkligheter mot att regeringen icke redan nu kunde lämna något mera påtagligt stöd än en allmän garanti för att de två sista månaderna av lantarbetarnas avtalsår även skulle täckas av statligt pristöd. Jag förmenar, att nu har man väl genom att besluta premiera den höstsädda spannmålsarealen i någon mån lugnat herr Pehrsson-Bramstorps farhågor på denna punkt.

När man från reservanternas sida gör gällande, att regeringen varit för restriktiv mot jordbruket, kan det kanske ändå ha sitt intresse att konstatera vad regeringsförslaget innebär för konsumenterna. Jag har tidigare här anfört — och jag ber att få upprepa det nu — att det blir ofrånkomliga prisstegringar på bröd, på mjöl, på konsumtionsmjölk, på fläsk, på kött och på charkuterivaror. Uppgåelsen med sockerbetsodlarna medför också en prisjustering i fråga om sockret. Skall man lyckas hålla den linjen, att dessa prisjusteringar icke skola utlösa en allmän revansch känsla på löntagarfronten, bland arbetare och bland tjänstemän kan man icke gå längre. Man har gått så långt som man överhuvud taget vågar. Jag tror att vi alla ha en känsla av att det är utomordentligt ansträngda marginaler man här har att röra sig med. Det är följaktligen ett avvägningsspörsmål, man kan ha olika uppfattning om djärvheten och graderingen, men regeringen har i sitt förslag redovisat var den anser att avvägningssgränsen bör ligga.

Sedan regeringen framlagt sin proposition ha en del motioner väckts. I en motion, undertecknad av herr Pehrsson-Bramstorp m. fl. — en likalydande motion har frambruits av herr Domö m. fl., och motionerna få väl betraktas som partimotioner från bondeförbundet och högern — heter det till en början, att det vore önskvärt, icke med en löneförbättring av 18,2 öre, såsom regeringsförslaget kalkylmässigt ger möjlighet till, utan av 20 öre, vilket man anser vara en rimlig löne- och inkomstförbättring. Jag har tidigare sagt och jag vill hävda det även i dag, att jag har den bestämda uppfattningen, att innehavarna av de jordbruk som äro av den storleksgraden, att man där har lantarbetare sysselsatta, äro att betrakta såsom tillhörande den i ekonomiskt avseende bäst ställda delen av den svenska jordbruksbefolkningen. När man därför gör denna medelberäkning, som ger alla ofullständiga jordbruk, vanliga småbruk, bondebruk, storbondebruk, gods och herresäten samma möjligheter, nämligen en inkomstförbättring av något över 18 öre per timme blir det på det sättet — det är ett känt faktum för alla, som intresserat sig för och sysslat med dessa kalkyleringar — att det i praktiken slår ut så, att de större jordbruken ha vissa möjligheter, som icke stå de mindre jordbruken till buds.

De 45 miljoner, som enligt högerns, bondeförbundets och folkpartiets motioner skola tillföras jordbruket utöver det av regeringen föreslagna beloppet, skulle i huvudsak enligt motionärerna komma mjölkproduktionen till godo. Hur skall nu detta ske? Det kan ske på olika vägar. Man kan tänka

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

sig en prishöjning på smöret. Då är det i och för sig enklast att klara ut problemet. Men regeringen har ansett den vägen oframkomlig. I vissa andra motioner, som framburits i anknytning till propositionen, har också den vägen ansetts omöjlig. Motionärerna själva sväva också på målet i fråga om önskvärdheten att höja smörpriset. Man säger då, att man kan vinna samma resultat genom att höja priset på övriga mejeriprodukter, eftersom det i första hand är mjölkproduktionen som bör stimuleras. Jag vågar nog det påståendet, att skola de 45 miljonerna skaffas på konsumtionsmjölk, på ost och på grädde, blir det fråga om så väsentliga prisförhöjningar utöver vad regeringen har föreslagit, att man kanske t. o. m. från motionärernas sida vid en allvarlig begrundan av resultatet blir litet tveksam.

Man har också från motionärernas sida sagt, att man möjligen kan tänka sig en subvention över budgeten, ifall denna subvention får tillfällig karaktär. För någon vecka sedan debatterade riksdagen just subventionsfrågan i samband med den proposition, som jag kontrasierat och som innebar att 40 miljoner skulle ställas till förfogande för att möta den prisfördyring som vi få dragas med på vissa nödvändiga importvaror. I den diskussion som följde var jag mycket angelägen att understryka, att det enda skälet för regeringen att framlägga den propositionen var att anordningen hade karaktären av en ren tillfällighetsåtgärd. För den händelse motionärerna tro, att mjölkproduktionen i vårt land kan subventioneras via mjölkpristillägg över budgeten och att denna subvention skall ha en tillfällig karaktär, måste jag för min del anmäla en bestämt avvikande mening. Jag förmenar att så länge som vi ändå kunna redovisa en inkomst- och löneskillnad för de eftersatta grupperna inom jordbruket och lantarbetarna, å ena sidan, och industriarbetarna, å andra sidan, alla eventuella överskott måste användas för att utjämna den skillnaden. Om vi i år införa en tillfällig subvention för att stödja mjölkpriset och utvecklingen nästa år skulle bli sådan, att vissa andra förnödenhetsvaror sjunka i pris, skulle man, sade herr Pehrsson-Bramstorp i remissdebatten, kunna avveckla subventionen. Men det måste innebära att vi nästa år, om vi få sänkta kostnader på andra fronter, måste fråga oss: skola vi använda detta överskott för att slopa den subvention, som årets riksdag införde, eller skola vi använda det för att ytterligare öka inkomsterna för de eftersatta inom jordbruksnäringen och låta subventionen vara kvar? Jag tillåter mig säga, att jag skulle bli utomordentligt förvånad, om motionärerna vid det tillfället skulle säga: här är det angelägnare att slopa subventionen, och därför får inkomstförbättringen och löneförbättringen anstå. För egen del har jag den uppfattningen, att om ett sådant läge skulle uppstå, överskottet i första hand skall användas i inkomstutjämning syfte. Och så länge jag har den meningen, kan jag icke acceptera ett införande av subventionering till stöd för mjölkpriset i dagens läge såsom en tillfällig åtgärd.

I folkpartiets motion rekommenderas en ökning av priset på en del mejeriprodukter. Man undantager helt och hållet smöret. Vidare rekommenderas en ökning av spannmålspriset. Med andra ord: man begär att konsumenterna skola taga en ytterligare fördyring i fråga om mjöl och bröd utöver den fördyring som regeringen föreslagit. Man förordar vidare en viss justering av fabrikspotatispriset. Att stödja fabrikspotatispriset måste väl under alla förhållanden bli en åtgärd som innebär ett lokalt betingat stöd, eftersom denna produktion har sin mycket bestämda geografiska begränsning till våra allra sydligaste landsdelar. Skola vi då skaffa de 45 miljonerna på de andra vägarna, genom mjölkprisförbättringar, gräddprisförbättringar och ostprisförbättringar, måste det bli fråga om sådana justeringar, vilkas storleksordning sannerligen avskräcka.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Vidare säges i folkpartimotionen, att regeringen icke bör hävda uppfattningen om en sänkning av äggpriset. Jag är angelägen att klara ut just den frågan. I kalkylerna för innevarande år redovisas ett medelpris på ägg av 2 kronor 90 öre per kg, och för nästa år 2 kronor 80 öre. Man resonerar så, att eftersom hönsstammen ökats så väsentligt som den har, kan man räkna med en ökning även av äggproduktionen, och med den fria prisbildning, som för närvarande råder i fråga om ägg, bör det innebära, att man kanhända får någon reduktion på kilopriset utan att därför inkomsterna för produktionen i och för sig behöva bli mindre. Nu har det emellertid blivit så att det godkända fria priset för äggproduktionens del får variera inom så pass vid marginal som 2:30 och 3:30. Om priset går under 2:30, skall regeringen stödja priset, och om det visar sig att priset går över 3:30, har regeringen rättighet att vidtaga åtgärder för att stoppa upp priset vid den nivån. Med utgångspunkt från dessa marginaler har man i diskussionen hållit för troligt att vi ha att räkna med ett medelpris av 2:80 för kommande år. Jag har emellertid en bestämd känsla av att detta antagande är mycket försiktigt och välvilligt i förhållande till jordbrukarintresset. Enligt min uppfattning komma vi att få ett medelpris, som ligger högre än 2:80. Om det nu skulle bli så att medelpriset blir 2:90 eller 2:95 — det är ingenting som lägger hinder i vägen för det, och i varje fall har ju regeringen ingen fullmakt att gripa in förrän priset går över 3:30 — innebär detta att det svenska jordbruket tillföres ytterligare ett tiotal miljoner kronor på inkomstsidan. Med hänsyn till prisutvecklingen i fråga om äggen under första halvåret i år jämfört med första halvåret i fjol anser jag mig ha stöd för antagandet att vi få ett högre medelpris än det som redovisas i propositionen. Följaktligen ha folkpartiets önskemål på den punkten också blivit tillgodosedda utan att man behövde säga något särskilt om saken i propositionen.

I den kommunistiska motionen biträder man för det första regeringens förslag beträffande de olika prishöjningarna. Därutöver föreslås ett ökat producentbidrag av 1 öre per liter, eller med andra ord en subvention från statskassan, som kommer att kosta ungefär 10 miljoner kronor. Detta önskemål att det speciella småbruket borde givas en extra favör är också tillgodosett i regeringsförslaget genom sänkningen av arealgränsen för producentbidraget. Arealgränsen sänkes från 25 till 15 hektar. Man vinner på det sättet 8 miljoner kronor, som enligt propositionen skola användas i de trakter av landet, där mjölkproduktionen visar speciellt dåligt resultat. Enligt utskottet skulle pengarna reserveras i huvudsak för det mindre jordbruket. Regeringen har ingenting emot att acceptera utskottets uttalande på den punkten.

I såväl kommunistmotionen som folkpartimotionen talas det om önskvärdheten av att nedbringa kostnaderna för jordbrukets förnödenheter. Ja, därom råda väl inga som helst delade meningar. Regeringen är minst lika angelägen att tillgodose detta syftemål. Det är ju bland annat därför som vi föreslagit en skärpt priskontroll, vilken riksdagen glädjande nog också för någon vecka sedan antagit. Propositionen innebär ju också att de vinster som kunna ernås genom en mera skärpt och rigorös priskontroll i avseende å jordbrukets förnödenheter får jordbruket tillgodoräkna sig inom ramen för den 4-procentiga marginalen. Ingen är väl så optimistisk att han tror att man på den vägen annat än genom den mest rigorösa och hårda priskontroll i det nu rådande läget skulle kunna komma över det plus på 90 miljoner som svängningsmarginalen i kalkylen innebär.

Vad som är särskilt angeläget att slå fast i fråga om den kommunistiska motionen är att kommunisterna acceptera alla regeringens förslag till pris-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
höjningar. Jag är så mycket mer angelägen att slå fast detta som det kommunistiska partiets ledande organ Ny Dag onekligen har drivit en propaganda mot dessa prishöjningar, som inte gärna ger intryck av att kommunistpartiet i politiskt avseende står bakom dem. Den propagandan riktar sin udd mot regeringen. Det är regeringen som har förklarat att dessa prishöjningar äro nödvändiga och ofrånkomliga såsom läget är för jordbruket för närvarande, men för att undvika den åndlösa saxningen mellan priser och löner med alla dess destruktiva verkningar när den går till sina yttersta konsekvenser, har det gällt för regeringen att övertyga folk att denna ofrånkomliga prisjustering till förmån för jordbruket är en åtgärd av rättvisa. Men det är inte ett motiv eller en signal till en allmänt omfattande löneoffensiv på den andra fronten. Kommunisterna ha gjort sitt bästa för att omöjliggöra förverkligandet av denna tanke på en stabilisering, och på traditionellt sätt intaga de, parallellt med den propaganda som riktar sig mot prishöjningarna på livsmedel, en attityd gentemot bönderna som innebär ett godkännande av samma prishöjningar. Och så sockrar man på det hela med 10 miljoner kronor ur statskassan i extra producentbidrag. Jag betraktar detta såsom en spekulation, därvid man tror sig kunna servera folk två diametralt motsatta ståndpunkter, om man bara är försiktig och inte gör det på samma gång och i samma församling.

I den ekonomiska debatt som präglat det politiska livet under de sista veckorna har man från borgerligt håll beskyllt oss för att vara halvhjärtade, för att inte våga vara konsekventa. Man har sagt att vi inte köra med tillräckligt hårda tyglar. Hur denna kritik skall kunna förenas med de borgerliga partiernas överbud i jordbrukets prisfråga har jag utomordentligt svårt att förstå. Om någon fråga är en nyckelfråga i den ekonomiska politiken, så är det denna. För var och en som velat följa utvecklingen har det onekligen blivit uppenbart hur pass ömtåligt fält man är inne på när det gäller förhöjning av livsmedelspriserna. Hur man skall förena de borgerligas överbud på ytterligare prisstegringar med den återhållsamhet och fasta ekonomiska politik, som man från samma håll säger sig önska, är för mig en stor gåta. Här har tydligen blivit en motsättning mellan det ekonomiska förståndet och den politiska giljarfärd som man är ute på hos jordbruks- och bondebefolkningen. Om nu högern och folkpartiet låta det senare intresset dominera, är jag ändå, herr talman, nog optimistisk att tro, att kammaren skall placera denna fråga i dess rätta ekonomiska sammanhang och från den utgångspunkten följa regeringens och utskottets förslag.

Herr Liedberg: Herr talman! Som kammarens ledamöter väl ha observerat är jordbruksutskottets utlåtande nr 67 ganska kort liksom även föredragande departementschefens yttrande i propositionen. Reservanternas avvikande meningar äro också korta — men ganska betydelsefulla. Innan jag går närmare in härpå skall jag något uppehålla mig vid folkhushållningsministerns nyss hållna anförande. Det har ju, som kammarens ledamöter torde ha observerat, utvecklats sig en sed att regeringen i större frågor inleder debatten i kammaren. Det är en naturlig reflexion, om man sätter detta i samband med att regeringen känner sig trängd. Statsrådet Sträng har givit en annan förklaring. Han har hoppats att hans anförande, som inte var så kort — och det blir kanske inte mitt heller — skulle kunna avkorta den kommande debatten. Men jag tror att herr statsrådet är för god demokrat för att han på det sättet skulle vilja tysta oppositionen. Och jag kan också säga att jag inte tror att hans förhoppningar skola gå i uppfyllelse, ty hans motivering har knappast varit övertygande.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Först, herr talman, några randanmärkningar till den argumentation som herr statsrådet förde.

Herr statsrådet började med att säga att de som hade en annan mening, det vill säga oppositionen, hade förvillade begrepp. Jag skall inte uppehålla mig vid detta. Det är ju inte något argument.

Sedan fortsatte herr statsrådet med att tala om de jämförelser i fråga om löneutvecklingen som socialstyrelsen gjort och som publicerades i går genom TT:s förmedling. Jag har ingenting att erinra mot siffrorna i och för sig. Slutsatserna får jag tillfälle att återkomma till. Men herr statsrådet sade i fortsättningen att jag i ett inlägg i någon tidigare debatt varit ofullständig i två avseenden. För det första borde man inte, som jag förmenades ha gjort, glömma bort den förbättring för lantarbetarna som kan förväntas. Den saken borde man, som herr statsrådet uttryckte sig, *anständigtvis* inte utelämna. Jag kanske får tillfälle att använda detta uttryck i samma, som jag hoppas, harmlösa betydelse, som herr statsrådet inlade i detsamma. Vidare skulle jag inte ha beaktat penningvärdesförsämringen, alltså att de 75 örena vore värda så och så mycket anno dazumal och så och så mycket mindre värda nu. Ja, herr talman, om vi skola tala om penningvärdesförsämring, vilka är det som lida mest av den, de som ha minst att leva på eller de som ha det bättre ställt? Om lantbefolkningen känner prisfördyringen på livsmedlen mindre än industribefolkningen därför att lantbefolkningen själv producerar dem, beror det väl helt enkelt därpå att lantbefolkningen i huvudsak inte har råd att skaffa sig mycket mer än det som hör till livets nödtröft, medan varje utgiftsökning för detta livets nödtröft för andra grupper inkräktar på sådan konsumtion, som för lantbefolkningen i stort sett ter sig som lyxartad.

Jag ber, herr talman, att redan från början få säga ifrån att den argumentation som vi föra inte har hakat upp sig på skördeutsikterna. Vad herr Skoglund i Doverstorp har sagt i detta sammanhang erinrar jag mig inte, men jag är övertygad om att han inte har inlagt den meningen i vad han sagt som herr statsrådet ville göra gällande. För övrigt kommer han väl att tala för sig själv.

Herr statsrådet var vidare inne på det goda utfallet av stimulanshöjningen för vårvetet. Man hade höjt med 3 öre i stället för, som påyrkats av jordbrukarna inom livsmedelskommissionens råd, med 4 öre! Herr statsrådet konstaterade att odlingen förededde en mycket stor ökning. Ja, herr statsråd, hur skola jordbrukarna göra för att inte statsrådet skall tolka det såsom stor belåtenhet med de verkställda prisökningarna? Skola de sluta att odla någonting alls för att statsrådet skall känna sig övertygad?

Så kommer herr statsrådet med arealpremier för nästa år. Jag har med nöje läst livsmedelskommissionens förslag till prissättning för nästa år, och jag kan bara konstatera att både statsrådet och livsmedelskommissionen tyckas vara mycket villiga att för nästa år, det vill säga 1948/49, vidtaga åtgärder, bara de inte ske i år! Här har man satt sig fast i en ståndpunkt, som inte får rubbas. Jag får tillfälle att återkomma både till de 20 och 18 örena och till resonemanget omkring subventionerna. Jag vill bara fråga statsrådet varifrån statsrådet tar arealbidragen? Är det något som tages någon annanstans ifrån än från statskassan?

Utskottsmajoriteten accepterar statsrådets resonemang — om med lätt eller tungt hjärta lämnar jag därhän — det resonemang som utmynnar i uttalandet på s. 82 första stycket i propositionen: »Överhuvud taget skulle prishöjningar av den storleksordning, som jordbruksrepresentanterna föreslagit, enligt mitt förmenande medföra stora svårigheter att bibehålla det

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
nuvarande löneläget, vilket i sin tur skulle öka inflationsrisken.» Så långt statsrådet. — Från denna utgångspunkt har livsmedelskommissionen tydligen haft att göra upp sitt förslag, från denna utgångspunkt har regeringen behandlat jordbrukets önskemål vid överläggningarna. Man har därvid, som statsrådet Wigforss i ett offentligt tal — jag tror det var i Karlstad — upplyst om, söka agera skiljedomare mellan stora folkgrupper, och man har, som framgår av citatet nyss, inte stuckit under stol med att *deras* uppfattning som redan fått sitt på det torra vägt tyngre än *deras*, som ännu intet fått med av det senaste årets med en eller annan miljard ökade köpkraft. Statsrådet har ju i sitt nyss hållna anförande på ett talangfullt sätt fört de förras talan. Ty de som fått ut sitt — eller kanske rättare sagt den grupp bland dem som enligt egen uppgift höjt sin inkomst med 500 miljoner sedan årsskiftet — dessa ha vägrat den återstående stora gruppen en lika andel av de försämrade köpmedlen. Denna vägran är skickligt maskerad; varken gruppen i fråga eller dess talesmän i regeringen vägrar kompensation. Det har kammaren nyss hört av herr statsrådet. Tvärtom, man erbjuder full kompensation! Men tyvärr i procent, under förmenande att 10 procent på 1 krona bör vara lika välkommen och tillfredsställande för jordbruksbefolkningen som 10 procent på 2 kronor för andra människor med större anspråk och större gehör. Det är nu inte just 1 krona och 2 kronor det rör sig om — jag återkommer till mer specificerade fakta. Men det förda resonemanget illustreras bra på det sättet.

Utgångspunkten för hela den under och efter kriget förda jordbrukspolitik och prisregleringen har ju varit att å ena sidan skydda konsumenterna från den prisstegring som hade blivit följd av avspärning och knapphet, om allt fått sköta sig själv, å andra sidan att bibehålla jordbruksnäringens lönsamhet, räntabilitet vid 1938/39 års ungefärliga nivå, varken mer eller mindre. Hela denna tid har präglats av lägre priser till konsumenterna än eljest varit fallet. Jordbruket har lojalt medverkat i denna politik. Röster ha visserligen höjts då och då, röster som frågat vad tacken blir i längden, som pekat på vissa andra grupper och näringsfång som kunnat utnyttja läget på annat sätt. Men den stora massan har genom sina organ, de stora riksorganisationerna på jordbrukets område, nämligen Sveriges lantbruksförbund och RLF, stött och garanterat den linje som under större delen av denna tid burits upp av en hela folkets samlingsregering. Jag har själv under hela denna tid, i mer eller mindre ansvarstyngd ställning, haft att tillsammans med yrkesbröder deltaga i de överläggningar och rådslag av skilda slag som utmynnat i denna handlingslinje. Vi ha städe förmenat att likaväl som jordbruket tidigare behövt skydd mot de billiga produkterna från länder med låg lönenivå, likaväl kan detta bli fallet i en framtid, och att jordbrukets sak gagnades bättre av ett uppträdande som *borde* skänka respekt för vår moderation i lägen som lätteligen kunnat utnyttjas, som *borde* frammana förståelse för denna stora folkgrupps anspråk på *sin* lön för samhällsnyttigt, ja, *omistligt* arbete.

Vi stå i dag med *ett* tack i handen. Skall det svaret vara sista ordet — ja, då få pessimisterna på vår sida rätt. Men jag hoppas i det längsta att kammaren skall följa rättvisans linje, och jag skall tillåta mig att något närmare söka visa att den uppfattning som fått sitt uttryck i reservationen utgör det minimum av rättvisa som jordbruket i dag kan ställa anspråk på.

Man har på så många håll sökt visa att regeringens bud är tillräckligt eller mer än tillräckligt och att jordbrukets krav äro ohemula eller omotiverade. Kammaren känner till resonemanget: regeringens bud ger 14 procent, medan andra fått nöja sig med 8—9 procent, och det ger 18 öre i timmen. Jordbru-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

karnas jämförelser med andra inkomstgrupper äro grovt felaktiga, som »Fackföreningsrörelsen» skriver i sitt sista nummer, o. s. v. Låt oss titta litet närmare på de påstådda »grova felberäkningarna» och »oriktiga uppgifterna». De lönejämförelser som få dessa kritiska omdömen har jag redan tidigare, vid remissen av denna proposition, berört. Jag skall gärna upprepa dem. De äro för manliga arbetare inom industri och hantverk, handel, transportväsen och allmän tjänst hämtade ur »Lönestatistisk årsbok 1944», s. 87, tab. 33, för åren 1938—1944. För år 1945 äro de inhämtade från socialstyrelsen. Efter 1945 har uppräknings skett med 9 procent från 1945 till 1946 och med 8 procent från 1946 till 1947. Denna procentuella beräkning ligger säkerligen i underkant, vilket bekräftas av det av mig förut omnämnda TT-meddelandet från socialstyrelsen. Socialstyrelsen har ju tvärtom för årsskiftet 1946—1947 ett högre tal. Till dessa siffror ha lagts de fem procenten på grundlönerna efter den 1 maj i år. Med utgångsläget 1,37 år 1938 kommer man fram till 2,41 efter den 1 maj i år och socialstyrelsen till 2,32.

Ur samma källor stamma uppgifterna för lantarbetarlönens utveckling för åren 1938—1945. För åren 1946 och 1947 har beräkning skett enligt avtalslönens utveckling. Man kommer till siffran 64 öre 1938 — jag tror att herr statsrådet anförde samma siffra i dag — och till 1 435 efter den 1 maj 1947. Det har aldrig, herr statsråd — och jag kan ju vända mig till »Fackföreningsrörelsen» också — stuckits under stol med att dessa siffror för industriarbetare m. fl. del avse medeltal för hela landet, för olika dyrorter och inte enbart A-orterna. Men det kallar »Fackföreningsrörelsen» för det andra grova felet. Det första är siffran 2,41 i och för sig, som säges vara okänd både i landsorganisationen och socialstyrelsen, vars talan man i denna tidning med eller utan fullmakt för. Det tredje stadiet i lantbruksförbundets »statistiska förvirring» — det är ett citat, mina damer och herrar — är att de tal som nyss nämdes avse samtliga arbetare.

Hela den nu redovisade polemiken är typisk. Man sätter sig på sina höga hästar mot de okunniga och osakliga bönderna och deras utredningsorgan och avfärdar fakta mer eller mindre med glåpord. Men, ärade kammarledamöter, vi ha aldrig gjort gällande, att löneklyftan är 1 krona i timmen, d. v. s. skillnaden mellan 1,43 och 2,41. Vi ha aldrig gjort gällande, att dessa siffror äro mera än ungefärliga. Statistiken är och måste vara ungefärlig i dessa ting. Därför finner jag god överensstämmelse mellan våra siffror och socialstyrelsens nyss publicerade material. Vi äro också på det klara med att löneläget inom med jordbruket jämförliga grupper inte ligger vid 2,41 utan någonstans mellan 1,90 och 2,10. Det säger alldeles tillräckligt, herr statsråd!

Den nyss citerade och för polemiken ganska representativa källan talar själv om hur det skall räknas. Jag hänvisar till s. 540—541 i samma tidsskrift för i år. Det heter där: »Vill man belysa löneklyftans sammanpressning» — man kallar det så i artikeln i fråga — »i timförtjänster, bli siffrorna följande: För lantarbetare 1939 75 öre; 1945 1,25; 1947 den 1 juni 1,44. För industriarbetare på A-ort 1939 1,06; 1945 1,61; 1947 den 1 juni 1,97 kronor.» Jag tror att herr statsrådet hade samma siffror för industriarbetarna. Det stämmer ganska bra med vad jag sade nyss. Jag får skillnaden mellan 75 öre och 1,44 till 69 öre och mellan 1,06 och 1,97 till 91 öre. Den s. k. sammanpressningen är alltså den, att 31 öres klyfta 1939 är 53 öre i dag! Kan någon annan i kammaren få ut något annat, vore det ett verkligt konststycke i räkning.

Men man kommer på nytt med den procentuella tröstegrunden, vilken herr statsrådet i dag föll tillbaka på. Till och med om man som Fackföreningsrörelsen diskonterar en lönestegring till hösten — »vi ha då räknat

Åtgärder i prisreglerande sifte på jordbrukets område. (Forts.)
med 18 öres lönestegring för lantarbetarna, vilket är lågt beräknat», säger man — blir höjningen för lantarbetarna 87 öre och för de andra 91 öre. Det kan ju knappast sägas vara att fylla igen en klyfta. Då har man ingenting annat att tillgripa än att säga, att klyftan har visserligen inte nominellt fyllts igen, men att det nu är så mycket sämre penningvärde. Jag tror inte att jag behöver bemöta och apostrofera en tidskrift, som med sådan självmedvetenhet har uttalat sig inte bara å egna utan även å socialstyrelsens vägnar, på annat sätt än att hänvisa till socialstyrelsens av såväl herr statsrådet som mig i dag citerade meddelande, daterat Stockholm den 15 juli och distribuerat genom TT.

På sina håll uttalar man sig hänfullt om jordbrukarnas nyvaknade intresse för lantarbetarlönerna. Kammaren bör då erinra sig att jordbruksbefolkningen i sin helhet i kalkylen tillmättes den arbetsersättning, som lantarbetarna få. Detta är skäl nog, men jag vågar tillägga, att mer eller mindre hård dragkamp vid förhandlingsbordet aldrig, sedan den nuvarande prisregleringens tillkomst, har rört sig om *huruvida* lantarbetarna skulle få sin del av kalkylens arbetsomkostnadssumma utan om hur mycket jordbruket kunnat bära *utöver* det som motsvarats av kalkylerade inkomster i kalkylen. Och det har icke av någon, varken av arbetstigareorganisationen eller av dess årade förbundsordförande, herr statsrådet Sträng, gjorts gällande, att den marginalen för närvarande kan räknas till mer än ett fåtal ören. Vi ha städse — jag tror att herr statsrådet vill ge mig rätt däri — varit ense om att jordbrukets löner böra ligga så högt som genomsnittlig bärkraft tillåter. Det är heller aldrig om tioöringar utan om de sista örena, som meningsskiljaktigheter rätt.

Nu menar regeringen att jordbruket kompenseras motsvarande 18 öres arbetsinkostökning per timme — det är visst noga räknat 18,2 öre om jag minns rätt — och utskottet, som kanske inte är lika övertygat på den punkten, upprepar i alla händelser i lämpliga citat och omskrivningar uttalandena i statsrådsprotokollet angående faran för penningvärdet, procentuell ökning m. m. sådant.

Det må här först som sist sägas ifrån, att det inte har varit, inte är och inte blir procentuella gottgörelser som jordbruksbefolkningen behöver. Det är reell rättvisa i kronor och ören som vill till. Det vore bra om detta ju förr dess hellre bleve klart för alla dem, som ibland med överlägsna attityder — jag syftar därvidlag inte på herr statsrådet i dag — förmena att bönder och lantfolk behöva inte och böra inte kräva samma standard och bekvämligheter i livsföring, hus och hem, som andra anse självklara.

Hur har regeringen då kommit fram till dessa 14 procent, dessa 18 öre? Ja, kammaren har ju hört statsrådet Strängs version, och jag kan nu få komma med min. Även den frågan var på tal i remissdebatten om denna proposition. Jag behöver bara erinra om att man tänkt sig att höja inkomsterna delvis från 10 juni, delvis från 1 september. Mot inkomster från 15 och 12 månader sätter man utgifter för 12 och 10 månader. D. v. s. *inkostökningarna* för 15 och 12 månader emot *utgiftsökningar* under 10 månader. Såsom fyndigt räkneexempel må det få gälla — såsom en realistisk statslednings sista ord däremot knappast. Det är riktigt, att inkomsterna brukat regleras per 1 september och lönerna per 1 november. Det är riktigt att ingendera av de löneavtalsslutande parterna sökt sabotera avtalet. Men det är felaktigt att förmena att arbetsomkostnadsposten i kalkylen skall bygga på något annat än verkligheten — avtalen ha så vitt jag kan erinra mig aldrig varit ens nämnda i avgörande sammanhang, där man varit angelägen att inte blanda in de avtalsslutande parterna. Det har inte heller hittills varit straff

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

på att höja lönerna. Och det är felaktigt att förmäna att det i dagens läge, med andra gruppers frammarsch, är möjligt att såsom företagare eller arbetare i eget företag taga och samla upp inkomstförbättringar och hänvisa den enskilde arbetaren — märk väl inte organisationen, ty den tar nog herr statsrådet Sträng hand om — som dagligen frestas av lockande anbud från närmaste tätort, torvmosse eller annat, till att det nog skall bli bättre efter den 1 november. De som tro att detta går ha — det tillåter jag mig att säga till och med om de sitta i Kungl. Maj:ts regering — tappat kontakten med verkligheten. Inkomstförbättringarna måste i det läge vi ha slå igenom även gentemot de anställda och då bli också de 14 procenten och de 18,2 örena rena konstruktioner. Verkligheten är att regeringens bud svarar mot cirka 14 öre och cirka 10 procent. Och detta ha jordbrukets företrädare inte kunnat acceptera.

Ett annat påstående håller nästan på att bli legend — även om herr statsrådet i dag inte ytterligare fört fram det — nämligen att jordbruket ej gått till mötes medan regeringen gjort allt. Även här är verkligheten en annan. Jordbruket har under förhandlingarna avstått från cirka 50 miljoner kronor, varom tvist stått i kalkylen, från cirka 10 miljoner kronor beräknat under-skott i kalkylen och från skillnaden mellan 204 och 200 miljoner kronor. Det gör cirka 65 miljoner kronor. Vi behöva inte taga upp något resonemang om den saken. Det är ett faktum, att vi ha avstått från våra anspråk på alla dessa miljoner. Resten — de 200 miljonerna — äro inte ett resultat av handel och köpslagan utan vad som kräves om klyftan inte skall vidgas! *Jag ber kammaren observera detta*, ty det är av central betydelse för hela frågans bedömande.

Häromdagen hade vi i annat sammanhang här i kammaren ett kortare meningsutbyte om vad jordbrukets 200 miljoner betyda för konsumenterna. Herr statsrådet har ju förut i dag fört deras talan ånyo. Jag tillät mig den gången att säga, att livsmedelsfördyringen torde taga mellan 10 och 20 procent av de ernådda inkomstökningarna i anspråk, och att det troligen blir cirka 15 procent, märk väl av inkomstökningarna. Vi kunna utgå ifrån att LO-gruppen erhållit 500 miljoner. Denna siffra ligger antagligen i underkant, men vi kunna godtaga den i vårt resonemang. Vi kunna antaga att denna grupp representerar en tredjedel av befolkningen, vilket uppenbarligen är i grov överkant. 200 miljoner kronor äro 20 procent av en miljard, 15 procent av 1 500 miljoner och 10 procent av 2 miljarder. En annan beräkningsgrund är att 10 procent på produktpriserna gör 2 procent på levnads-kostnaderna. Läger man så till förädlings- och distributionskostnaderna äro vi framme vid de cirka 15 procenten. Slutsatserna äro ofrånkomliga och göra sig själva. De innebära att den som ernått 1 kronas förbättring får avstå mellan 10 och 20 öre därav. Är *detta* inte acceptabelt, då återstår uppenbarligen ingenting annat än att jordbruket får se till att få sina villkor reglerade *samtidigt* med de andra. Ty i så fall är ju en solidarisk inkomst- och standardhöjning omöjliggjord de stora folkgrupperna emellan. Vill man verkligen ha det så? Reservanterna ha tyvärr måst förutse en sådan konsekvens, om utskottsmajoritetens förslag antages av riksdagen, och reservera sig inte bara för de 200 miljonerna utan *också* för den situation som i så fall kan tänkas vid nästa årsskifte.

Till slut, herr talman, några ord om frågan, hur de av reservanterna föreslagna beloppen kunna åstadkommas. Reservanterna anvisa några utvägar. Åtskilliga andra kunna tänkas. Ingen är angelägen att permanenta konsumentsubventioner vid en tidpunkt, då de hålla på att avskaffas. Det är inte endast den allmänna inkomstbildningen utan också barnbidragens tilltänkta

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
genomförande från och med den 1 januari nästa år som gör det naturligt att livsmedlen böra betalas med vad de kosta att framställa. Statskassans tillstånd, som regeringen ju har sig väl bekant, pekar i samma riktning. Reservanterna ha det oaktat inte velat helt avvisa möjligheten att under en kortare övergångstid via anslag mildra övergången till höjda produktpriser eller att på den vägen nå jämvikt för jordbruket genom sänkta förnödenhetspriser. Det har ansetts tänkbart, att större grödor eller automatiska prisreduktioner å driftsmedel kunna inom en relativt kort tidrymd medföra resultat utan prishöjningar å de livsmedel där sådana äro mest kännbara. Herr statsrådet Sträng har — om jag förstod honom rätt och det var väl knappast möjligt att missförstå honom på den punkten — i dag velat förbehålla varje förbättring av jordbrukets inkomstläge, antingen den uppstår genom automatiskt sänkta förnödenhetspriser eller genom större produktionsvolym, för den utfyllnad av klyftan, som herr statsrådet liksom alla anse förr eller senare måste ske. Jag tar gärna fasta på detta. Det innebär nämligen att priserna skola bibehållas. Ty i annat fall tar man ju med den ena handen vad man ger med den andra. Och ett sådant konstaterande och ett sådant bragelöfte från herr statsrådet sida kan väl vara värt att taga fasta på. På samma gång har herr statsrådet — som jag nyss erinrade om — inga större betänkligheter mot att belasta ett kommande års budget med arealbidrag.

Till de produktpriser, som äro mest kännbara för konsumenterna, hör väl knappast priset på spannmål, som så vitt jag förstår inte slår igenom i levnadskostnadsindex eller borde göra det, alldenstund brödpriserna väl knappast komma att höjas, därför att råg och vete gå upp med 1 eller 2 öre per kg eller havregryn komma att gå upp i pris därför att havren höjes med 2 öre per kg, lika litet som jag kan förstå att statens och andra köpares inköp av foderhavre kan påverka levnadskostnadsindex för gemene man. Jag tror inte heller att fabrikspotatispriset påverkar prisutvecklingen. Herr statsrådet har ju redan förklarat att reservanternas önskemål tillmötesgåtts beträffande ägg. Det återstår då ost, grädde och k-mjolk. Men när man, herr statsråd, säger att jag brister i min argumentering, när jag »*anständigtvis*» inte har nämnt det eller det, tycker jag inte heller att man »*anständigtvis*» kan räkna med 45 miljoners ytterligare prishöjning på grädde, ost och k-mjolk och säga, att det på dessa produkter kommer att uppstå sådana högst väsentliga prishöjningar. Vi ha nämligen aldrig räknat med några 45 miljoner uteslutande i form av ytterligare prishöjningar på grädde, ost och k-mjolk utan endast med en del av detta belopp i fråga om dessa produkter. Det är ju möjligt att en så ytterst obetydlig höjning som ett öre på konsumtionsmjölken — vårt fortfarande billigaste födoämne — lättare kan fördragas *efter än före* barnbidragens genomförande. Hur som helst kunna de närmast till hands liggande inkomstförbättringarna därutöver inte röra sig om några 45 miljoner kronor, herr statsråd, utan om relativt sett ganska oväsentliga belopp. Som oväsentliga måste de framstå i jämförelse med de belopp, som fortfarande i mer eller mindre öppen form utgå för att förbilliga bostäder och bränsle för enskilda och industrier, skor m. m. m. m.

Vi stå i dag inför ett viktigt avgörande. Skola vi ha det lugn i samhället på det ekonomiska livets område, som ett godtagbart avtal med jordbrukets stora folkgrupp medför, eller skall oro och allt vad därmed kan följa prägla nästa regleringsår på grund av att nära en tredjedel av vår befolkning känner sig orättvist behandlad? Riksdagen har att säga sitt ord i dag. Jag vädjar till kammaren att skipa rättvisa, och jag vädjar till regeringen att acceptera en lösning, som visserligen kan gå ut över en olyckligt vald prestigebetonad ståndpunkt men i gengäld ger landets jordbrukare tillfälle att utföra sitt arbete i medvetandet om att ha vederfarits rättvisa.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att med dessa ord, som sannerligen inte äro dikterade av några »politiska giljaresynpunkter», få yrka bifall till utskottsutlåtandets reservation.

Häruti instämde herrar *Nolin, Thorell, Hægglom, Karlsson* i Granebo, *Staxång, Hagård, Kyling, Larsson* i Karlstad, *Falla, Andersson* i Gisselås och *Lindmark, fru Boman* och fru *Möller* samt herrar förste vice talmannen *Mag-nusson* och *Nilsson* i Göingegården.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag föreställer mig, att jag får tillfälle att längre fram i dag något mer ingående bemöta en del av de synpunkter, som herr Liedberg nyss anförde, samt därjämte några av de synpunkter, som även andra talare önska anföras i debatten. Jag vill emellertid redan nu bara replikera på en enda punkt för att vi icke skola behöva alltför mycket fördjupa oss i dessa matematiska bryderier.

Herr Liedberg har starkt polemiserat mot tidningen Fackföreningsrörelsens uppläggning av denna fråga och mindre mot mina synpunkter. Herr Liedberg gör gällande mot tidningen Fackföreningsrörelsen, att det inte är procenten som är avgörande utan att det är de absoluta beloppen, det är kronorna och örena, som herr Liedberg uttryckte det. Jag har här ifrågasvarande nummer av denna tidning. På s. 540 längst ned så sågs det, att vill man belysa löneklyftans sammanpressning i timförtjänster blir siffran följande etc. Sedan redovisar man att lantarbetarna 1939 hade 75 öre i timmen, under det att industriarbetarna då hade 1,06 kronor. 1947 redovisar man för lantarbetarna efter det att denna lönejustering genomförts 1,62 kronor och för industriarbetarna 1,97 kronor. Jag kan inte förstå annat än att även Fackföreningens bild av den absoluta utvecklingen styrker vad jag sade här.

Jag är ledsn över att jag inte har någon svart tavla till hands här för att för kammaren kunna visa några siffror. Jag har emellertid här på ett papper skrivit ned dessa siffror med mycket stor stil och i varje fall herr Liedberg, som sitter här ganska nära mig, torde väl kunna läsa siffrorna.

För industriarbetarna och lantarbetarna var löneklyftan 1939 31 öre, och 1947 är löneklyftan 35 öre enligt de siffror, som herr Liedberg här åberopat. Går jag längre tillbaka i tiden och jämför med förhållandena 1938, får jag ett plus för lantarbetarna på några ören i stället för att, om 1939 års siffror medtagas, industriarbetarna få ett plus på 3—4 ören.

Bakom denna utveckling ligger en löneförbättring för båda parter på 95 öre till 1 krona i timmen. Jag måste då komma tillbaka till vad jag sade tidigare, nämligen att jag köpte mer för 30—35 öre 1938—1939 än vad jag gör för samma summa i dag. Därför är löneklyftan även i absolut tagen bemärkelse mindre i dag än vad den var 1939. Det är detta tillrättaliggande jag vill slå fast för att debatten icke alltför mycket skall behöva fördjupa sig i tvisten om procent och ören.

Herr **Liedberg** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vet egentligen inte var herr statsrådet hade sitt öra nyss. Jag citerade nämligen just det som herr statsrådet nu till debattens upplysning återkom med. Jag hänvisade i mitt anförande till s. 540—41 i tidningen Fackföreningsrörelsen och jag läste upp bl. a. det som herr statsrådet nu läste upp. Om vi således skola begagna oss av svarta tavlor tyckas vi behöva dem till ömsesidig hjälp.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Härpå anförde

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Det är en sak jag inte kan förstå. Om herr Liedberg läser tidningen Fackföreningsrörelsen på samma sätt som jag, hur kan han då komma fram till den konklusionen, att lantarbetarna och jordbruksbefolkningen överhuvud i den absoluta utvecklingen varit strykpojkar?

Herr **Liedberg**, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Jag konstaterar, att herr statsrådet nu av alla sina många argument i denna fråga endast har det försämrade penningvärdet att haka upp sin ståndpunkt på.

Vidare anförde:

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! För min del skall jag inte gå in på någon utförligare djupgrävning av denna frågas behandling i de skilda instanser den passerat, innan den nu hamnat på riksdagens bord. Jag skall inte heller ta upp folkhushållningsministerns resonemang i fråga om lantarbetslönerna och storjordbruket. Jag skall inte heller utnyttja det svaga skördeår, som vi nu troligen stå inför, för att därmed motivera min uppfattning i denna sak.

I själva verket har det ju på senare år blivit rent av en vetenskap med allt detta räknande och kalkylerande om vilka produktpriser jordbrukets utövare skola få lov att erhålla. Det ligger i sakens natur att ett sådant avvägande, som det här gäller att åstadkomma, måste bli ganska svårbemästrat. Någon absolut säker och rättvis avvägning kan det ju aldrig bli fråga om, i varje fall inte någon anpassning av prisläget efter de enskilda jordbrukarnas förtjänst eller behov. Storjordbruket, bondejordbruket och det s. k. småjordbruket arbeta ju under väsenligen olika betingelser, men däråt är föga att göra. Här måste man ju mera i klump beräkna det stöd som skall utgå. Viss differentiering för det mindre jordbruket och för Norrland sker visserligen redan nu, men i stort sett måste ju jordbruket betraktas som en enhet vid kalkylernas uppgörande.

Tidigare under åren har prisfrågan kunnat avgöras genom överenskommelser mellan regeringen och jordbruksorganisationerna utan att dragas inför riksdagen i det oavgjorda skick, som den i år förekommer i. Man kanske bör skynda sig att tillägga att regeringen troligen anser att den redan är avgjord. Det må nu vara hur som helst med den saken. För min del måste jag livligt beklaga, att någon uppgörelse ej stod att vinna såsom förr om åren. Ty fråga är om inte den strid, som nu uppstått kring denna sak, kan komma att på ett onödigt sätt riva upp de broar, som väl ändå kunna sägas ha byggts mellan producenter och konsumenter under krigsåren. Alla äro väl nämligen överens om att vårt lands jordbruk under dessa krigsår på ett utomordentligt sätt lyckats rädda vårt land från mera avsevärda brister i fråga om jordbruksprodukter. Det har kanske varit nått ibland, men ingen har behövt svälta eller lida nöd. Vad priserna beträffar ha visserligen dessa stigit avsevärt mot före kriget, men i relation till de rådande världsmarknadspriserna har vårt folk ändå varit betydligt gynnsammare ställt än andra länders. Vi ha kunnat genomleva detta världskrig ganska mycket bättre än det förra, tack vare den utveckling mot ökad produktion som under det senaste årtiondet skett inom svenskt jordbruk. Detta är en sak som vi alla borde kunna glädjas över.

Då det nu gäller en strid om knappa 50 miljoner kronor, som jordbrukarna anse sig ha rätt att kräva utöver regeringens förslag, så frågar man sig onek-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

ligen, om denna summa är av den storleksordning att denna tvist måste uppkomma?

Nu föreställer jag mig att regeringen kommer att svara — ja, den har redan svarat genom folkhushållningsministern — att det ändå måste finnas en gräns för vad regeringen kan tillåta jordbruket att ta ut av konsumenterna. Har inte livsmedelskommissionen redan förklarat, att jordbruket mer än väl tillgodosetts genom det förslag som från dess sida framlagts och har inte regeringen senare överbjudit detta förslag? Regeringen måste väl också tänka på att slå vakt om konsumenternas berättigade intressen och inte bara tänka på jordbrukarnas o. s. v.

Ja, härmed är man framme vid den ömtåliga punkten i denna fråga. Här tar resonemanget vid om vem som är längst framme i fråga om kompensation — eller med andra ord, vilka grupper som blivit minst eller mest utsatta för dyrtidens tryck. Eftersom nu alla parter högljutt ropa på kompensation, så skulle man ju också kunna »översätta» denna sak så: vilken part har kommit längst då det gäller att driva upp löneskraven här i landet? Bakom denna fråga skymtar ju också en fortsatt inflationsrörelse, om man får tro de uttalanden som här och var framkommit i den press, där man alltid är mån om att framhålla risken av fördyrade livsmedel.

Jag vill då utan omsvep erkänna, att om det vore så att jordbruket nu låge framför andra näringar och dess utövare och arbetare hade likvärdig arbetsinkomst med andra jämförbara grupper, så skulle jag aldrig ett ögonblick reflektera på att ansluta mig till kravet på dessa 200 miljoner kronor, varom striden står. Jag har alltid här i kammaren och i min politiska förkunnelse ute i landet sökt framhålla varthän det kommer att leda, om alla oupphörligen jaga varandra och ständigt ropa på kompensation. Minnena från hur det gick under det förra världskriget borde vara tillräckliga för att förskräcka i detta avseende. Men hur ligger det i själva verket till med jordbrukets jämställdhet med andra näringar i detta nu?

Jag vill ingalunda förneka att priserna på vissa livsmedel äro ganska höga och att det kan vara svårt för många, som ej lyckats komma med i den allmänna lönestegringsruschen, att klara sig. Men varpå beror nu detta? Är det jordbrukarna, som nu utan hänsyn till andra grupper, söka ta för sig oberättigat och tjäna pengar på dyrtiden? I så fall borde ju var och en som har litet »affärssinne» slå sig på jordbruksnäringen, och de goda förtjänsterna borde i så fall ge möjlighet till att dra över arbetsfolket från andra näringar dit. Jag skall inte här ta upp klagolåten om jordbrukets avfolkning. Den saken är sedan flera år tillbaka känd och omvittnad. Men jag vill ändå rekommendera alla, som tro att jordbruksnäringen borde vara tilldragande, att nu gå ut bland jordbruksfolket i detta land och höra sig för hur det ligger till.

Vid storjordbruken är det måhända inte så illa ännu, ty där finns alltjämt kvar ett visst klientel av gifta arbetare, vilka inte ha så lätt att gå över till andra arbetsområden. Dessa ha vidare löner enligt avtal, och deras löner figurera ju också som en integrerande del i det föreliggande förslaget. De skola ju nu, även med Kungl. Maj:ts förslag, få bättre betalt. Men hur är det vid de s. k. bondejordbruken, där arbetarna i regel äro ogifta och anställda i husbondens kost och där de vilken dag som helst kunna säga farväl och gå sin väg? Ja, där finnas för närvarande egentligen inga arbetare alls; och finnas där några, så ha de helt andra löneförmåner än de avtalsenligt anställda jordbruksarbetarna. I min hembygd är det inte alls ovanligt att en jordbruksarbetare i husbondens kost nu har en månadslön på 300 kronor och allting fritt, som det heter.

Da vi inom utskottet diskuterade denna fråga och någon av ledamöterna

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
framhöll, att eftersom jordbruket nu redan fått med en viss del av denna prisreglering innan arbetarnas löneavtal hunnit ändras, så tillät jag mig säga, att för bondejordbrukets arbetare är det ingen risk att inte de fått sin del. De ha sedan flera år tagit ut en lön, som inte på något sätt kompenseras av detta förslag, även om det gäller de 200 miljonerna. 300 kronor i månaden i husbondens kost kan ingalunda kompenseras genom jordbrukspriser betydligt högre än vad det här är fråga om. För övrigt står det inte att få några arbetare till bondejordbruket ens för dessa löner.

Nu kan man visserligen säga, att vad jag nu anfört måste vara en lokal företeelse i min hembygd, men jag vill då bara erinra om att jag vid behandlingen inom utskottet av detta ärende frågade en av de närvarande utskottsledamöterna — han var från Dalarne — vilka dagslöner man där måste betala jordbruksarbetarna. Han svarade då, att han betalade sina arbetare 22 kronor om dagen. Detta visar tydligt att det inte längre är fråga om några avtalsenliga löner.

Ja, då tjänar det ju inte heller någonting till att höja priserna, förmodar jag att någon inskjuter. En näring, som inte till något pris kan anskaffa behövlig arbetskraft, är ju inte hulpen med höjda priser! Vad tjänar det då till att bråka om bättre jordbruksproduktpriser? Detta låter ju säga sig. Men varför oroa vi oss då över att folkförsörjningen genom bristen på arbetskraft måhända blir så knapp detta år, att vi komma att lida brist på dagligt bröd? Det är visserligen angeläget att vi få ved huggen och torv upptagen ur våra mossar, men när arbetarna inom dessa sysselsättningar kunna ha en dagsförtjänst av 20 kronor och mera och desslikes komma och gå när de vilja, så är det ju knappast underligt att bondejordbruket har det besvärligt att få folk. Det är ej heller underligt att jordbrukarna av denna kategori känna sig ganska förtvivalde.

Det är ur dessa synpunkter man måste försöka se dagens situation och den bitterhet, som de tröttkörda bönderna känna inför prutandet på den nu av organisationerna begärda löneförhöjningen. De jordbrukare, som nu nödgas ensamma sköta om arbetet på ett jordbruk, där en å två lejda arbetare skulle vara normalt och där bekymren över allt som icke hinner utföras ligger som en mara över arbetsdagen, äro sannerligen inte intresserade av talet om att det kan bli ökad inflation, om man inte går med på regeringens förslag. Jag gratulerar dem som nu få i uppgift att gå ut och tala reson med bönderna. Jag tror inte att folkhushållningsministerns resonemang här kommer att göra så värst mycket intryck på dessa jordbrukare.

Men det mindre jordbruket då — där man med egen arbetskraft kan sköta om det hela — blir inte detta på ett oberättigat sätt gynnat redan genom nu utgående produktpriser och de särskilda stödåtgärder, som subventionsvägen tillkomma detsamma? Kan man inte på s. 176 i propositionen läsa ut att även det mindre jordbruket — 5—10 hektar — sedan 1938 fått en mer än fördubblad arbetsinkomst, eller från 1 281 kronor till 2 809 kronor? Jovisst! Men jag vet inte om man anser att en inkomst på sistnämnda summa är synnerligen väl tilltagen, eftersom det i regel gäller hela familjens inkomst, alltså även hustruns och eventuellt hemmavarande barns. Skulle inte LO, som nu säges vara ganska orolig för de ytterligare lönekrav som dessa 200 miljoner skulle utlösa på den allmänna löne marknaden, kunna tala om för sina intressenter, att 2 809 kronors familjeinkomst för den lille jordbrukaren i denna tid inte är oberättigad? Efter vad jag kunnat finna av detta resonemang om denna sak inom utskottet känna sig inte heller småbrukarnas representanter något vidare ängsliga för att småbrukarna skulle ha det för bra ställt. Snarare tvärtom. I själva verket är det väl ingen kate-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

gori av det svenska folket, som både tidigare och alltfört fått och får leva på en lägre standard än dessa småbrukare. Nu är det ju visserligen sant, att den nyligen beslutade rationaliseringen skall förbättra läget framöver. Ja, den som lever den dagen detta skett får se. Bara nu inte de flesta av dem går sin väg från jordbruket, innan denna underbara hjälp hunnit inträda. Det är mycket som talar för att den bortrationalisering, som redan utan statens förskyllan pågår vid de mindre brukningsdelarna, hinner före den stora reformens genomförande.

Jag skall nu inte närmare gå in på frågan om vem som först satt rullningen i gång, då det gällt det allmänna löneläget och penningvärdets försämring. Det är emellertid en sak som ideligen upprepar sig, nämligen att livsmedelspriserna alltid gärna få skulden, då det är dyrtid. Då äro de alltid det primära i levnadskostnaderna, och varje höjning på den kanten räknas strax in som ett faromoment för levnadsstandarden. Det var väl den där gamla tanken som dök upp — sedan man under det sista året fått compensation och löneförbättringar utefter hela linjen på andra områden — då man nu påpassligt från en del tidningars sida dekreterade, att nu måste det bli stopp, då jordbrukarna även anmälde sig vilja vara med en smula. Ty jordbrukarna höra ha förstånd att i det helas intresse begränsa sina anspråk, även om alla andra sakna det förståndet. Man kan vara tämligen övertygad om att om inte denna kappkörning på löneområdet under det senaste året fått sådana proportioner som den nu fått, så skulle inte heller jordbrukets folk ha begärt högre livsmedelspriser nu. Men det är återverkan av vad som försiggått inom andra yrken och arbetsområden, som nu gör sig gällande på jordbrukarhåll. Statsmakterna kunna ingalunda svära sig fria från att genom löneförhöjningar för statens anställda kraftigt ha medverkat till denna utveckling.

Såsom jag redan förut här sagt, så förstår jag mycket väl att det finns vissa grupper här i landet, bl. a. dem som skola försöka klara sig på ett litet sparkapital, som ha det svårt att få budgeten att gå ihop. Men skola vi inte alla vara måna om att tycka synd om dessa? Är det bara de som sörja för jordbruksproduktionen, som skola känna medlidande med dem? Borde det inte vara en uppgift även för industrien, hantverket, byggnadsfacken och alla andra yrken och befattningar att här gripa in?

Jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att framföra dessa synpunkter i denna debatt, inte därför att jag på ett pockande sätt skulle vilja kräva jämställdhet för jordbrukets utövare med andra grupper nu och i ett sammanhang. De problem vi stå mitt uppe i äro inte lätta att tillrättalägga och för dem, som inte på närmare håll kunnat sätta sig in i jordbrukets svårigheter just nu, kan reservanternas förslag måhända synas obilligt. Men efter vad jag kunnat finna vid kontakt med även konsumenter i dessa dagar, så ligger det nog så till, att många även på den kanten livligt beklaga, att denna strid inte kunnat biläggas. Det kan inte vara hälsosamt vare sig för den ena eller andra parten, att klyftan mellan producenter och konsumenter på detta område vidgas.

Jag har för min ringa del sökt finna någon utväg till överenskommelse även sedan frågan hunnit inför utskottet. Jag har ingalunda gjort detta därför att jag funnit de av organisationerna framförda kraven obilliga, utan därför att jag anser det vådligt att i detta läge framskapa en misstämning bland jordbrukets folk, som måhända blir svår att eliminera. Landet bar knappast råd till sådant i denna tid. För övrigt vill det synas, som om denna fråga nu blivit mera en princip- och prestigefråga än en saklig avvägningsfråga. De skräckmålningar, som folkhushållningsministern här nyss drog upp i

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
fråga om oskäligt höjda konsumentpriser genom dessa 45 miljoner som striden gäller, synas mig vara tämligen överdrivna. Ställningstagandet här till frågan om jordbruket skall få dessa ytterligare 45 miljoner kronor eller ej kan inte påverka prisläget på ett sådant sätt, att inflationsrisken just därigenom skulle öka så väsentligt. Man bör enligt min mening se denna sak i dess verkliga proportioner.

Herr talman! Såsom denna fråga nu ligger till måste vi sålunda gå skilda vägar här i dag. Regeringen och utskottsmajoriteten ha tydligen ingen lust att här göra några eftergifter, och reservanterna ha under sådana förhållanden ingen anledning att frånga sina ståndpunkter. Vilkendera parten som främst bör bära ansvaret för att detta läge uppstått skall jag inte med bestämdhet uttala mig om. Men nog komma landets jordbrukare att finna det besynnerligt, att statsmakterna i en för jordbruket bekymmersam situation i fråga om arbetskraftsproblemet måste säga nej till ännu någon förbättring av deras möjligheter att till folkförsörjningens båtnad utöva sin näring.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Stjärne, Kristensson, Björling, Sandberg* och *Fröderberg*.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Innan jag går in på det jag egentligen tänkte säga i denna debatt skall jag tillåta mig att anknyta några ord till vad statsrådet Sträng i vissa hänseenden var inne på i sitt anförande här i dag.

Herr statsrådet betonade, att takten i utjämningen för jordbruksbefolkningens del måste anpassas till den allmänna utvecklingen i landet. Ja, för all del, det äro vi nog på jordbrukarhåll alldeles på det klara med. Vad vi emellertid å andra sidan från lantbrukshåll fråga är: beaktas den allmänna utvecklingen, när man från andra medborgargrupperns sida inte bara ställer anspråk på utan även lyckas få genomförda mycket betydande inkomstökningar? Jag tror inte, att man på de hållen på något sätt följer de uttalanden, som annars i och för sig kunna vara riktiga och som statsrådet Sträng här i dag fällde. När man inte på andra håll är benägen att bidra till en stabilisering av penningvärdet här i landet, då kan man inte heller rimligtvis begära, att jordbruksbefolkningen och de som arbeta inom jordbruket skola vara beredda att fullt ut göra det.

Statsrådet Sträng kom också in på att den omständigheten, att jordbruket för närvarande har stora svårigheter att tillfredsställa sitt behov av arbetskraft, i viss grad skulle sammanhånga med att man från jordbrukarnas egen sida talar om hur dåligt man har det på landsbygden i ekonomiskt hänseende. Man skulle på det sättet från jordbrukarnas egen sida medverka till den avfolkning från jordbruksnäringen, som faktiskt äger rum. Jag tror dock inte att man överdriver, i den mån man från jordbruksbefolkningens sida resonerar om dessa ting. Det finns gudi klagat tillräckligt att säga i det ämnet, utan att man från jordbruksbefolkningens sida behöver göra sig skyldig till några överdrifter. Förresten behöver man inte från jordbruksbefolkningens sida agitera på det sätt, som enligt statsrådet skulle vara ägnat att ytterligare avfolka jordbruket. Den saken sköter industrierna i städer och samhällen om på det sättet, att man åker omkring ute på landsbygden med bussar och samlar ihop folk till arbetsplatserna vid industrierna. Därvid inte endast bjuder man utan även betalar löner, som väsentligt överstiga både de avtalsenliga lönerna inom jordbruket och de löner jordbruket överhuvud taget har möjlighet att betala.

Åtgärder i prisreglerande sjätte på jordbrukets område. (Forts.)

Jag skall sedan inte i vidare mån gå in på vad herr statsrådet hade att anföra. Jag skulle endast vilja säga, att när herr statsrådet så strängt understryker att penningen har mindre köpkraft i dag än den hade 1938, då är detta någonting som inte endast gäller för de medborgargrupper, som arbeta och ha sin utkomst inom andra områden än jordbruket. Det gäller i lika hög grad för jordbruket och landsbygdsbefolkningen överhuvud taget. När statsrådet fäster uppmärksamheten på jämförelsen mellan å ena sidan lantarbetarlönerna och å den andra industriarbetarlönerna och säger, att dessa sistnämnda löner, sådana de nu angivas i socialstyrelsens meddelande eller till 2 kronor 32 öre i timmen, avse den genomsnittliga lönen i alla orter i riket, således även dyrorterna, så har ingen från vårt håll opponerat sig mot det. Vi vilja emellertid framhålla, att det nuvarande såväl som det tidigare dyrortsgrupperingssystemet inte på tillbörligt sätt tager hänsyn till landsbygdens förhållanden. Ute på svenska landsbygden ha vi med andra ord vissa levnadskostnader och omkostnader av sådan art, att de inte återfinnas i städernas eller de s. k. högre dyrorternas levnadskostnader. Om man ville bemöda sig om att på ett fullt riktigt sätt värdera å ena sidan de fördelar, som äro till finnandes för städernas och de högre dyrorternas befolkning, och å andra sidan nackdelarna och de särskilda kostnaderna, som i många hänseenden uppstå för landsbygdsbefolkningens del, så skulle skillnaden i levnadskostnadshänseende inte vara av någon nämnvärd storleksordning.

Efter detta skall jag tillåta mig att säga några ord i själva sakfrågan. Jag vill då först erinra om att man under en följd av år kommit fram till överenskommelser rörande jordbrukets inkomst- och löneförhållanden genom förhandlingar mellan å ena sidan regeringen och å andra sidan representanter för jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer. Jag skall gärna medge att detta under de gångna åren kanske inte varit möjligt utan ett visst gnissel. Kvar står dock att man ända tills nu förhandlingsvägen lyckats nå resultat med regeringen. Jag måste för min del uttala mitt beklagande av att det inte även denna gång varit möjligt att få till stånd en sådan överenskommelse vid de direkta förhandlingarna med regeringen. Det är så mycket mera förvånande att så icke kunnat ske, som statsrådet Sträng, som närmast bär ansvaret för jordbrukets prisreglering, ju är känd som en gammal och utomordenligt skicklig förhandlare från sin tid som ledare för lantarbetareförbundet.

Jag vill här också tillägga, att den omständigheten att man inte lyckats komma till ett resultat vid förhandlingarna väckt — för att nu använda milda ord — både förvåning och förstämning ute bland jordbrukarna i landet. Man frågar sig där ute — och det med rätta: anser man verkligen att de önskemål, som ställts från jordbruksförhandlarnas sida om en inkomstökning på 200 miljoner kronor, äro på något sätt orimliga? Man kan inte anse att så skulle vara fallet. Man kan så mycket mindre göra det som det faktiskt är så, som tidigare omvittnats här i dag, att jordbruket har så ytterligt svårt att tillgodose ens det mest trängande behovet av arbetskraft. Redan ur den synpunkten skulle det därför ha framstått såsom naturligt, att det denna gång skulle ha varit synnerligen lätt att i likhet med vad som varit fallet vid förhandlingarna med regeringen under tidigare år träffa en överenskommelse med regeringen.

Nu säger emellertid statsrådet Sträng i propositionen, att det inte varit möjligt att tillgodose förhandlarnas önskemål om inkomstförbättring i hela den utsträckning, som de 200 miljonerna förutsätta. Såsom motiv för att detta enligt statsrådets Strängs mening inte skulle vara möjligt anfördes, att man har anledning räkna med att därest på detta sätt levnadskostnaderna

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
öka mera avsevärt, skulle det visa sig uppstå stora svårigheter att hålla tillbaka krav på ytterligare löneökningar från andra medborgargrupperns sida. Jag skulle om detta för min del vilja säga, att ett uttalande i propositionen av detta slag rent av kan befaras ha till följd, att dessa andra medborgargrupper i någon mån få anledning att ställa ytterligare krav. Om man däremot — vilket jag för min del tycker varit naturligare — villfarit förhandlarnas begäran om en inkomstökning med 200 miljoner kronor och därvid från regeringens sida hävdar, att denna inkomstökning för jordbrukarnas del ingalunda varit av sådan beskaffenhet, att den borde ge anledning till anspråk på höjda löner från andra medborgargrupperns sida, då tror jag att det skulle ha varit större förutsättningar för att klara upp denna sak utan att det behövde inträffa, som statsrådet Sträng befarade.

Jag vill härtill lägga, att även om man går efter den rena rättvisesympunkten måste man säga, att det inte vore mer än rimligt om en inkomstförbättring på 200 miljoner kronor åt dem, som arbeta inom jordbruket, kunde bli riksdagens beslut. Man behöver i det fallet inte mer än kasta en blick på hur skilda medborgargrupperns löneläge för dagen ligger till för att man skall kunna styrka detta.

Här ha nämnts några lönesiffror, och jag skall bara stanna vid ett par. Enligt de uppgifter som i går stodo att läsa i pressen och som emanerade från socialstyrelsen — det är preliminära beräkningar som här verkställts — utgör lantarbetarlönen för närvarande 1 krona 43 öre i timmen. Det är nog en tämligen exakt siffra. I den allmänna debatten och i tidningspressen ha i fråga om industriarbetarna nämnts något skiljaktiga siffror. Man har nämnt siffran 2 kronor 41 öre per timme, som för dagen skulle anses utgöra en genomsnittlig industriarbetarlön. Jag skall emellertid inte anknyta till den siffran. Jag nöjer mig med att nämna industriarbetarlönen sådan den angives av socialstyrelsen så sent som i förrgår. Styrelsen anger, att industriarbetarlönen för närvarande genomsnittligt kan beräknas till 2 kronor 32 öre per timme. Om man nu gör det tankeexperimentet, att jordbruket, såsom det har begärts i motionerna av herr Pehrsson-Bramstorp m. fl., tillfördes en inkomstförbättring av 200 miljoner kronor, vilket skulle möjliggöra en löneökning med 20 öre i timmen för dem som arbeta inom jordbruket, så kommer man ändå inte upp i en högre lantarbetarlön än 1 krona 63 öre i timmen. Jag behöver här inte understryka, att lantarbetarlön i princip utgår också till jordbrukarna själva för deras egen och deras familjers arbetsinsatser. Om alltså lantarbetarlönen vid bifall till reservationen skulle kunna utgå med 1 krona 63 öre i timmen, så skulle ändå den genomsnittliga industriarbetarlönen — såvitt jag nu i en hast räknat rätt — ligga 69 öre högre per timme än lantarbetarlönen och den lön som jordbrukarna och deras arbetande familjemedlemmar tillerkännas.

Jag skall för resten inte envist hålla fast vid den där skillnaden på 69 öre per timme. Även om det från annat håll skulle göras gällande, att en något mindre skillnad skulle föreligga, så är nämligen skillnaden mellan lantarbetarnas och jordbrukarnas löneinkomster å ena sidan och industriarbetarlönerna å den andra så stora, att det rimligen inte i längden kan fortsätta på det sättet.

Varken statsrådet eller utskottsmajoriteten har nu ansett sig böra gå längre än till att jordbruket för nästkommande regleringsår tillføres en inkomstökning med 156 miljoner kronor. Jag skall inte vidare gå in på den saken. Jag tillåter mig bara att understryka vad herr Liedberg redan i det sammanhanget har sagt, nämligen att statsrådet Sträng härvidlag räknar med att inkomstökningen med 156 miljoner skall erhållas under en tid av 15

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

månader, medan löneökningen endast skulle avse en tid av 10 månader, med andra ord tiden från den 1 november innevarande år, då de avtalade lönerna ju gälla intill dess. Emellertid äro ju de avtalsenliga löner, som man här räknar med, för hela bondejordbrukets del för länge sedan redan överskridna, i den mån man där rör sig med anställd arbetskraft. De äro överskridna helt enkelt därför att det inte har visat sig möjligt att till de avtalsenliga lönerna erhålla den arbetskraft, som bondejordbruket behöver. För jordbruket i dess helhet gäller, att vi måste ha ögonen öppna för att vi, om vi överhuvud taget skola kunna bibehålla den arbetskraft, som oundgängligen erfordras i jordbruket, med det allra snaraste måste gå in för lönehöjningar. Man befarar med andra ord i jordbrukarled — och jag tror med rätta — att om inte några löneförbättringar komma till stånd före den 1 november i år, så kommer flykten från landsbygden, som har gjort sig så starkt påmind under de sista åren, att i mycket hög grad accentueras.

När jag ser på inkomstförhållandena för jordbrukets yrkesutövare i jämförelse med andra grupper och när jag tänker på hur arbetsförhållandena gestalta sig för dem som ännu arbeta inom det svenska jordbruket, där man ingalunda har någon åttatimmarsdag utan under vårbruket och nu under skördetiden kanske måste arbeta både 15 och 16 timmar om dygnet för att nödortfigt klara av de mest trängande arbetsuppgifterna, och när jag därtill lägger att de unga inom jordbruket alltmera tendera att lämna det-samma, så att de gamla få gå kvar och slita ute på gårdarna, då frågar jag mig: hur skall det gå med det svenska jordbruket, därest den utveckling, som de senaste åren ägt rum på arbetsmarknaden, kommer att bestå även i fortsättningen?

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som vi reserveranter ha ansett det vara ett minimum av vad som med mycket måttliga anspråk i dagens läge kan fordras från jordbruksfolkets sida, att man får en inkomstförbättring med 200 miljoner kronor. Därigenom minskas ju inte på något sätt den eftersläpning, som jordbruksbefolkningens inkomster uppvisa. Det innebär endast och nätt och jämnt, att jordbruket håller jämna steg med den löneökning, som i år har inträtt för andra medborgargrupper.

Nu säger statsrådet Sträng, att det inte är möjligt att åstadkomma några ytterligare inkomstförbättringar utöver dem, som propositionen och utskotts-majoriteten anvisa. Vi ha emellertid från reservanternas sida antytt, att den ytterligare prisförbättring på produktmjölk, som vi anse i första hand bör vidtagas, till och med skulle kunna åstadkommas utan att man höjde smörpriset, därest nu oöverstigliga hinder anses föreligga för en sådan höjning, om man nämligen företog en måttfull höjning av konsumtionsmjölkpriset med ytterligare 1 öre utöver vad regeringen har föreslagit. Man skulle kunna åstadkomma ytterligare förbättringar av produktmjölkpriset genom en ytterligare höjning av såväl gräddpriserna som ostpriserna. Det behövs alltså icke, att man tar ut alla de 45 miljoner, som statsrådet Sträng för sin del fann det uteslutet att ta ut, genom en höjning av smörpriset.

Om man, som reservanterna ha räknat med, går in för en ytterligare höjning av spannmålspriserna med 2 öre per kilogram och en ytterligare höjning av värvetepriserna utöver vad som redan är bestämt med 1 öre per kilogram, skulle detta ge en inkomstökning med 17 miljoner utöver vad propositionen föreslagit. De resterande miljonerna kunna åstadkommas genom höjning av konsumtionsmjölkpriset med 1 öre per liter, höjning av gräddpriserna med 10 öre per liter och en mycket måttlig höjning av ostpriserna med 10 öre per kilogram. På det sättet skulle man ha utfyllt det belopp på 45 miljoner, varom striden nu står.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jag vill här passa på att stryka under, att även om jag mycket starkt vill framhäva önskvärdheten av att ytterligare prisförbättringar i första hand komma till stånd å produktmjölken, så måste det i dagens läge, med hänsyn till de mycket dåliga skördeutsikterna framför allt för spannmålen och kanske i första hand för brödsäden, framstå som mycket rimligt, att en ytterligare höjning av spannmålspriserna med 2 öre per kilogram kommer till stånd, och att man därigenom effektuerar de önskemål, som redan inom livsmedelskommissionens råd framförts från jordbrukarnas sida.

Herr statsrådet Sträng har ganska utförligt behandlat möjligheterna att via budgeten anvisa ett visst belopp för att möjliggöra en prisförbättring på produktmjölk. Statsrådet Sträng avvisade detta såsom otänkbart. Statsrådet resonerade därvid ungefärligen på det sättet, att ingen kunde få honom att tro att ett belopp, anvisat över budgeten, skulle kunna bli ett anslag av tillfällig karaktär. Desslikes anförde statsrådet, att de inkomstförbättringar, som möjliggjordes genom att jordbrukets förnödenheter så småningom kunde tänkas sjunka i pris, borde komma jordbruket till godo för en fortsatt utjämning av löneklyftan. Ja, vi äro i jordbrukarläger mycket tacksamma för detta statsrådets sista uttalande. Vi räkna med att det, när mera normala förhållanden åter inträda, just genom ett förbilligande av jordbrukets förnödenheter skall bli möjligt att utjämna en del av den inkomstklyfta, som råder mellan dem som arbeta inom jordbruket och dem som hämta sin inkomst från andra näringslivets områden. Men låt mig fråga: om det kommer att dröja måhända många år innan ett sådant förbilligande av jordbrukets förnödenheter kan ske, menar statsrådet då, att de som arbeta inom jordbruket intill dess skola vara förhindrade att tillgodoräkna sig en inkomstförbättring, som står i rimlig relation till den, som andra medborgargrupper redan för länge sedan ha uppnått? Jag tror att jag för jordbrukarna och dem som arbeta inom jordbruksnäringen vågar göra det uttalandet, att jordbruksbefolkningen inte kan vänta hur länge som helst på den rättvisa utjämning av löneklyftan, varom statsmakterna så många gånger gjort utfästelser.

Jag snuddade här vid det uttalande, som statsmakterna många gånger ha gjort och som är av den innebörden, att när normala förhållanden åter inträda skola de som arbeta inom jordbruksnäringen beredas samma inkomstmöjligheter som andra jämförbara medborgargrupper. Jag kan inte underlåta att göra en reflexion till detta. När man inte anser det möjligt att åstadkomma ens den ytterligt blygsamma inkomstförbättring, som från motionärernas och reservanternas sida föreslagits, i dagens läge, när det ändå är omvittnat, att det är de alltför stora inkomsterna som skapa faran för inflation, då frågar jag mig verkligen: när skall läget bli sådant att man kan räkna med att en sådan inkomstutjämning verkligen kommer till stånd? När skall det bli allvar av talet om en inkomstutjämning? Jordbrukarna och de som arbeta i det svenska jordbruket börja faktiskt tvivla på de utfästelser som statsmakterna i berörda hänseende ha gjort, och ingenting vore enligt min mening olyckligare för landet i dess helhet än att jordbruksbefolkningen droge konsekvenserna av det tvivel på statsmakternas vilja att verkligen åstadkomma en utjämning, som börjar sprida sig.

Herr talman! Med det nu anförda tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Mattsson, Hammarlund, Boman* i Stafsund, *Jonsson* i Skedsbygd, *Persson* i Norrby, *Vigelsbo, Pettersson* i Ersbacken, *Larsson* i Luttra, *Werner, Onsjö, Carlsson* i Bakeröd och *Johansson* i Norrfors.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Prissättningen på jordbrukets produkter har alltsedan produktionsåret 1938/39 skett med ledning av kalkylerna över jordbrukets totala inkomster och kostnader. Dessa kalkyler upprättas årligen inom livsmedelskommissionen och ge en sådan bild av ställningen, som om hela jordbruksdriften vore en enda produktionsenhet eller ett gemensamt företag. Härav följer att lönsamheten blir väsentligt olika för de enskilda jordbrukarna, beroende på jordbrukens rationaliseringsgrad, jordmånens beskaffenhet, geografisk belägenhet samt kanske inte minst företagarnas arbets- och affärsskicklighet.

I viss mån har man sökt minska skillnaden i lönsamhet genom producentbidrag och prisutjämningsavgifter. Härvid har hänsyn tagits till såväl geografisk belägenhet som det enskilda jordbrukets produktionsförmåga. Kvar står dock det faktum, att när en del jordbrukare levat under rätt gynnsamma ekonomiska förutsättningar, så ha andra fått kämpa med stora besvärigheter och levat på en or normalt liten inkomst.

Den för någon vecka sedan beslutade rationaliseringsreformen avser bl. a. att på längre sikt söka åstadkomma en rättvisare fördelning av inkomstförutsättningarna de olika jordbrukarna emellan. Under den tid, som förflyter, innan detta program hunnit till fullo omsättas i verkligheten, ha statsmakterna beslutat att lämna de mindre jordbrukarna ett av allmänna medel bekostat producentbidrag, som för den stora massan av småbrukare ger ett betydligt större belopp än vad det nuvarande producentbidraget gör.

Beträffande den omnämnda totalkalkylen, som ligger till grund för prissättningen, bör också ihågkommas, att jordbrukets inkomster där ej kunnat redovisas lika fullständigt som kostnaderna. De viktigaste av de inkomstposter, som ej kunnat redovisas, äro den fältmässiga köksväxtodlingen och körslor utanför jordbruket. Då beräkningarna dessutom enbart avse den egentliga jordbruksdriften, ingå varken inkomster av eller kostnader för skogsbruk i kalkylen.

Trots alla dessa osäkerhetsmoment torde man dock kunna godtaga livsmedelskommissionens uttalande om att de framräknade indextalen ge ett i stort sett riktigt mått på förändringarna från år till år i de sammanlagda inkomst- och kostnadssummorna.

Till grund för det av regeringen i år fattade prisbeslutet ligger såsom tidigare en av livsmedelskommissionen uppgjord inkomst- och kostnadskalkyl. Med tilläppande av förut använda beräkningsgrunder visar denna kalkyl för skördeåret 1947/48 ett inkomstöverskott av omkring 20 milj. kr. I anslutning till ett av de sakkunniga för utredning angående jordbrukets byggnadskostnader framlagt förslag om nya beräkningsgrunder för jordbrukets arbetskostnader m. m. har livsmedelskommissionen förordat dessa nya beräkningsgrunder. Detta medför att det kalkylmässiga inkomstöverskottet på 20 milj. kr. försvinner och att i stället ett kalkylmässigt inkomstunderskott på 10 milj. kr. uppstår. Enbart genom dessa förändringar i beräknings sättet, som jag för min del inte har anledning att göra någon invändning mot, uppstår kalkylmässigt en dold inkomstförbättring för jordbruket i jämförelse med kalkylen för innevarande regleringsår.

Detta underskott på 10 milj. kr. har kommissionen ansett ligga inom de felmarginaler som oundvikligt vidlåda kalkylen, varför kommissionen utgått ifrån att densamma är i stort sett balanserad.

Emellertid har kommissionen med hänsyn till det ansträngda försörjningsläget samt den ofrånkomliga höjningen av arbetslönerna inom jordbruket ansett en inkomstökning för jordbrukets del av ytterligare 142 milj. kr. vara behövlig. Priskontrollnämnden har i avgivet yttrande inte kunnat

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
tillstyrka en så stor höjning utan har föreslagit ett betydligt mindre belopp. Vid förhandlingar mellan regeringen och jordbrukarnas organisationer har överenskommelse beträffande prissättningen ej kunnat nås. Jag vill för min del i likhet med ett par föregående talare uttala ett beklagande av att så ej kunnat ske. I det bekymmersamma läge, vari vi nu befinna oss, skulle en politisk avspänning på detta område ha varit mycket värdefull.

Bland de talare, som uttalat ett sådant beklagande, befinner sig även herr Gustafson i Vimmerby. Jag undrar emellertid, om herr Gustafson i Vimmerby verkligen tillhör dem som ha anledning att i detta avseende göra några förebråelser. När jag på denna punkt måste replikera herr Gustafson i Vimmerby — jag skall göra det i så mild och försonlig ton som möjligt — skall jag bara citera skriftens ord om att den som utan skuld är, han kaste första stenen.

Nu har regeringen vid sitt beslut om prissättningen gått något längre än vad livsmedelskommissionen föreslagit. Beslutet innebär att de i normal-kalkylen upptagna inkomsterna ökats med omkring 156 milj. kr. Vidare är att märka, att den i propositionen förutsatta fria prisbildningen på ägg och potatis sannolikt kommer att ge åtskilliga miljoner — hur mycket vågar jag inte bestämt uttala mig om, men att den ger åtskilligt torde vara höjt över varje diskussion.

Utskottsreservanterna föreslå att inkomstökningen bestämmes till 200 milj. kr. Utskottet har tillstyrkt föredragande departementschefens förslag. Ställningstagandet till själva prisfrågan framgår av utskottets utlåtande, och jag tror inte att jag här i dag på ett bättre och mer koncentrerat sätt kan motivera detta ställningstagande än genom att citera några rader av vad utskottet anför. Utskottet säger: »Det torde icke råda delade meningar om att en jämställdhet i lönehänseende mellan jordbrukets yrkesutövare och andra jämförliga yrkesgrupper måste eftersträvas. Riksdagen har även — senast vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken — givit sin principiella anslutning till önskemålet om en successiv reducering av den nu förefintliga inkomstklyftan. Huruvida denna utjämning skall kunna genomföras i snabbare takt än hittills varit fallet måste emellertid såsom föredragande statsrådet framhållit bliva beroende av det ekonomiska läget och utvecklingstendenserna i allmänhet inom näringslivet. Det ligger i sakens natur att det i nuvarande penningpolitiska läge möter större svårigheter att tillföra jordbruket den önskvärda inkomstförbättringen än eljest.» Vidare heter det: »Ehuru utskottet anser det vara i och för sig önskvärt, att en ytterligare inkomstökning kunnat tillföras jordbruket och inkomstklyftan därigenom redan nu kunnat reduceras i ännu högre grad, har utskottet funnit sig icke böra i nuvarande läge förorda en ytterligare prishöjning på jordbruksprodukter.» Därefter anför utskottet, med hänvisning till att riksdagen så sent som i december 1946 uttalat sig för en avveckling av subventionerna med avseende å livsmedelspriserna, att utskottet icke anser sig kunna förorda, att det eventuellt erforderliga beloppet toges ut subventionsledes.

Hur stor ökning av arbetsinkomsterna inom jordbruket, som kan ske med den av utskottet förordade prissättningen, därom råda, såsom också framgått av debatten i dag, delade meningar. Jag tror dock att man kan räkna med en större höjning av lantarbetarlönerna än vad talesmännen för reservationen göra gällande. Om jag fattade herr Liedberg rätt, räknade han med att löneförhöjningen skulle komma att begränsas till 14 öre per timme eller något däröver. Nu är det emellertid kanske på det sättet, att herr Liedberg

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

såsom en framstående representant för arbetsgivarorganisationerna på detta område har velat vid detta tillfälle släppa upp en liten försöksballong, så som man underhandlingsvis ofta gör i sådana delikata frågor. Jag kritiserar inte detta, herr talman, ty det är inte bara mänskligt, utan jag förstår också i viss mån herr Liedbergs synpunkter med hänsyn till den ställning som han här intar.

Herr andre vice talmannen framhöll, att det inom jordbruket ofta betalas högre löner än som avtalsmässigt är fastställt. Jag vill inte bestrida detta påstående; det har säkerligen sin riktighet. Men samma förhållande gör sig gällande jämväl inom industrien och andra näringsområden. Framför allt småindustrierna betala ofta betydligt högre ersättning till sina anställda än vad gällande kollektivavtal anger. När man här talar om att det råder brist på arbetskraft inom jordbruket — arbetskraftsbristen är ju ett av de besvärligaste problem, varmed jordbruket i närvarande stund brottas — så vill jag i detta sammanhang erinra om att trots de högre löner, som betalas inom industrien och annan verksamhet, kämpa också företagen där med oerhörda svårigheter, därför att de inte kunna anskaffa den arbetskraft som är nödvändig för att hålla i gång den produktion som företagets kapacitet medger.

Vidare fällde herr andre vice talmannen ett yttrande, som jag tror var något överilat. Han förvånade sig över att man ville säga nej till varje förbättring utöver vad den kalkylmässigt uppgjorda beräkningen berättigade till. Ja, men så ligger ju inte saken till. Att det skall bli en sådan förbättring äro vi ju alla eniga om. Diskussionen här gäller ju inte något annat än hur stor denna förbättring skall vara, om den skall fixeras till 156 milj. kr., såsom regeringen föreslagit och utskottet tillstyrkt, eller om den skall fixeras till 200 miljoner kr., såsom reservanterna vilja, eller eventuellt till något annat belopp.

Jag är mycket angelägen betona, att det för min del hade varit högst önskvärt, om löneklyftan kunnat reduceras i större utsträckning än vad som för tillfället torde vara möjligt. Det är emellertid några saker som vi inte få förbise. De besvärligheter, som mött oss under de gångna krigsåren, ha ju kunnat bemästras på ett påtagligt bättre och lyckligare sätt än vad fallet var under första världskriget, 1914—1919. Den fredskris, som uppstått i samband med de krigshärjade ländernas återuppbyggnad, synes emellertid nu för oss medföra svårigheter av en storleksordning och karaktär, som vi knappast hade anat. Framför allt gäller detta vårt penningvärde. En inflation av samma eller, vad värre är, ännu större storleksordning än den vi upplevde vid första världskrigets slut böra vi gemensamt anstränga oss för att undvika. Skall detta kunna ske, är återhållsamhet i prissättning och lönekrav från alla håll nödvändig.

Det kan ju hända, herr talman, att jag här ger uttryck för en personlig uppfattning, som inom alla politiska partier betraktas som kättersk, men då jag för egen del är övertygad om uppfattningens riktighet, vill jag inte underlåta att uttala den. Jag gör gällande, att det måhända varit förståndigt, om det hade förts en ännu stramare allmän prispolitik och kanske också om vid vissa lönefrågors avgörande en något större belänksamhet kommit till uttryck.

Med detta uttalande har jag inte riktat kritiken åt något visst håll. Det är inte alls regeringen som jag här särskilt syftar på, detta så mycket mindre som jag flera gånger har observerat, att såväl representanter för oppositionspartierna som för det parti regeringen företräder kommit med lönekrav, som gått längre än vad regeringen föreslagit, och i vissa fall även lyckats genomföra dem. Vi få nog tvärtom ta åt oss anmärkningen litet var. Jag tillhör visst

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
inte dem, som vilja motarbeta varje inkomstförbättring för de löneanställda. En sådan tanke är mig fullständigt fjärran. Men jag har dock en stark känsla av att vi kanske en smula överskattat våra ekonomiska förutsättningar och underskattat den fara, som den alltjämt rådande varubristen utgör. Kan inte prisstegringen på andra områden än jordbruket hejdas, inträffar snart nog den dag, då väsentligt stegrade livsmedelspriser äro ofrånkomliga, och så är karusellen med höjda priser och stegrade löner i gång på allvar. I den kapplöpningen komma alltid löntagarna sist, och ju längre karusellen rullar, ju svårare blir det att bemästra läget.

När jag nu, herr talman, yrkar bifall till jordbruksutskottets förslag, gör jag det under den förutsättningen, att prisstegringen å alla varor skall kunna hejdas, att jordbrukets förnödenheter skola kunna förbilligas och att alla samhällsklasser i känslan av gemensamt ansvar för landets väl skola visa sig beredda att bära de bördor som efterkrigsproblemen hopat över oss.

I detta anförande varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Orgård*.

Herr *Gustafson* i Vimmerby erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jordbruksutskottets värderade vice ordförande anslöt sig ju till dem, som i likhet med mig ha uttalat ett beklagande av att förhandlingarna med regeringen denna gång inte ha kunnat leda till resultat, såsom ju fallet varit under tidigare år. Men herr vice ordföranden riktade sig därvid mot mig och sade, att den som är utan skuld kaste första stenen. Jag förmodar att herr vice ordföranden därmed ville göra gällande, att jag inte skulle ha visat någon förhandlingsvilja vid behandlingen av förevarande proposition inom jordbruksutskottet.

Jag bestrider att så skulle ha varit fallet från min sida. Tvärtom gav jag mycket livligt uttryck åt det önskemålet, att vi förhandlingsvis skulle kunna komma fram till ett resultat, varom utskottet skulle kunna enas. Men jag ansåg att detta resultat borde vara sådant, att man därigenom kunde vinna något annat och mer än bara en enighet inom utskottet, nämligen en avspänning i den spända situation som faktiskt föreligger. Jag förutsatte sålunda för min medverkan, att vi inom utskottet skulle kunna komma fram till en uppgörelse, som var av den beskaffenheten, att de ekonomiska och fackliga organisationerna skulle kunna i efterhand godtaga den kompromiss, som på politisk väg träffats.

Jag kan här säga att jag under midsommarledigheten bemödade mig om att så långt det var mig möjligt uröna, huruvida det fanns anledning antaga att i efterhand ett sådant godtagande från de ekonomiska och fackliga organisationernas sida skulle kunna erhållas. Såvitt jag därvid kunde finna, voro inte de förutsättningar, som jag för min del uppställt, för handen, och det var den omständigheten som gjorde, att jag inte kunde ansluta mig till en kompromiss på det låga bud, som utskottets värderade vice ordförande gav under de förhandlingar, som vi på olika sätt förde inom och utom jordbruksutskottet i denna fråga.

Till vad jag nu sagt, vill jag endast lägga, att om det hade kunnat åstadkommas en sådan kompromiss, som även de ekonomiska och fackliga organisationerna kunde påräknas godtaga, skulle detta vara av mycket stort värde, inte bara för regeringen utan även för de myndigheter, som närmast handha våra försörjningsfrågor, genom den avspänning som därigenom skulle komma till stånd.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jag gav, som sagt, uttryck för detta under förhandlingarna i utskottet, och jag beklagar ånyo, att det inte varit möjligt att komma till ett sådant resultat.

Herr **Liedberg** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande apostroferade något av vad jag sagt och ville göra gällande, att när jag ansåg, att Kungl. Maj:ts förslag kalkylmässigt medgav en löneökning av 14 öre, så var detta en sådan försöksballong, som man brukar släppa upp vid förhandlingar.

Jag kan försäkra herr Andersson i Löbbo att så inte är förhållandet. Jag har i mitt anförande uttryckligen angivit att jag utgått från de rent kalkylmässiga resonemangen, men jag har också nämnt att vid varje tillfälle, då dessa frågor på sistone diskuterats, alla berörda parter varit eniga om att marginalen mellan den kalkylmässigt beräknade och den verkliga löneökningens möjligheten är ganska smal.

Herr Andersson i Löbbo talade om att det i kalkylen fanns en dold inkomstförbättring genom de nya beräkningsgrunderna för kostnaderna för underhåll och förnyelse av maskiner och inventarier inom jordbruket. Jag vill påpeka att detta har sin motsvarighet i ett dolt inkomstbortfall, som tidigare icke har täckts, nämligen den årliga enprocentiga minskningen av arbetskraftsvolymen. Det är ju rimligt och har i flera år ansetts riktigt, att de ökade kostnader, som överhuvud taget möjliggjort minskning av arbetskraften, borde kompenseras. Ändå återstår att täcka en lika berättigad kompensation, nämligen för de ökade kostnaderna för byggnader.

Och slutligen, herr talman: svårigheterna i dagens läge och behovet av stabilisering känna vi till, men det är knappast rimligt, att en stabilisering skall åstadkommas på det sättet att *en* folkgrupp — en utav de stora — skall betala det s. k. kalaset. Det få nog — som herr Andersson i Löbbo sade, fastän kanske i en annan mening än den *han* inlade i yttrandet — alla samhällsklasser, även de hittills gynnade, vara med om.

Herr andre vice talmannen **Carlström**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande gjorde det erkännandet, då han talade om arbetskostnaderna vid bondejordbruken för de anställda, att deras löner inte alls äro avtalsenliga, och det samma är förhållandet, sade han, då det gäller industriens arbetare. Det är nog riktigt. Vid ett tillfälle, då jag resonerade med en företagare från vårt län om just skäligheten i att gå med på något högre priser för produkterna, sade han att konsumenterna, industriens arbetare, hade bättre möjligheter än tidigare att betala högre priser därför att några avtalsenliga löner inte finnas.

Vidare sade herr vice ordföranden att jag skulle ha yttrat, att regeringen och utskottet inte ville gå med på några förbättringar av jordbrukets priser. Det har jag inte gjort. Jag har sagt att det var beklagligt, att man nu inte ville gå med på en ytterligare förbättring, så att vi kunde komma ifrån denna strid — det är vad jag har sagt.

Herr vice ordföranden slutade med att säga att han hoppades, att alla skulle visa sig beredda att i en bekymmersam tid hjälpa till för att bemästra svårigheterna. Ja, herr Andersson i Löbbo, redan i mitt första anförande var jag inne på den saken och sade, att det skola vi alla försöka göra. Men är det inte märkvärdigt att man, när det gäller jordbruksprodukternas prisläge, anser att jordbrukarna framför andra skola visa sig beredda härtill. Det är detta som jag tycker är så egendomligt, att man liksom inte vill visa ansvar gent emot jordbrukets folk, som är sämre ställt än andra näringsulövere. Jag tror

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
att på den punkten har man på skilda håll här i landet en felaktig uppfattning, nämligen att bönderna mer än andra skola känna ansvar. Men andra grupper skola ha frihet att begära bättre löner utan hänsyn till jordbrukarnas ställning.

Herr **Andersson** i Löbbo erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Då jag först vill säga ett par ord till herr andre vice talmannen, ber jag beträffande vad han uttalade angående förbättringen av jordbrukspriserna att få säga, att är det så att jag i det avseendet har missuppfattat herr andre vice talmannen, så är jag själv rätt glad över att jag gjorde det. Jag tyckte dock att jag hörde herr andre vice talmannen fälla det generella omdömet, att regeringen och utskottet icke velat vara med om någon förbättring för jordbrukets del. Men är det så, att herr andre vice talmannen verkligen inte fällt detta yttrande — nåväl, då är det endast tacknämligt om så är fallet.

Vad herr andre vice talmannens resonemang om förbättring av läget beträffar, ber jag få understryka att förbättring behövs. Bristen på arbetskraft torde vi säkerligen nödgas räkna med så länge den nuvarande varubristen är rådande. Så länge vi måste dras med dessa besvärigheter är det nog nödvändigt att vi litet var, oavsett var vi befinna oss, anstränga oss för att inte de krav bli för långtgående, som kunna vara speciella önskemål för den ena eller andra yrkesgruppen.

Herr **Gustafson** i Vimmerby deklarerar fortfarande att han är lika stor vän av en samförståndslösning som jag. Och nu ger han förklaringen till att han icke vid de mera interna förhandlingarna under herr andre vice talmannens ledning — vilka jag i hög grad uppskattade och hade väntat åtskilligt av — kunde komma med något bud, som jag från min utgångspunkt kunde reflektera på att överväga. Han säger, att det berodde på de ekonomiska föreningarnas ställning, att den var så fastlåst att det var ingenting att göra. Ja, detta föranledde mig att dra den slutsatsen, att här hade det bestämts att det skulle bli en politisk strid om den föreliggande frågan. Skillnaden i bud är 45 miljoner kronor i en budget på 2,3 miljarder. Även om skillnaden varit hälften så stor eller bara 10 miljoner, ligger väl saken så till, att det under alla förhållanden skulle ha blivit en politisk strid därför att man på vissa håll hyser en bestämd önskan att härvidlag ovillkorligen få regeringen och utskottsmajoriteten på knä.

Herr **Gustafson** i Vimmerby erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av vad utskottets vice ordförande nu yttrade, nämligen att ståndpunktstagandet från min sida skulle vara avhängigt av att det till varje pris skulle göras politik i denna fråga. Jag bestrider detta. Jag har sagt under våra förhandlingar: jag är ingen stridens man och älskar inte striden för dess egen skull, men jag måste finna att en inkomstförbättring på 200 miljoner kronor i och för sig är fullt befogad och berättigad i dagens läge. När jag deltog i förhandlingar om en kompromiss ansåg jag mig inte böra sträcka mig längre än att jag kunde något så när ha på känn, att den jordbrukande befolkningen i landet, som står bakom och bär upp de ekonomiska och fackliga organisationerna, skulle kunna godta det beslut, till vilket vi kommo i utskottet. När inte den förutsättningen var för handen, då ansåg jag det bäst att man på annat håll fick ta ansvaret för denna frågas lösning.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Andersson** i Löbbo, som likaledes på begäran ånyo erhöi ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Om det skulle var så att emot min förmodan den replik, som jag ställde till herr Gustafson i Vimmerby, icke skulle vara berättigad beträffande honom personligen, måste i stället den repliken riktas till de uppdragsgivare som herr Gustafson i Vimmerby representerar.

Jämväl herr **Liedberg** erhöi på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Jag råkar höra till samma reservanter som herr vice ordföranden i utskottet så hårt angriper. Jag måste säga, att det är en bra egendomlig majoritet här i riksdagen, som anser varje annan meningsriktning som drives såsom sabotage, avsett att bringa en överkänslig och ömtålig majoritet på knä. Jag måste reagera mot en sådan uppfattning, som jag tycker är allt annat än demokratisk.

Härpå anförde:

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Jag vill något litet motivera den ståndpunkt som vi inta i föreliggande fråga.

Utskottsmajoritetens förslag med anledning av proposition nr 280 om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under nästa produktionsår ansluter sig som bekant helt till regeringsförslaget. Skillnaden mellan detta förslag och reservanternas kan inte anses vara särdeles stor. Det som skiljer, 45 miljoner kronor, är ju ett litet belopp med hänsyn till att det här rör sig om alla de svenska jordbruken med en enligt jordbrukskalkylen sammanlagd inkomstsumma av 2,3 miljarder. Om den kalkyl över jordbrukets samlade inkomster och utgifter, som av livsmedelskommissionen uppgjorts för nästa produktionsår, synes i huvudsak enighet föreligga mellan parterna. Det är inte om denna kalkyl man i dag diskuterar. Striden står uteslutande om hur stor reell inkomstökning jordbruket skall få nästa år, utöver en balanserad kalkyl för att möjliggöra en ökning av arbetsinkomsterna för den i jordbruket sysselsatta arbetskraften. Enighet råder således om att jordbrukets inkomster och utgifter skola balansera ungefär jämnt under nästa år under förutsättning av normal skörd och oförändrade löne- och arbetsinkomster.

Huruvida denna inkomst- och utgiftskalkyl för jordbruket kan anses vara tillförlitlig har det ju uttalats åtskilliga tvivel om alltsedan denna metod för prissättningen på jordbruksprodukter tillkom. Jag skall lämna den frågan därhän, allra helst som den nuvarande formen för beräkning snart skall avvecklas. Uppenbart är emellertid att detta slags bokföring för jordbruket som helhet, med hopblandning av små och stora jordbruk i olika delar av landet och med vitt skilda produktionsförutsättningar, därjämte en bokföring som i de flesta fall bygger på antaganden och ungefärliga uppskattningar i stället för faktiska uppgifter, att denna bokföring måste bli synnerligen approximativ och utan tvivel gå i negativ riktning, i varje fall för de mindre jordbrukens vidkommande. Inte desto mindre utgör denna kalkylprissättning en skarp kontrast till prissättningen på andra varor och tjänster i samhället. Beträffande annan produktion sker prissättningen fritt med de korrigeringar som göras av statens priskontrollnämnd, vars bristfälliga verksamhet är ett allmänt omvitnat och erkänt faktum.

Vi ha, anser jag, i verkligheten för närvarande en priskontrollerad sektor av näringslivet, jordbruket, och en i huvudsak icke priskontrollerad sektor, industrien och därmed jämförligt näringsliv. Att detta inte är något gynn-

Åtgärder i prisreglerande sufte på jordbrukets område. (Forts.)
samt förhållande för den priskontrollerade sektorns yrkesutövare är alldeles uppenbart, särskilt med hänsyn till nuvarande förhållanden.

Men skillnaden mellan jordbruksproduktionens och industriproduktionens förutsättningar är inte bara en fråga om priskontroll. Industriproduktionen kännetecknas också, som bl. a. monopolutredningsbyrån avslöjat, av en utpräglad monopolism, som alldeles oavsett ett visst knapphetsläge möjliggör uttagande av mycket höga priser. Mot den rådande spekulativen och monopolismen har den statliga priskontrollen förmått uträtta skäligen litet hittills, och detta har givetvis en direkt inverkan på jordbruksproduktionens kostnader. I vilken grad jordbrukskalkylens beräkningar av jordbruksproduktionskostnader kunna anses tillförlitliga skall jag inte diskutera i detalj, men jag måste likväl beteckna som ett kuriosum att herrar räknemästare i livsmedelskommissionen inte kunnat ena sig om huruvida man skall beräkna kostnaden för ekonomibyggnader medelst avskrivning allenast på förkrigstidens värden eller medelst avskrivningar beräknade efter de höjda byggnadskostnaderna. Då ingen vare sig kan reparera eller bygga nytt till de priser, som gällde före kriget, utan måste betala minst dubbelt så höga priser, tycker man att den saken borde vara klar. Särskilt med hänsyn till den senaste tidens dynamiska utveckling av priserna på industriella förnödenheter och konsumtionsvaror utsätts jordbruksproduktionens utövare för en mycket hård press.

Jag talade häromdagen med en jordbrukare om detta, och han drog fram ur sin skrivbordslåda både gamla och nya räkningar på vad han köpt för sin produktion. Jag fick snart klart för mig, att den kostnadsökning på 66 procent för jordbruksproduktionen, som krigsåren enligt jordbrukskalkylen medfört, illa stämde med dessa räkningar. Jag skall anföra några uppgifter.

1938 inköptes ett parti jordbrukskalk om 5 ton efter 26 kronor per ton fritt hemstation. 1947 inköptes också 5 ton kalk, men till 47:77 fritt fabrik. Det förra partiet kostade enligt uppgift 130 kr. och det senare, inberäknat frakt, 318 kr., vilket gör en prisstegring med 150 procent. En tallrik till en tallriksharv kostade 1938 9:50 och i år 17:10 — en ökning med 80 procent. Skördegarn kostade 1938 60 öre per kilo och kostar nu 1:47, en ökning med nära 150 procent, trots att det nu är bara pappersgarn. Konstgödsel, thomasfosfat, kostade före kriget 6:95, nu står det i 14:25, en ökning således med över 100 procent. Superfosfat hade under samma tid stigit från 7:10 till 13:35, d. v. s. med nära 100 procent. Kali hade stigit från 12:25 till 20:40 och rotfruktsgödsel från 10:50 till 18:80, det förra hade alltså ökat med 66, det senare med 80 procent.

De anförda exemplen giva enligt min mening en liten föreställning om hur det i praktiken ställer sig med jordbrukets produktionskostnader. Jordbrukskalkylen är också en intressant läsning. Om man har möjlighet att studera den litet närmare, särskilt om man vid läsningen i tankarna gör jämförelser med industrien blir denna läsning snart lika medryckande som Albert Engströms skärgårdshistorier. Vid beräkningen av avskrivningskostnaderna för traktorer räknar man med 15 års avskrivningstid. Ja, i industrien avskriver man stora anläggningar på ett par tre år och icke nog därmed, där utdelar man också gratisaktier och får ränta och utdelning på dem också. Alltså på pengar, som överhuvud taget icke investerats någonstans, och allt detta få naturligtvis konsumenterna betala i form av höga priser.

Jag har vid läsningen av jordbrukskalkylen fått följande intryck. Beräkningen av jordbruksinkomsterna synes vara något så när tillförlitlig. Mejerierna veta hur mycket mjölk de ta emot och hur mycket de betala. Samma gäller slakterier och andra avnämare av jordbruksprodukter. Beträffande

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

jordbrukets kostnader rör man sig med diffusa beräkningsmetoder och mycket lösa antaganden, vilket gör, att man icke kan sätta någon större tilltro till det hela. Det hela verkar mera en gissning. Hur man på jordbrukshåll kan godtaga det hela, det är naturligtvis något att fundera över. Enligt alternativ I beräknas i fråga om avskrivning och underhåll av ekonomibyggnader ett belopp om 112 miljoner kronor. Detta räknas såsom jordbrukets utgifter för ekonomibyggnader. Om man slår ut detta belopp på våra 400 000 gårdar — jag hänvisar till propositionen nr 280, s. 153 — blir det 280 kronor per gård i genomsnitt för nästa år. Jag vet icke vad man kan åstadkomma med 280 kronor. Möjligen kan man reparera avträdet.

Uppenbart är emellertid att jordbrukets produktionskostnader avsevärt skulle kunna nedbringas, om man ser på de faktiska höjningarna av priserna på jordbruksförnödenheter under krisåren, vilka icke kunna motiveras med de höjda lönerna för industriarbetarna. Om priserna på vad jordbrukarna måste köpa icke skulle ha ökat mera än vad industriarbetarlönerna i genomsnitt ökade, skulle diskussionen om hur jordbruksarbetskraften skulle kunna få en välförtjänt inkomstförbättring vara obehövlig, liksom också i allt väsentligt de nyligen genomförda eller planerade förhöjningarna på livsmedel.

Enligt jordbrukskalkylens uppgifter om kostnaderna för jordbrukets förnödenheter uppgå de till 750 miljoner kronor. Om jordbrukarna skulle få de 45 miljoner kronor som skilja mellan buden här, behövde man endast sänka förnödenhetspriserna med 6 procent. Skulle inte den statliga priskontrollen, efter det vi fått en ny priskontrollag, kunna åstadkomma detta? Man tycker att folkhushållningsministern skulle kunna ombesörja detta, särskilt med hänsyn till de bragelöften, han här i kammaren avgav vid den nya lagens tillkomst för några dagar sedan. Av detta anser jag också klart, att den kommunistiska motionens krav, att bönderna skola få det resterande beloppet i form av prissänkningar på förnödenheter, är ett reellt krav. Jordbrukets representanter ha också förklarat sig nöjda med en sådan lösning.

Folkhushållningsministern säger här, att vi icke ha yrkat avslag på prisförhöjningarna. Nej, det ha vi icke gjort, men det har sagts i vår motion att dessa prishöjningar i varje fall i mycket hög grad berott på att en effektiv priskontroll på jordbrukets förnödenheter saknas. Det säges emellertid icke att om regeringen för en dålig politik, en underlåtenhetspolitik, skola bönderna ensamma sona för det. Vi ha anvisat en annan väg för att i nuvarande läge tillföra jordbruket åtminstone en del av den inkomstökning det här är fråga om. Vi ha också på olika sätt sökt framhålla hurusom de genomförda och planerade prishöjningarna på livsmedel i stort sett hade varit onödiga, om en effektiv priskontroll på industrivaror hade genomförts. Det kan hända att denna vår inställning att å ena sidan visa förståelse för böndernas krav och å andra sidan säga, att man borde kunna göra det inte bara genom att höja livsmedelspriserna, är en inställning som gör statsrådet och hans likatänkande litet nervösa. Men det kan, herr statsråd, icke hjälpas. Jag kan för övrigt tillägga, att vi nog komma att fortsätta därmed. Det är ju ett märkligt förhållande att, medan man exempelvis den 5 juni höjde priserna på livsmedel, företog höjningar, som hårdast drabba de fattiga i samhället och varigenom tagas ut ytterligare cirka 50 miljoner kronor eller vad det nu kan bli av konsumenterna, kan ett enda bolag i landet dela ut 65 miljoner kronor i gratisaktier, detta fastän regeringen ändå har vissa möjligheter att påverka den ekonomiska politiken.

Det sades i fjol att höjningen av arbetslönerna ej behövde medföra prisförhöjningar på industriprodukter, ty förbättringarna i lönerna skulle gå ut

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
över vinstmarginalerna. Nu visar det sig, att 152 större inkomsttagare och bolag kunnat redovisa en höjning av den taxerade inkomsten år 1945 från 225 miljoner kronor till 440 miljoner kronor i fjol. Säkert ha arbetarna i form av högre industrivarupris fått betala en del av sin lönehöjning. Uppenbart är också att bönderna fått vara med om att betala kapitalisternas ökade vinster. Kapitalet flödar inom industrien. På ett kvartal har det investerats 150 miljoner kronor nytt kapital i aktiebolagen. Men vad är kapital? Det är givetvis, kan man säga i detta fall, ingenting annat än merpriset på industrivaror som köparen av dessa får punga ut. Här är det inte bara fråga om jordbrukets förnödenheter. Den i jordbruket sysselsatta arbetskraften använder även konsumtionsvaror från industrien, och en sänkning av priserna för dessa är lika mycket i böndernas som i arbetarnas intresse. Om man slår ut summan, 200 miljoner kronor, på jordbruksbefolkningens inköp av både produktions- och konsumtionsvaror, inser man, att det icke behöves någon halsbrytande sänkning av priserna på industrivarorna, för att man skall åstadkomma detta belopp. Saken är den, att regeringen dåligt skött sin uppgift på detta område, och frågan står då om vem som skall sona för detta. Jordbrukarna måste få kompensation för att icke i inkomsthänseende sjunka ned i förhållande till jämförliga yrkesgrupper.

Regeringen föreslår att konsumenterna skola betala $\frac{3}{4}$ av summan. Den återstående fjärdedelen skola väl bönderna titta i stjärnorna efter. Att industriägarna, som ta för mycket betalt, skola vara med om att betala detta, något som de ha så god råd med, därom finnes det ej ett ord i propositionen. Icke heller utskottsmajoriteten anser sig, som man uttrycker det, ha anledning ingå på detta spörsmål.

Man kan här tala om tre möjliga vägar. Den första vägen man kan gå är den att höja konsumentpriserna. Den andra vägen är att sänka förnödenhetspriserna. Den tredje vägen man kan tänka sig är att ta erforderliga medel från statskassan. I reservationen, där man uttalar sig för att bönderna skola få de 200 miljoner kronor som de ha begärt, lämnar man frågan öppen hur de skola få det resterande beloppet, men man lutar däråt, att konsumenterna skola få betala den sista fjärdedelen också. Även om man i jordbrukskretsar omfattar tanken på att få en del av summan i form av minskade utgifter — herr Pehrsson-Bramstorp uttalade från denna talarstol i remissdebatten, att bönderna ej kräva ett öre, om de få 200 miljoner kronor i form av minskade utgifter — ha reservanternas likväl föredragit en annan linje. Jag måste beklaga detta. Om man skall gissa sig till en förklaring, skulle det väl vara den att bondeförbundets representanter föredragit att i utskottet skriva ihop sig med de båda andra borgerliga partierna, och då kan ju resultatet, särskilt med hänsyn till vissa borgerliga ledamöters inställning, icke gärna bli annorlunda än som framgår av föreliggande reservation.

I reservationen liksom i en motion finns en passus om att man, som en tillfällig åtgärd, skulle kunna tänka sig att subventionsvägen tillföra jordbrukarna den summa det här gäller. Man har i utskottet avfärdat vårt förslag om en sänkning av förnödenhetspriserna för att hjälpa jordbrukarna. Reservanternas ha uttalat sig mycket pessimistiskt på den punkten. Man anser sig tydligen inte kunna räkna med någon väsentlig minskning av jordbrukets kostnader. Jag medgiver, att vi icke gärna kunna vara så optimistiska med utgångspunkt från priskontrollens arbete hittills. För några dagar sedan erforo vi, att det skulle bli en höjning av priserna på näringsställena på sockerdricka och pilsner med 2 öre. Ja, man har kanske anledning att bli en nattsvart pessimist. Om riksdagen ålägger regeringen att göra något på detta område, tror jag i alla fall, att det blir nödvändigt för regeringen att söka

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

villfara en så ringa begäran som innefattas i kravet på de 45 miljoner kronorna. Man kan naturligtvis också resonera om subventionslinjen — om regeringen skulle finna att den icke kan taga ut det erforderliga beloppet på den andra vägen. Den kan ju sägas vara mera sympatisk än att ta de nya prisförhöjningarna. Om man tar åtminstone en del via statsbudgeten, få nämligen de rika vara med om att betala åtminstone något. Utskottet erinrar dock om att riksdagen så sent som i fjol höst beslutade en avveckling av subventionerna till jordbruket. Vi äro inga anhängare av subventionslinjen i och för sig. Men vi ha nu ett extraordinärt läge. Det är rikets styrelse som svarar för priskontrollen, och då kan det också anses vara rätt rimligt att statskassan får svara för den uppkomna balansen, så att varje medborgare får vara med och betala så rättvist som nuvarande skattesystem medgiver. Prisförhöjningarna på livsmedel ha dock inte större betydelse för en rik än om en fattig förklarar en knappnål. En subvention behöver ej heller fattas som nedsättande på bondehåll. Ty en sådan är ju faktiskt en hjälp för konsumenterna, betingad av att dessa utplundras av hyreshajar och av allsköns kapitalister i sådan grad att de ej ha råd att betala för maten.

Med anledning av den nu uppkomna situationen, med utskottets uttalande å ena sidan och reservanterna med sitt förslag å den andra sidan, där man dels lämnar frågan angående ytterligare prisförhöjningar öppen, dels viskar något om att ta medel härtill ur statskassan, vill jag här ställa ett särskilt yrkande, detta för att bönderna skola få de begärda 200 miljoner kronorna. Enligt detta böra bönderna få de 45 miljoner kronor som skilja de båda förslagen åt genom prissänkning på förnödenheter. Om regeringen icke anser sig kunna gå med därpå, böra bönderna få beloppet genom statliga pristillägg.

Vi vilja också ställa frågan till regeringens avgörande, om man icke borde överväga att inhibera de planerade prisförhöjningarna den 1 september och de som kunna bli en följd av kalkylens omräkning i augusti med hänsyn till de dåliga skördeutsikterna. Regeringen bör få fullmakt att införa sådana pristillägg — om det skulle visa sig nödvändigt — i proportion till vad som erfordras. Sedan är det regeringens sak att söka åstadkomma en så stor sänkning av förnödenhetspriserna som möjligt eller låta bli att göra något på den vägen för att i stället ta det hela subventionsvägen. Vi kunna icke nu vara med om några ytterligare prisförhöjningar.

Utskottsmajoriteten vill ej vara med om att bevilja de 45 miljoner kronorna, detta med hänsyn till inflationsfaran. Jag anser icke, herr talman, att jag kan taga upp kammarens tid med att bemöta detta argument. Ordet inflation anser jag hos vissa människor fått en magisk betydelse, ungefär som ordet simsalabim hos dem, som ägna sig åt trolleriyrket. Det finns enligt min mening ingen risk för att bönderna, om de få de 45 miljoner kronorna, skola börja bygga om sina ladugårdar och boningshus och sålunda konkurrera om byggnadsmaterial och andra kapitalvaror, som det är ont om. Vi få nog i allmänhet som hittills vänta med byggandet tills det blir andra tider. Däremot skulle kanske jordbruksbefolkningen i någon mån mera kunna få bli med vid de otaliga realisationer som ständigt äga rum i våra affärer. Jag tänker på dessa realisationer av damkappor, klänningar, andra kläder, skor och mycket annat, som då stundom försäljas till överkomliga priser. Det är varor som det tycks vara gott om. Men om detta skulle inträffa, tror jag icke, herr vice ordförande i utskottet, att detta på något sätt skulle behöva rubba vår samhällsekonomiska balans.

Det finns emellertid enligt vårt förmenande ett viktigt skäl till för att tillstyrka bondekravet. Vi ha gått in för att jordbruksbefolkningen bör få in-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
komster likvärdiga med andra jämförliga yrkesgruppers, och det rör sig inte här bara om ett rättvisekrav utan om en väsentlig förutsättning för att vi skola kunna upprätthålla den jordbruksproduktion, som vi behöva för landets försörjning. Den livsmedelssituation, som vi nu ha och som vi av allt att döma få räkna med under de närmaste åren eller i varje fall ett år eller två framåt, talar för att vi böra förverkliga detta beslut så fort som möjligt för att hålla kvar den arbetskraft som behövs för att hålla jordbruket på maximal nivå. Sedan finnes också det skälet för att bifalla bondekravet, att det ju måste anses önskvärt för den politiska utvecklingen att ökade motsättningar icke uppstå mellan de arbetande jordbrukarna och industriens arbetare. Det måste anses önskvärt att förhindra sådana. Under det sista året ha arbetarna kämpat för att återvinna den levnadsstandard de hade före kriget, och ingenting har varit mera rimligt, om man tar hänsyn till att vår industriella produktion ligger 30 procent över förkrignivån. Importen av varor ligger vidare bortåt tre gånger över denna nivå och bolagsvinsterna större än någonsin. Bönderna å sin sida kämpa för ekonomisk likställighet med jämförliga yrkesgrupper, och ingenting kan heller vara rimligare än detta krav både med hänsyn till arbetets art och jordbruksproduktionens betydelse för vårt folkhushåll. Det vore emellertid lyckligt, om dessa båda arbetande klasser av förhållandenas makt skulle komma att sätta krokben för varandras strävanden. Jag har icke av Ny Dags intervjuer med arbetarhusmödrar eller av resonemang med arbetare kunnat finna någon motvilja mot att bönderna få bättre inkomster. Men den allmänna dyrtiden och de höga priserna på allting göra, att två öre per mjölkliter kan vara en väsentlig sak för en arbetarbudget, särskilt då det gäller en stor familj och en lågt avlönad arbetare. Den bristfälliga priskontrollen på annan produktion än jordbrukets fördyrar jordbruksproduktionen såsom jag sagt. Om denna fördyring skall kompenseras med höga livsmedelspriser, medför detta i nuvarande läge, att arbetarnas löneförbättring ätes upp genom prisfördyringen på konsumtionsvaror både från industrien och från jordbruket.

Statsrådet Sträng talade något om stabiliseringspolitik på tal om oss. Han menade, att han och regeringen företrädde en stabiliseringspolitik. Om man höjer arbetarnas löner den 1 januari och livsmedelspriserna frampå sommaren och denna höjning skall kompenseras återigen nästa 1 januari, uppstår frågan: vad är det för stabilisering på det hela? Jag tycker att det liknar mera en trolldömsa. Det enda sättet att komma ur denna trolldömsa är att blanda in den tredje parten i spörsmålet, nämligen dem som verkligen tjäna pengar och som ockra på både arbetare och bönder. Att regeringen icke kan tänka sig detta utan bara mekaniskt rör sig med arbetslöner och jordbrukspriser men lämnar frågan om den tredje parten därhän, är något som jag icke kan hjälpa.

Men vi anse, att det är riktigt att taga upp denna fråga såsom den väsentliga: det enda sättet att komma ur trolldömsan är att sänka industriens priser. Det kommer att medföra en automatisk inkomstförbättring både för arbetarna och framför allt för bönderna, som köpa både konsumtionsvaror och produktionsmedel från industrien.

För övrigt kan man ju ställa frågan, vad jordbruksbefolkningen verkligen får behålla av dessa miljoner. Är det någon som garanterar något i den vägen? Är det någon som kan säga, att inte leverantörerna till jordbruket kanske genom höjda priser rätt snart taga det mesta av dessa 200 miljoner kronor och stoppa dem i sin ficka?

Jag har, herr talman, med det sagda velat motivera vår ståndpunkt i föreliggande fråga. Vi äro för att bönderna skola få 200 miljoner kronor. Med hänsyn till vad jag anfört kunna vi icke ansluta oss till utskottsmajoritetens

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

yrkande och icke heller till reservanternas. Vi ha icke någon ordinarie representant i utskottet, och vi ha sålunda icke reservationsrätt. Vi ha därför ej kunnat utforma någon reservation. Men jag har konfererat med presidiet och ber att få ställa följande yrkande om ändring i utskottets motivering. Det avser den del, som börjar på s. 14 fjärde raden nedifrån med orden »Hurvida denna utjämning» och sträcker sig över på s. 15 till det stycke, som börjar med orden »Med det anförda har utskottet angivit sin ståndpunkt». Denna del skulle enligt mitt förslag utgå och ersättas med följande: »Med hänsyn till rådande ekonomiska förhållanden och arbetskraftssituationen inom jordbruket synes denna utjämning böra genomföras i snabbast möjliga takt, då denna inkomstutjämning torde vara en avgörande förutsättning för att i jordbruket bibehålla den arbetskraft som är nödvändig för att säkra en maximal produktionsnivå och därmed landets försörjning. Därvid bör förutsättas att de inkomstförbättringar, som tillföras jordbruket, utan dröjsmål också komma de löneanställda till del.

Förverkligande av denna löneutjämning synes icke tillrådligt och möjligt endast och främst genom höjningar av jordbrukets produktpriser, då dessa medföra en höjning av levnadskostnaderna och därmed en accelererad inflationsutveckling. I stället synas statsmakternas ansträngningar böra inriktas på att åstadkomma en sänkning av priserna på jordbrukets förnödenheter och därmed jordbruksproduktionens kostnader. En effektivare priskontroll å dessa förnödenheter bör för övrigt väl kunna sammanfalla med de åtgärder för en skärpt prisövervakning i all varuproduktion som Kungl. Maj:t i annat sammanhang förelagt riksdagen som ett led i kampen mot inflationen.

Vidkommande de i förut nämnda motioner framställda yrkandena om en inkomstförbättring till jordbruket utöver Kungl. Maj:ts förslag eller 200 miljoner kronor, synas av ovan angivna skäl dessa yrkanden välgrundade; och bör därför en inkomstförbättring av denna storlek tillföras jordbruket för resten av innevarande och nästa regleringsår.

Beträffande sättet att tillföra jordbruket en ytterligare inkomstförbättring bör i anslutning till vad ovan anförts denna åstadkommas genom pris-sänkning å jordbrukets förnödenheter. Därest detta icke skulle bli till fullo möjligt synes, såsom motionsledes ifrågasatts, statlig subvention kunna tillgripas såsom en temporär åtgärd i syfte att förhindra en ytterligare levnads-kostnadsstegring. Även om riksdagen 1946 uttalat sig för en avveckling av generella subventioner, bör likväl en dylik åtgärd temporärt kunna förordas med hänsyn till den senaste tidens ekonomiska utveckling och det allmännas intresse av att hindra en fortsatt stegring av levnadskostnaderna.

Därest av nu nämnda skäl Kungl. Maj:t jämväl skulle finna, att de till den 1 september planerade prishöjningarna på kött och fläsk jämte de ytterligare prishöjningar på andra livsmedel, som kunna bli en följd av dåligt skördeutfall och kalkylens omräkning i augusti, helt eller delvis böra förhindras, förordas, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att medelst åtgärder för nedpressning av jordbruksproduktionens kostnader samt statliga produktpristillägg tillförsäkra jordbruksproduktionen motsvarande belopp.

I fråga om utformningen av produktpristilläggen förutsattes att denna sker i samråd med berörda ekonomiska organisationer och i överensstämmelse med tidigare av statsmakterna tillämpade former. Härför erforderliga medel böra kunna disponeras ur reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, medan frågan om ytterligare medelsbehov senare under budgetåret underställes riksdagen.»

Herr talman! Jag tycker att de som anse, att jordbrukarnas krav är rätt-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
vist och icke något att pruta på, skulle kunna acceptera detta förslag. Om detta förslag faller i den förberedande voteringen, komma vi icke att delta i nästa votering. Både utskottets förslag och reservationen ha nämligen det gemensamt, att konsumenterna skola betala fiolerna för en släpphänt rege- ringspolitik. Att de ensamma skola göra detta kunna vi ej tillstyrka.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng:** Herr talman! Jag skulle kanske till att börja med komplimentera herr Karlsson i Stuvsta för hans ungdomligt djärva humör. Jag kan icke förklara det på annat sätt, när han tar sig till att analysera inkomstkalkylens kostnadssida med så pass dåligt reallt underlag för vad han här säger.

Herr Karlsson i Stuvsta började med att säga, att nog är det väl orimligt att tala om avskrivningsregler för jordbrukets byggnadskostnader efter 1938 års priser; det vet ju varje människa, att man icke kan bygga och reparera för de priserna i dag. Ja, det där argumentet är ju ett argument, som icke är isolerat enbart till jordbruket, eftersom priskontrollnämnden har varit så hårdhänt gentemot industrien och mot jordbruket, att den konsekvent över hela linjen vägrat avskrivning efter dagsvärdet. I den mån det är att att vara för sträng mot jordbruket så är det väl också att vara för sträng mot industrien. Man måste väl vara logisk i detta sammanhang. Jag har en mycket bestämd känsla av att herr Karlssons i Stuvsta anförande icke präglades av någon önskan att nämnden skulle gå med på att vara mera generös gentemot industrien än den varit.

Kostnadsstegringen enligt kalkylen är, säger herr Karlsson, med all sannolikhet för låg. Han kommer bland annat till det resultatet efter samtal som han haft med jordbrukare, som visat diverse räkningar på kalk, konstgödsel och någonting mera. Jag ber att få erinra om att denna kalkyl, som väl nu går på sitt sjätte eller sjunde år, har under alla dessa år varit föremål för mycket noggrann analys och prövning av en församling, som varit samman- satt av jordbrukare och ekonomisk expertis på sådant sätt, att jag tror att ingen kan göra anspråk på att säga, att jordbrukets intresse kommit i skym- undan.

Inkomstsidan kan man tilläventyrs godtaga, säger herr Karlsson, men kost- nadssidan verkar rena gissningar. Jag kan till detta meddela, att det väsent- ligaste utredningsarbetet som legat till grund för kalkylens kostnadssida verk- ställts av Sveriges lantbruksförbund; dess ekonomiska experter ha här haft ett dominerande inflytande. Vad direktör Stensgård och hans medhjälpare gjort i fråga om kalkylens kostnadssida har i stort sett accepterats även av konsumenternas representanter, ty man känner honom såsom en, om jag så får säga, utredningsman som är besjälad av ärligt uppsåt. Jag vill ha slagit fast, att när man gör gällande, att jordbrukets kostnadssida hänger i luf- ten, så är detta felaktigt. Det är i stället så, att där ha jordbrukarna i första hand haft sina utredningsexperter inkopplade.

Herr Karlsson vågade den djärva matematiska operationen, att man be- hövde bara sänka förnödenheternas pris med sex procent så skulle man klara fram den inkomstsumma, som skulle erfordras för jordbrukets vidkommande i närvarande stund. Då har herr Karlsson glömt bort, att den väsentligaste posten på kostnadssidan är just arbetslönerna: de representera i dag en och en halv miljard av den här tvåmiljardersbudgeten. Man kan väl i rimlighe- tens namn icke sänka arbetslönerna med sex procent för att vinna en för- bättring på den andra sidan.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Om man försökte realisera herr Karlssons önskemål att kompensera jordbrukarna på andra poster än arbetskostnaderna, kan det vara rätt intressant att se vad man då skulle komma fram till. Jag vill tala om detta därför att herr Karlssons anförande präglades av en synnerligen orealistisk övertro på möjligheterna att pruta på de övriga kostnadssummorna. Jordbrukets kostnader äro enligt sammandragstabellen först handelsgödselmedel, som stiga till en summa av 126 miljoner kronor. Däri ingå chilesalpeter, som vi importera utifrån, och hela vårt behov av kali, som vi även importera utifrån. Vi kunna icke med den mest skärpta priskontroll i världen tänka oss att vinna några reduktioner på dessa kostnader. Vad man genom en ytterligare skärpt priskontroll skulle kunna vinna i fråga om den inhemska framställningen av fosfat och kvävegödsel, måste — om det överhuvud taget är någonting alls — vara utomordentligt små belopp.

Den andra summan gäller utsäde. Den representerar i kalkylen ett litet belopp. Det är i huvudsak svenska jordbrukare som stå som försäljare, så att där gör man väl icke anspråk på någon nämnvärd prisreduktion genom skärpt kontroll. Så ha vi köpfodermedel; det är oljekakor som köpas utifrån och majs, som vi, om vi komma åt, också köpa utifrån. Det ligger utanför priskontrollnämndens kompetensområde att genomföra prisreduktioner å dessa varor.

Så ha vi maskiner och redskap. Däri ingå de traktorer vi inköpa från Amerika och den maskinpark, som tillverkas inom landet, en maskinpark, som i dag har vissa besvärligheter att få utrymme inom den industriella sektorn därför att priskontrollen har haft anledning att vara så hård som man vågat vara i detta avseende.

Vi ha vidare »diverse kostnader», vi ha ekonomibyggnader och vi ha grundförbättringar. Jag tror icke⁶ att man kan göra några nämnvärda besparingar på någon av dessa omkostnadsposter. Grundförbättringar avse bl. a. kostnader för täckdikningsanläggningar. Kunna vi sänka priset på täckdikningsrör eller på den arbetskraft, som gräver täckdiken och lägger ner rören? Jag tror det ej.

Slutligen är det kapitalkostnaderna, som representera en summa av 200 miljoner kronor. Det är efter arbetskostnaderna väl den största kostnads-posten. Är det någon som i dagens läge tycker att det är realistiskt att tala om ytterligare sänkta räntor?

Det kan låta väldigt bra att tala i allmänna ordalag om dessa saker, men man får icke nöja sig med detta; det ger icke så mycket. Om man sätter sig ned och tittar efter vad det finnes för realistiskt underlag för dessa synpunkter, kommer man fram till att det underlaget praktiskt taget saknas. Här framför herr Karlsson i Stuvsta som ett argument i detta sammanhang, att man blir förskräckt över priskontrollens flathet, när man i dagarna konstaterar, att på serveringsställena priset på sockerdricka och pilsner stiger med två öre per flaska. Det där har ett sammanhang med denna jordbruksdebatt, som är ganska adekvat men som jag föreställer mig, att herr Karlsson icke är underrättad om. Det är ju bara på serveringsställena man fått höja pilsner och sockerdricka; bryggerierna få icke höja, och köp i affärerna är icke dyrare. Bakom reslaurangernas och serveringsställenas krav på denna prisförhöjning ligger yrkandet att bli soulagerad för bl. a. arbetskostnadsstegringen från 1942 till 1947. Det har nämligen icke skett någon prisförhöjning på dessa serveringsställen under mellantiden, medan däremot arbetskostnadsstegringen för serveringspersonalen har uppgått till 67,2 procent. Vidare ligger däri en soulagering för de prishöjningar på smör, grädde, mjölk, bröd, ost etc., som bli en följd eller redan blivit en följd av de livsmedelsprishöjningar man haft på jordbrukets område.

Åtgärder i prisreglerande sufte på jordbrukets område. (Forts.)

Man kan säga att det vore rimligare, om man höjde priset på ett glas mjölk eller på smörgåsar, enär det är smör, bröd, ost och mjölk som blivit dyrare. Men man har från priskontrollnämndens sida ansett, att det är icke så absolut nödvändigt att dricka pilsner och sockerdricka som att äta smörgåsar och dricka mjölk. Därför ha dessa serveringsställen fått kompensera sig för de kostnadsökningar, som livsmedelsprisernas förhöjning innebär, genom ökad förtjänst på sockerdricka och pilsner.

Jag föreställer mig, att vi efter denna förklaring kunna vara överens om, att detta argument är mycket litet matnyttigt i dagens debatt, om man vill taga det som ett uttryck för att man är flat på vissa områden, men att man ej har samma generositet gentemot jordbruket.

Herr Karlsson slutade med ett yrkande, som jag måste säga att jag har utomordentligt svårt att egentligen fatta. Jag är villig att erkänna detta inför kammaren. Det är möjligt, att mitt intellekt icke är tillräckligt rörligt för att vara med i svängarna. Men här sades från herr Karlssons sida: vi anse, att bönderna skola ha 200 miljoner kronor, men vi kunna icke gå med reservanterna, som anvisa vissa vägar för att uppnå detta; vi anse, att i första hand skola de 45 miljoner, som skilja, tagas ut genom sänkta förnödenhetspriser.

Jag har i denna lilla snabba redovisning sökt visa upp, hur orealistiskt detta tänkesätt är.

I andra hand, säger herr Karlsson, skola dessa medel åvägabringas genom subventioner. Dessutom säger han, att han anser att de prishöjningar, som på grund av regeringens förslag äro att förvänta den 1 september eller som kunna betingas av dåligt skördeutfall, icke skola träda i kraft, utan att vad som där behöves skall täckas genom ytterligare subventioner eller ytterligare hård priskontroll på förnödenhetssidan. Jag tror att jag fattat herr Karlsson rätt på det sättet. Då är man inne i den underliga situationen, att först säger man på kommunistiskt håll, att man icke vill vara med på regeringens förslag om 156 miljoner kronor men man vill vara med på 200 miljoner. Man vill icke taga konsekvensen av de prishöjningar som regeringsförslaget innebär. Trots att man vill vara med på 200 miljoner protesterar man mot de prisförhöjningar som regeringsförslaget kan väntas innebära.

Jag föreställer mig, att skall man klara denna historia får man använda det simsalabim och de trollerikonster, som herr Karlsson i sitt anförande talade om.

Herr **Andersson** i Löbbo erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Efter herr statsrådet Strängs replik till herr Karlsson i Stuvsta kan jag inskränka mig till att påpeka, att den uppfattning, som herr Karlsson i Stuvsta i sitt anförande förfäktade, nämligen att utgifterna för jordbrukets del skulle vara sämre redovisade än inkomsterna, går stick i stäv mot livsmedelskommissionens uppfattning. Livsmedelskommissionen har nämligen uttryckligen sagt följande: »Av vad nu anförts framgår, att jordbrukets inkomster i beräkningarna äro mindre fullständigt redovisade än kostnaderna.» Herr Karlsson i Stuvsta får ursäktas mig, om jag i detta avseende mera tror på livsmedelskommissionen än på honom. När det nu landet runt anordnas möten i kommunistisk regi, där man protesterar mot regeringens åtgärder att fördyra livsmedelskostnaderna, står denna aktion icke alls i överensstämmelse med den tankegång och de yrkanden, som herr Karlsson i Stuvsta gett uttryck åt och framställt här i dag. Detta ger mig, herr talman, anledning till den reflexionen, att herr Karlsson i Stuvsta före-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
faller vara ohjälpligt förälskad i den gamla bekanta visdomsregeln, att man icke skall låta den ena handen veta vad den andra gör.

Herr **Karlsson** i Stuvsta erhöll likaledes ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag kan icke under de få minuter, som nu stå mig till buds, bemöta allt vad statsrådet sade, men jag vill dock framhålla, att han i sin polemik mot mig angående sänkningen av priset på jordbrukets förnödenheter slog in öppna dörrar. Jag talade om en prissänkning på 6 procent på ett belopp av 750 miljoner kronor. I detta belopp ingingo icke arbetslöner, kostnader för utsäde och kapitalkostnader.

Beträffande två-örestillägget på pilsner och sockerdricka kan man ju tänka sig, att det skulle kunna tagas ut hos bryggarna. Men då det gäller att ta ut något på annat håll än konsumenternas är detta stört omöjligt för regeringen; det är väl därför som det går som det går. Förslagets innebörd var, att dessa 45 miljoner kronor skulle tagas ut genom sänkta förnödenhetspriser eller, om regeringen icke orkade med detta, genom subventioner. Sedan ställdes frågan om regeringen skulle få möjlighet eller frihet att med hänsyn till levnadskostnadsutvecklingen o. d. och de komplikationer, som kunna bli en följd därav, något som väl statsrådet kan tänka sig, ompröva frågan om prishöjningar den 1 september. Detta var alltså förslagets innebörd.

Jag skall icke ingå på något bemötande av herr Anderssons i Löbbo replik. Han må ju säga vad han vill, men jag anser att det är mycket rimligt att här ställa frågan om vem som skall betala det hela. Om emellertid vissa av kammarens ledamöter icke begripa den frågeställningen, kan jag icke göra något däråt.

Vidare yttrade

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag är övertygad om att jag talar å hela det svenska jordbrukets vägnar när jag säger, att det är utomordentligt nyfiket på att av herr Karlsson i Stuvsta få veta vilka utgifter vi skulle kunna pruta dessa 45 miljoner kronor på, om vi icke skola röra de poster, som äro upptagna å jordbrukskalkylens kostnadssida. Det är fråga om 750 miljoner, på vilka det skall prutas 45 miljoner. Vad är det för 750 miljoner?

Herr **Karlsson** i Stuvsta erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Som svar på den sista frågan vill jag bara hänvisa till några rubriker i tabell 18 på s. 153 i propositionen nr 280, nämligen handelsgödselmedel, köpfodermedel, maskiner och redskap, traktorkostnader, diverse kostnader och ekonomibyggnader. Om herr statsrådet räknar ihop samtliga dessa kostnader, blir summan 750 miljoner kronor.

Härefter yttrade:

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag har tidigare redovisat just dessa poster och framhållit hur omöjligt det är att i dagens läge därvidlag göra några ytterligare reduktioner. Vi äro angelägna om att få veta om herr Karlsson i Stuvsta har något uppslag i den vägen. Det är en sak att rent allmänt säga, att det kan göras reduktioner, men en annan sak är att peka på de speciella poster, där besparingar kunna göras. Gör man det senare, skall jag vara den förste att sätta priskontrollnämnden i arbete på detta.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Edberg**: Herr talman! Ett gammalt känt uttryck säger: Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett. Jag vill i anslutning till det uttrycket säga, att jordbrukarna sannerligen både producera och äta sitt bröd i sitt anletes svett.

Av dagens debatt har jag fått den uppfattningen, att statsrådet Sträng svettas i sina försök att tolka jordbrukets läge så ljust som möjligt. I en tidigare debatt sade statsrådet, att läget på försörjningsområdet tedde sig så, att vårsåden efter omsådden syntes bli stor och riklig. Men den sådden hade ju tillkommit just för att jordbrukarna måste så om stora arealer höstsådd mark, där grödan helt enkelt försvunnit och ruttnat bort. En person har sålunda berättat mig, att en av Södermanlands största jordbrukare måst så om ett fält med icke mindre än 700 säckar, något som för honom knappast kan betyda någon förtjänst.

Statsrådet framhöll vidare, att importen av brödsäd till nästa skörd måste bli av ganska stor omfattning. Jag tror att det trots alla skönmålningar av det väntade skördeutfallet skall komma att visa sig nödvändigt att öka importen, detta särskilt som ju brödsåden på de flesta håll i landet nu ter sig mindre gynnsam. Jag tror också att detta kommer att stå klart för våra konsumenter och då icke minst för alla de turister, som nu resa omkring i landet och få se vad jordbrukarnas semester består i och hur deras hustrur få arbeta. Jag skall emellertid återkomma härtill i annat sammanhang.

Jag minns, att jag vid tiden för förra årets remissdebatt i denna fråga gick från min bostad till spårväghållplatsen — jag har berättat den här händelsen för statsrådet Sträng vid ett diskussionsmöte i Sundsvall men vill nu få den inregistrerad i kammarens protokoll — och då träffade en snöskottare som jag slog mig i språk med för att få höra hans inställning till jordbrukarnas krav på 3 öres förhöjning av mjölkpriset. Jag började resonemanget med att tala om snöskottning och annat arbete och kom så till slut in på frågan vad han tyckte om att jordbrukarna skulle få denna förhöjning av mjölkpriset på 3 öre. En sådan min som denne arbetare då visade har jag knappast tidigare sett. Han flög upp som en fjäder och tog till ett så grovt uttryck, att jag icke kan återge det här, och han undrade, om det var för mycket begärt, att bönderna fingo dessa ören mera för mjölken. Han tillade, att han själv var från landet och därför visste vad det kostade att producera mjölk. Jag erkänner som sagt, att jag blev ganska förvånad över vad jag erfor vid detta sammanträffande och trodde att det var den ende arbetaren på den gatan som hade den uppfattningen. Jag gick emellertid vidare och fick ett samspråk med ännu en snöskottare för att få höra hans inställning till frågan. Samtalet slutade med att han för sin del förklarade, att det icke alls var för mycket att jordbrukaren fick 3 öre mera för mjölken. »Titta på den här syltan», sade han och pekade på en Norma-restaurang, »där kan folk gå och köpa pilsner och betala vad som begärs och kanske litet till, om de bara får köpa.» — »Nej», sade han, »låt jordbrukarna få dessa 3 öre mera för mjölken, för den är värd sin pengar och mer till.» Jag menar, att när sådana stämningar börja göra sig gällande bland arbetarna, hade vi hoppats på andra signaler även från regeringens sida. Konstigt vore väl också annat, om man nämligen betänker, hurusom industriarbetarna ha fått kämpa för att förbättra sin levnadsstandard. Alla känna vi ju till vilken urusel levnadsstandard industriarbetarna hade före 1909. För att höja den började man organisera sig, och första försöket i det avseendet gjordes i Sundsvall, där redan 1909 tusentals arbetare samlades och krävde bättre löner. Motsidan svarade på detta krav: akta er arbetare för att spänna hågen för hårt. Jag har i skildringar i arbetarpressen från

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

den tiden läst, att till och med kanoner skulle ha förts i ställning i staden. Jag vet, att arbetarna vid sina första försök att skaffa sig en bättre levnadsstandard gingo ganska hårdhänt fram, att många fönsterrutor i staden klirrade och att läroverkspojkar hade ganska roligt åt de »spektakel», som de strejkande passade på att ställa till med. Alla veta vi, att arbetarna då ledo nederlag. De fortsatte emellertid sitt organisationsarbete. Särskilt en arbetare ansågs därvid så besvärlig på sin arbetsplats, att han blev portförbjuden där och måste söka sig sin försörjning som kastvedhuggare hos en bonde. Men även där nådde honom industriidkarna och fingo honom portförbjuden. Arbetarna fortsatte emellertid sina organisationssträvanden för att komma till en bättre levnadsstandard. Jag kan inom parentes nämna, att den man, som blev portförbjuden på de där olika arbetsplatserna, nu sitter som arbetarnas representant i denna kammare. Jag erkänner villigt, att det icke är bara genom strejker utan också genom upplysningsarbete som industriarbetarna kunnat förmå industriidkarna att se på tingen litet annorlunda, än man gjorde på den tiden. Industriidkarna ha också med tiden blivit allt modernare till sin uppfattning, och de ha så småningom börjat förstå, att en förbättring i arbetarnas levnadsstandard icke enbart är ett arbetarintresse utan också ett industriidkarnas eget intresse, ja ett riksentresse. Man kan därför säga att de svenska industriarbetarna genom målmedvetet arbete åstadkommit, att de i dagens läge ha den bästa levnadsstandarden i världen.

Vi jordbrukare har gått samma vägar. Vi ha organiserat oss, vi ha bildat ekonomiska föreningar, och på så sätt ha vi kunnat skapa fram livsmedel, som kommit det svenska folket till godo och räddat folket undan svälten. Jag skulle väl tro, att Ni ha läst den redogörelse som RLF:s ordförande, herr Ekström, lämnat i den saken, vari tydligt och klart bevisats vad detta betytt för svenska folket. Jag skall därför nu icke ingå vidare på denna fråga.

Ett är emellertid säkert, och det är att ännu i denna dag finns det många småbrukarhem i vårt land, där man har det så dåligt ställt att om jordbrukarens hustru skulle stå i begrepp att servera maten, när en främmande kommer in, så skulle hon sluta med det fortare än kvickt för att icke behöva visa hur uruselt man lever. Jag måste med tanke härpå säga, att det sannernigen icke är att förundra sig över, att jordbrukarna icke vilja vara med om dessa förhållanden längre. Man blir emellertid nästan vemodig när man hör representanter för industriarbetargruppen, som så hårt fått kämpa för en bättre levnadsstandard, nu säga nej till de berättigade krav, som i detta avseende framförts från vårt håll. Jag hörde statsrådet Sträng förra året i första kammaren kanske strängare än här i dag ge sin mening till känna i denna sak, och han applåderades då ganska livligt icke bara av s. k. arbetartidningar utan också av s. k. borgerliga tidningar, därvid man tycktes förmena, att det hela var en ganska hälsosam läxa för de svenska jordbrukarna. Jag noterar emellertid med tacksamhet, att statsrådet Sträng i dag icke visat sig lika hård i detta avseende som förra året. Jag minns också en annan sak från förra årets remissdebatt i denna fråga, nämligen att statsrådet Sköld då fällde yttrandet: »Akta er jordbrukare så att ni inte spänna bågen för hårt». *Han använde alltså samma tonfall som industriidkarna gjorde i Sundsvall 1909.* Jag fäste mig särskilt vid dessa ord. Det förvånade mig att de kunde fällas i det sammanhanget.

Jag vågar påstå, att vårt jordbruk befinner sig i ett förtvivlat läge. Vi ha ju sett av tidningarna hurusom kreaturstammen i södra Sverige nedslaktas. Jordbruken ha med andra ord blivit kreaturslösa, och det kan jag försäkra är förhållandet även i Norrland. I min hemtrakt ha sålunda 50 procent av jordbrukarna icke längre någon kreatursavel och bedriva sålunda kreaturs-

Åtgärder i prisregerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

löst jordbruk. Och fortsättning följer, det kan jag försäkra. Jag förstår, att statsrådet Sträng gentemot detta kommer att invända: ja, men hur kan det förhålla sig med den saken, då ju invägningen av mjölkprodukter till mejerierna förra året var så och så stor. Jag vill innan statsrådet riktat den repliken till mig genast framhålla, att det beror därpå, att allt flera jordbrukare börjat leverera mjölk till mejerierna och alltså icke längre kärna smör hemma. På det sättet ha leveranserna till mejerierna kunnat upprätthållas i förutvarande omfattning, men den dagen är nog icke långt borta, då några reserver icke längre finnas på landsbygden och kurvan i fråga om till mejerierna levererad mjölk blir en annan.

Jag läste för några dagar sedan i Dagens Nyheter några märkliga uttalanden i dessa frågor. Man trodde naturligtvis icke på skörderapporterna utan menade att de voro felaktiga. Skribenten säger här bland annat, att om skörden verkligen skulle bli så liten som det nu befarades, måste detta bland annat dra med sig stor nedslaktning och att då den goda köttillgången finge jämnas ut brödknappheten. Jag skulle knappast tro, att många konsumenter resonera på samma sätt. Men vad blir då följden, om man slaktar ned en hel del av kreaturen. Ja, den dag kommer då det säkerligen låter helt annorlunda. I samma artikel säger skribenten: »Eftersom det blir rekordveteskörd i Amerika skulle Sverige inte ha några svårigheter att fylla sitt importbehov i en normal fredsmässig spannmålsmarknad.» Man utgår sålunda från, att bara vi få import utifrån, blir det ingen större sak att ordna upp förhandenvarande svårigheter. Med andra ord: man unnar hellre jordbrukarna i Canada och Amerika att odla och leverera hit spannmål än man höjer priserna på dessa produkter här i Sverige för att stimulera till ökad odling. Som bekant är det utländska spannmålspriset ända upp till det dubbla mot här i vårt land. Man räknar emellertid icke med att denna ökade import bidrager till att öka inflationsfaran, ty det är ju alldeles uppenbart, att en ökad import från andra länder än mer kommer att belasta vår valutamarknad. Såsom jag förut sade är dagens läge för jordbruket förtvivlat. Ungdomen flyttar från landsbygden på grund av de dåliga utkomstmöjligheterna inom jordbruket och man kan inte hindra dem. Det är helt naturligt att de söka sig dit, där de ha bättre utkomstmöjligheter. Det går således en aldrig sinande ström av människor från landsbygden till industrierna och städerna. Det blir bara de gamla kvar på landsbygden. Jordbrukarhustrurna bli utarbetade. Man försöker behålla sin kreaturstam så länge det är möjligt. Jag har sett förhållandena på mycket nära håll. Jag skall be att få citera en ganska betecknande artikel ur en tidning. »Vi får inte glömma jordbrukarhustruns insats i produktionen. I sitt arbete med hushållet har hon i regel fler hushållsmedlemmar att sörja för än en hustru till en anställd inom industrien. Man måste också värdera det arbete hon utför i ladugården, vid skördens bärgning m. m. samt ta hänsyn till de förhållandena under vilka hon arbetar. Ingen dags semester, arbete såväl vardag som helg, många gånger långt in på nätterna. Skall hon hinna med det som måste göras, får hon arbeta, tills hon dignande av trötthet sjunker ned på en stol i köket eller en bänk i ladugården med en känsla av hopplöshet. Trots detta är hennes insats inte värd mer än en hustrus utan förvärsarbete. Det är inte underligt, om landsbygden avfolkas under sådana förhållanden.»

Detta är så riktigt som det är sagt. Jag vet, att det finns många i denna kammare, som känna till förhållandena, men jag har ändå velat föra detta citat till riksdagens protokoll. Detta är som jag förut sagt en bild av jordbruket i nuvarande tid.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jag skall inte gå in på några detaljer, vare sig i propositionen eller utskottets utlåtande. Jag vill endast säga, att jag tror det är med svidande hjärta som många medlemmar av majoritetspartiet vid den snart förestående vote-ringen komma att rösta mot de krav vi framfört. Jag hoppas innerligt, att majoritetspartiets representanter inte skola tvinga jordbrukarna att gå de vägar som arbetarna anvisat för att jordbrukarna skola få en hyggligare levnadsstandard.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Jag tror kammaren anser att jag handlar rätt om jag inte går in på de detaljer, som såväl utskottets ledamöter som talesmannen för regeringen ha bollat med, om jag nu får säga något liknande det folkhushållningsministern tidigare i dag sagt. De som hört på denna debatt, inte minst de som sitta på läktaren, ha kanske fått den uppfattningen, att vi här diskutera, hur vi skola hjälpa jordbrukarna att få högre priser för sina produkter, men så är inte förhållandet. Vad vi diskutera är hur man skall kunna hindra jordbrukarna att taga ut de priser, som världsmarknaden tillåter.

Vi ha ju dess bättre för flera år sedan kommit överens om att det skulle föras en konstruktiv jordbrukspolitik efter kriget och därför i nuläget vara återhållsamma. Det är emellertid självklart att ju svårare övergångsåren bli, desto mer påfrestande blir det att följa den återhållsamhetens politik, som skulle berättiga jordbrukarna och dess arbetare till en högre levnadsstandard än de för närvarande ha. Man skulle givetvis ha kunnat åstadkomma större jämställdhet, om inte industriens vinster hade varit så stora som de i verkligheten varit. Det är naturligtvis inte möjligt att som herr Karlsson i Stuvsta föreslog under det närmaste produktions- och konsumtionsåret sänka priserna på de förnödenheter som jordbruket behöver, så att jordbrukarna i större utstäckning kunna köpa sådana varor, men om industriens produktionsbetingelser redan förut hade varit anorlunda, hade de lönehöjningar, som nu förekommit, inte kommit i fråga, emedan industrien då inte hade kunnat betala de högre lönerna. Följaktligen hade utvecklingen kunnat styras på ett helt annat sätt än som nu är möjligt, om det tidigare hade varit bättre balans i produktionsutvecklingen och vinsterna. Vi äro alltså eniga om att det måste föras en annorlunda beskaffad jordbrukspolitik sedan normala förhållanden inträtt än den som fördes efter kriget 1914—1918. Vi diskutera nu därför, vilket som bör vara det högsta pris som jordbrukarna skola få taga ut för sina produkter. Världsmarknadspriset kommer att ligga väsentligt höge än de svenska jordbrukspriserna, men vi jordbruksrepresentanter ha gått med på denna åtehhållsamhet, emedan vi inte ville upprepa den ekonomiska politik, som efter första världskriget ledde till olycka för såväl jordbrukarna som hela den övriga befolkningen i vårt vidsträckta land. Kronan återfördes då på ganska kort tid till nära på det värde den haft före krigsutbrottet 1914, och priserna föllo katastrofalt genom denna återföring av kronvärdet. Nu äro vi däremot överens om att landets jordbruk i första hand skall tillgodose folkets behov av livsmedel även vid mera normala förhållanden. Priserna på de varor, som eventuellt behöva importeras, skola regleras på sådant sätt, att de inte trycka priserna på jordbrukets produkter.

I denna debatt, där meningsskiljaktigheterna gått så starkt isär, bör man med tillfredsställelse konstatera, att företrädare för vitt skilda politiska meningssriktningar kommit överens om detta. Men därest folkhushållningsministern vill ha jordbrukarna och deras organisationer till hjälp att styra utvecklingen vidare för att vi skola kunna försörja människorna på ett till-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
fredsställande sätt, då måste han å andra sidan med hänsyn till utvecklingen på andra produktionsområden låta jordbrukarna få större inkomster. Det är inte mer än rimligt att jordbrukarna få den inkomstförbättring de begärt.

När det under överläggningarna visade sig, att detta skulle bli en politisk fråga, sade mig min gamla erfarenhet, att vi inte skulle komma längre än de ville gå, som dekreterade majoritetens uppfattning. Det anförande herr Karlsson i Stuvsta höll gav ytterligare belägg för att det inte är lätt att lösa sådana frågor på politisk väg. Herr Karlsson anförde rent sakliga argument för att jordbrukarna behövde det belopp, som de begärt, och han talade varmt för ett tillmötesgående av jordbrukarnas krav såsom den enda möjligheten att få livsmedelstillförseln tillfredsställande ordnad o. s. v. Herr Karlsson i Stuvsta fann emellertid i likhet med andra en väg att komma ur labyrinten. När han riktigt gått vilse i den och varmt rekommenderat att jordbrukarnas krav skulle tillmötesgå utan ytterligare nedprutning, då laborerade han med en på fri hand tillverkad reservation. Herr Karlsson har ju varit med här i riksdagen så länge, att han vet, att om det föreligger en reservation till ett utskottsbetänkande, kan det vara bra att ha till kammarens protokoll uttalat sig fördelaktigt om jordbruket, men man vet ju redan från början ungefär hur det skall gå. Vid voteringen om kontraposition brukar det yrkande slås ut, som anses farligast. Herr Karlsson i Stuvsta har funnit, att det med den åsikt han hyser i sitt innersta — det är ju inte riktigt densamma som den han framfört här — skulle innebära en finess att komma med denna extra reservation.

Jag vill inte underlåta att säga, att föret var trögt i portgången vid överläggningarna med regeringen. Jag fann regeringens första bud rätt märkligt, d. v. s. det som stödde sig på priskontrollnämndens förslag och som omfattade 115 miljoner kronor. Jag tror inte folkhushållningsministern ville pröva Sveriges jordbrukare så hårt som han gjorde, när han kom med detta bud. I sitt innersta trodde han naturligtvis inte det var möjligt att åstadkomma någon uppgörelse på sådan grund, utan det var ett försök, och han avsåg att senare höja budet. Tidningen Expressen, understödd av Dagens Nyheter och förmodligen av en del av ett visst partis väljare, skrev emellertid då helt gentilt, att detta var 115 miljoner för mycket. Jag är angelägen om att framhålla detta, ty man hör ibland sägas, att så många av Sveriges invånare stå eniga med jordbrukarna. Det är tyvärr inte så. Finanstidningen har t. ex. vecka ut och vecka in upprepat vilka faror det skulle innebära att gå över ett visst belopp. Slutligen har även Svenska Dagbladet i en ledande artikel talat om de faromoment, som voro förknippade med att gå högre än livsmedelskommissionen föreslagit. Den artikeln vill jag likna vid vad som står i dikten om Sven Dufva: den kulan visste var den tog. Jag tror att regeringen — på grund av folkhushållningsministerns ställningstagande — inte skulle ha gått längre. Jag är emellertid så gammal förhandlare, att jag förstod, att om det kan framföras sådana åsikter i tidningar från det hållet, komma såväl tjänstemän och arbetare som andra grupper, som ha större möjlighet att påverka Kungl. Maj:t, att säga, att man bör akta sig att gå längre än från dessa tidningars uttalanden ansetts rimligt. Härigenom blir kanske folkhushållningsministern bestyrkt i sin uppfattning att han handlat rätt. Det kan hända, att han om någon tid inser, att det hade varit riktigare att handla på annat sätt. Jordbrukarna ha nämligen inte begärt några orimligheter.

Folkhushållningsministern nämnde här, att löneklyftan mellan industri- och lantarbetare minskat väsentligt. Han tillade, att närmandet varit större de senaste åren än tidigare, och han kände sig tillfredsställd härmed. Jag

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
vet inte, vad tillfredsställelsen berodde på. Folkhushållningsministern var ju förtroendeman för lantarbetarna innan han fick sitt nuvarande uppdrag, och då begärde han visst inte att utjämningen skulle gå raskare framåt. Jag vet inte, om detta är någonting att hälsa med tillfredsställelse. Hade folkhushållningsministern i sin egenskap av ombudsman för lantarbetarna sagt till jordbruksministern, att man måste taga hårdare tag för att hjälpa lantarbetarna ytterligare, skulle jag naturligtvis vara den förste att erkänna det rättvisa i detta krav. Jag har ju varit med om att införa »systemet», att arbetarna skola ha del av prisförbättringarna utan påtryckning från arbetarna. Jag förstod emellertid, att folkhushållningsministern menade, att efterträdaren varit litet mer bestämd. Jag tycker det är glädjande, att man funnit en förbättring av lantarbetarnas ställning berättigad. Nu vilja emellertid vi, att de skola ha en bättre ställning än folkhushållningsministern anser sig kunna giva dem för närvarande. Jag vet inte, hur förhållandena kunna utveckla sig, men vi hade tänkt oss ett pris- och lönestopp. Jag vill försäkra, att det inte är något jordbrukarintresse att livsmedelspriserna och därmed även lönerna stiga. Om en sådan cirkelgång börjar, veta vi inte, vart det bär hän. Vi skulle önska, att det i första hand bleve stopp och att man sedan finge en något nedåtgående kurva, men om detta skall ske, får statsledningen enligt min mening använda en annan tonart än den tidigare gjort. Inom vissa väl betalda områden, framför allt inom byggnadsbranschen, suger man till sig arbetskraften från viktiga produktionsområden, framför allt jordbruket. Om det införes ett pris- och lönestopp, vilja vi därför ha någonting som täcker utgifterna för löner. För 12 månader krävas i runt tal 200 miljoner till detta ändamål. Folkhushållningsministern sade emellertid vid överläggningarna, att regeringen skulle gå i borgen för att de kostnader, som jordbrukarna åsamkades genom ökningen av lantarbetarlönerna, vid nästa års avtalsuppgörelse skulle föras upp på utgiftskontot. De skulle alltså i vanlig ordning få täckning för de ökade utgifterna, oavsett vad som kunde inträffa under tiden.

När vi motionerade, sade vi oss, att detta inte kunde vara annat än ett tillfälligt arrangemang, ty i annat fall måste väl regeringens representant ha någonting i bakkfickan, t. ex. en sänkning av produktionskostnaderna. Kalkylerna för detta år äro väl, vilket jag förmodar även de för nästa år skola bli, byggda på antagandet att vi få normalskörd. Om skörden sedan blir bättre eller sämre än normalt, få vi, såsom tidigare sagts, en kontrollkalkyl senare, och vi behöva därför inte uppehålla oss härvid i detta sammanhang. Jag förstår inte, hur man skall kunna täcka dessa 34 miljoner, om man antager, att det blir normalskörd nästa år, därest det inte räcker nu. Jag vet inte, om folkhushållningsministern menar, att vi nästa år kunna öka priserna på vissa livsmedel, men om vi infört prisstopp, skulle ett sådant förfarande inte vara riktigt. Kunna vi alltså förebygga det, böra vi göra det. Vi ha då sagt oss, att det måste finnas andra möjligheter under nästa produktions- och konsumtionsår. Om detta är en kort övergångstid, kunna vi anlita vägen att skaffa pengar över budgeten. Vid propositionens remitterande sade folkhushållningsministern, att beloppets uttagande över budgeten kunde bli en långvarig anordning, och i dag kompletterar han detta yttrande med att säga att de eventuella förbättringar, som kunna uppstå genom kostnadsminskningar nästa år, behöva användas till en höjning av arbetsomkostnaderna. Jag konstaterar detta med tillfredsställelse. Det är precis vad vi hela tiden gjort gällande, nämligen att en sänkning av andra utgifter skulle användas till en höjning av arbetslönerna — naturligtvis inte alla de utgifter, som herr Karlsson i Stuvsta menade, ty herr Karlsson i Stuvsta inräknade i utgifterna

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
även kapitalräntan. När herr Karlsson i Stuvsta skall förklara denna sak för sina väljare ute i bygderna, så tala då om att ni vill sänka förräntningsprocenten samtidigt som ni vill sänka andra omkostnader. Det bör ju konstateras att detta hade blivit följden.

Då folkhushållningsministern sade, att ett uttagande av beloppet över budgeten kunde bli långvarigt, frågade jag: hur kan då folkhushållningsministern gå i borgen för att det hela skall vara klart under kommande år, därest medelskörden är densamma som den varit och kostnaderna i övrigt inte minskas? Detta uppfattade jag nämligen såsom en förutsättning för att man skulle kunna uttaga beloppet över budgeten såsom en kort övergång. Folkhushållningsministern hade emellertid en annan motivering för att han inte ville vara med om det. Han talade om dem som ha anställd arbetskraft och ser bort ifrån dem som sköta sin jord själva. Då kom lantarbetarombudsmanen fram litet mera, och vi kommo tillbaka till det plan, som vi lyft oss ifrån tidigare. Och så säger folkhushållningsministern, att de flesta äro plusvarianter. Folkhushållningsministern menar, att de större jordbruken — de behöva inte vara särskilt stora för att ha anställd arbetskraft — äro plusvarianter och att de därför kunna betala den ökade arbetskostnad, som detta skulle innebära. Ja, det är alldeles självklart, att en del av dem äro plusvarianter, men vi ha också många minusvarianter bland dem. Hur går det till inom andra produktionsområden? Gör man där skillnad på plus- och minusvarianter? Plusvarianterna få betala skatt på den ökade inkomst de få, och minusvarianterna få ingen skatt. Varför skall man då göra en uppdelning i plus- och minusvarianter inom jordbruket? Då vi häromdagen behandlade propositionen om beviljande av 40 miljoner kronor för att förhindra en prisstegring på vissa nödvändiga importartiklar för den breda allmänheten, tillstyrkte jag denna proposition därför att det skulle gälla en kort övergångstid. Men anser inte folkhushållningsministern att det bland läderhandlare, fabrikanter och garvare finns plusvarianter? Jag är rädd för att det där finns mycket större plusvarianter än det finns inom jordbruket. Då skulle man helt enkelt inte behöva några medel över budgeten för att klara den saken, och man skulle inte heller behöva höja vare sig skopriser eller något annat för att vidtaga dessa åtgärder. Det är dessa synpunkter från folkhushållningsministern som jag och jag tror många av representanterna för jordbrukets ekonomiska organisationer inte riktigt kunna förstå.

Beträffande en sak är jag mycket angelägen att instämma med folkhushållningsministern. Han sade: låt oss inte i tid och otid tala om att den eller den gruppen av arbetare, t. ex. lantarbetarna, har det så mycket sämre än andra. Jag tror vi kunna vara eniga om att diskussionen lagts alltför mycket på den bogen. Men jag skulle samtidigt vilja uppmana folkhushållningsministern just i hans egenskap av folkhushållare att inte utmåla den prisförbättring, som föreslås för jordbrukets produkter, såsom farligare än vad den i verkligheten är. Folkhushållningsministern nämnde — oavsiktligt eller med berätt mod — när propositionen remitterades till utskott, att konsumenterna hade att räkna med en prishöjning på kött och fläsk efter den 1 september på 60 à 70 öre per kg. Jag frågar mig: är vårt samhälle så konstruerat och är det så nödvändigt för somliga att tjäna pengar, att därför att jordbruket får 20 à 25 öre mera per kilogram skola konsumenterna betala 60 à 70 öre mera per kilogram för samma vara? Vi äro ju alla konsumenter — det vill jag understryka även i dag — och jordbrukarna stå ju inte utan köpbehov, när det gäller dessa varor. Såsom systemet har utvecklat sig köpa de praktiskt taget allt vad de behöva. Då är det enligt min mening inte riktigt att framställa saken på det sättet, att därför att jord-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
brukarna få den prisförbättring, varom här är fråga, så få konsumenterna betala ett så mycket högre pris. Detta är inte påkallat av jordbrukarnas merpris, utan det är påkallat av hänsyn till andra. Om de som ha anställd arbetskraft skola ha hjälp för att kunna höja lönerna ytterligare, skall det inte kallas att det är på grund av prishöjningar för jordbruket som denna prishöjning har skett, ty i verkligheten är det ju inte så.

Sedan nämnde folkhushållningsministern att vårvetearealen hade blivit större detta år än vad man hade räknat med genom 3 öres förbättring av priset i stället för, som många tyckte, 4 öre. Jag skall inte diskutera det — det är naturligtvis riktigt, om beräkningarna och statistiken visar det — men tillåt mig som praktisk jordbrukare att säga, att en del av ökningen av vårvetearealen är en följd av att höstvetet delvis förintats under den stränga vintern och vårvete är insått i stället. En del av vårvetearealen har kanske t. o. m. satts senare än beräknats, därför att höstvetet på många ställen såg relativt bra ut ganska långt fram på våren, men det försämrades allt mer. I stor utsträckning såddes vårvete där höstvetet förintats. Jag tycker att det är bra att så skedde, ty det underlättar uppgiften för försörjningsmyndigheterna, att det blivit en större areal av vårvete, men jag tycker inte man skall vara skadeglad över att vårvetearealen blivit större än man beräknat. Tvärt om skola vi notera med tillfredsställelse att så skett.

Sedan nämnde folkhushållningsministern något om den motion, som jag framburit i denna kammare. Det var en partimotion från högern och bondeförbundet. Motionen är skriven av oss, som underhandlade med regeringen. Att det sedan är flera, som velat bära fram motionen och därför skrivit en likadan, är ju deras ensak. I verkligheten förhåller det sig så, att för att det inte skulle få någon politisk prägel kommo vi, som deltagit i underhandlingarna, överens om att väcka motionen.

Jag har inte haft tillfälle att åhöra hela debatten, men folkhushållningsministern lär ha nämnt något om prishöjning för höstsäd. Det skulle alltså avse den säd, som skall utsås i höst, och således beröra det regleringsår, som börjar den 1 september. Har det fattats beslut om det? Då har väl beslutet tillkommit för att folkförsörjningsministern sökt efter de där pengarna som skulle delvis täcka den uteblivna inkomsten och för att möjliggöra för folkhushållningsministern att nu för sommaren taga något som inte kan återupprepas nästa sommar. Jag menar, att de 12,9 miljonerna kunna inte tagas igen nästa sommar, ty då blir prisförhöjningen alldeles för hög.

Jag hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att man omvänder och bättrar sig för att verkligen kunna klara situationen bättre under ett kommande år.

Sedan var det frågan om arealbidragen, huruvida de skola gå över budgeten eller om man skall dela upp dem på något sätt per 100 kg spannmål. Gå de över budgeten, komma de jordbrukarna till godo redan tidigt under året.

Jag skall, som jag sade i början, inte ingå på några detaljer — de äro sakkunnigt och sakligt beivrade från olika utgångspunkter — men det är min uppfattning att folkhushållningsministern och de myndigheter, som ha ansvaret för försörjningen nästa år, skulle arbeta med säkrare sikt för en god försörjning, om det vore ett ömsesidigt förtroende mellan jordbrukets organisationer och dessa myndigheter. Jag har den uppfattningen att det är många även inom majoritetspartiet som i sitt innersta känna, att detta är egentligen ingenting att tvista om. Det är sådana bagateller att vi borde klarat upp detta. Vi skola inte riva upp tvister om saker och ting i onödan. Det skulle regeringen beaktat, så hade vi inte behövt diskutera denna fråga i dag.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jag kan inte räkna med att herr Karlssons i Stuvsta nyfödda reservation, som blev uppläst här, kan tillgodose de synpunkter, som vi ifrån vår sida ha haft. Jag skall därför sluta med att yrka bifall till den reservation, som anförts av herr Tjällgren m. fl. Med den försiktighet som regeringen och försörjningsmyndigheterna visat, utgår jag från att därest riksdagen bifaller reservationen, blir det till stor del ett belopp över budgeten, som vi räkna med skall vara av kortvarig beskaffenhet men likväl kunna förbättra lönerna ett kommande år, i den mån produktionskostnaderna och övriga priser skulle sjunka. Därest regeringen vill påskynda en förbättring av lantarbetarnas och de arbetade jordbrukarnas löner, kan man åstadkomma detta genom att sänka produktionskostnaderna inom de områden, där förnödenhetspriserna kunna sänkas. Följaktligen kan man nog både förbättra arbetarlönerna ytterligare och samtidigt minska eller taga bort de anslag över budgeten, som man nu vill ha som en tillfällig åtgärd.

Jag är övertygad om att många av dem, som representera samma parti som folkhushållningsministern, ha större sympatier för de synpunkter, som jag framfört, än för folkhushållningsministerns. Tvånget är ju ännu inte större i den svenska riksdagen än att man röstar efter sin övertygelse, och därför kan jag inte tänka mig annat än att ni ansluta er till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Dunker, *Svensson* i Vä, *Petersson* i Norregård, *Hansson* i Skediga, *Johansson* i Mysinge, *Svensson* i Stenkyrka, *Norup*, *Hansson* i Skegrie, *Pettersson* i Dahl, *Ryberg*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Pettersson* i Rosta, *Jansson* i Aspeboda, *Hedlund* i Rådom, *Jönsson* i Rossbol, *Stenvall*, *Boman* i Stafsund och *Carlsson* i Bakeröd.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag skall inte deltaga i försöken till mera preciserade mätningar av de differenser, som man här diskuterar. Det var ju på sätt och vis beklagligt att 27-mannakommittén inte kunde ge ett bättre material beträffande den reella inkomstklyftan mellan jordbruket och andra näringar än det kommittén levererade. Men på frågornas nuvarande stadium spelar det i själva verket inte någon större roll, om denna inkomstklyfta är någon procent större eller mindre, ty vi äro ju allesammans överens om både att klyftan finns och att den är rätt stor, och vi äro vidare överens om att den så snart som möjligt bör utfyllas.

Vad som här diskuteras i dag är ju framför allt frågan om hur stora lönehöjningarna inom jordbruket böra vara och frågan om hur kompensation skall åstadkommas. Det råder litet olika meningar om lönehöjningarna skola träda i kraft den 1 november och alltså belasta nästa regleringsår endast under tio månader eller om de skola träda i kraft redan den 1 september och belasta regleringsåret under alla dess 12 månader. Om man i det fallet skulle acceptera regeringens syn på saken — jag säger inte att jag gör det — skulle det innebära en minskning med 34 miljoner för lönekompen- sation. Ifall man då ändå håller på 200 miljoners inkomstökning, innebära dessa 34 miljoner att man skulle fylla ut inkomstklyftan med ungefär 2 procent. Alltså, vad man här diskuterar är ju enligt sistnämnda alternativ, ifall man enbart skall kompensera lönestegringen eller om man skall fylla ut inkomstklyftan med ett par procent. Nog förefaller det vara ett överkomligt krav att man gör något för att minska inkomstklyftan. Om man bara skulle säga att här kan i nuvarande läge inte göras någonting för att fylla ut inkomstklyftan — det måste ske senare i ett annat ekonomiskt läge — hur vet man egentligen att det går lättare att göra detta senare i ett annat

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
ekonomiskt läge? Man har ju i alla fall så mycket kvar, innan man realiserat det program, som är gemensamt, att här finns utrymme för åtgärder även i ett annat ekonomiskt läge.

Jag skall inte här ge mig in på en allmän inflationsdebatt — vi ha haft sådana debatter i andra sammanhang — men nog förefaller det mig som om det nuvarande läget med full sysselsättning för alla, med relativt goda inkomster, med ett överskott av köpkraft i många fall och med familjernas alla arbetsföra medlemmar sysselsatta, inte skulle vara så värst dåligt och i varje fall inte så dåligt att det inte skulle vara möjligt att göra något för att fylla ut inkomstklyftan. Jag vet mycket väl, att det där resonemanget kan föras ut i olika riktningar med alternativa resultat, beroende på hur man i fortsättningen tänker sig inkomstflödet använt. Jag skulle också vilja göra det påpekanget, att om man är överens om att här föreligger en inkomstklyfta och att denna bör successivt fyllas ut, så kan man väl inte gärna acceptera den tankelinjen, att en utfyllnad av denna klyfta skulle berättiga andra folkgrupper att resa nya krav. Ifall man anser det naturligt att arbetare, tjänstemän och andra folkgrupper resa nya lönekrav på grundval av att inkomstskillnaden mellan jordbruket och andra näringar i viss grad utfylles, så blir ju problemet olösligt. Förutsättningen för att man överhuvud taget skall komma någonstans med problemet är ju, att andra folkgrupper acceptera en successiv utfyllnad av löneklyftan utan att resa krav på lönehöjningar. I annat fall kommer man ju inte till något resultat. Jag tycker, att mot denna bakgrund skulle regeringen funnit det rimligt och möjligt att godtaga jordbrukets krav på en inkomstökning av 200 miljoner kronor. I betraktande av jordbruksbefolkningens storlek och med tanke på den ökning av köpkraften, som placerats på andra händer, är ju detta inte någon särskilt stor summa. Jag erinrar om att regeringen, utan att på något sätt reagera, under hösten och vintern accepterade en ökning av köpkraften på andra håll. Regeringen gjorde ju närmast gällande, att det skulle ha varit en oriktig inblandning i dessa folkgruppers ekonomiska uppgörelser, ifall den överhuvud taget då hade sagt någonting.

Under sådana förhållanden tycker jag, att det verkar en smula överkänsligt, när man nu låser fast sig och menar, att man inte kan gå med på en inkomstförbättring för jordbruket med 45 miljoner kronor utöver regeringens förslag, därför att detta skulle kunna medföra alltför stora risker med hänsyn till den fortsatta ekonomiska utvecklingen. Jag skulle nu för min del inte ha lagt så stor vikt vid dessa 45 miljoner kronor, i fall man kunde ha betraktat saken såsom en episod, alltså som en engångsförlust för ett år, som inte sedan hade påverkat utvecklingen i någon väsentlig grad. Jag tror emellertid, att utvecklingen, när det gäller den svenska landsbygden, för närvarande är sådan, att denna relativt lilla summa kan få mycket betydelsefulla psykologiska verkningar. Det har visat sig, att folkströmmen bort från jordbruket har ökat och fått större omfattning än man länkte sig, när man gjorde upp prognoser för den tid, vilken vi närmast ha passerat.

Jag erinrar om att utflyttningen från de rena jordbrukskommunerna under de senaste fem åren varit mycket betydande. Under åren 1941—1945 har utflyttningen från s. k. A-kommuner varit resp. 16 400, 21 500, 27 100, 30 900 och 31 800 personer. Nettoutflyttningen från jordbruket under åren 1940—1945 har varit 70 000 personer, medan antalet av dem som ägnat sig åt stadsnäringarna under samma tid ökat med 245 000 personer. Under en femårsperiod ha vi alltså en omskiftning mellan jordbruk och stadsnäringar

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
på över 300 000 personer. Av uppgifter i tidningspressen, hämtade från en utredning av docent Hannes Hyrenius, som nyligen publicerats, framgår att årsbehovet av arbetare vid jordbruket är 396 000 och i skogsbruket 161 000, sammanlagt alltså 557 000 personer. Denna summa överstiger det totala antalet yrkesutövande män i åldrarna 15—65 år med inte mindre än 125 000 eller 18,3 %. Underskottet är i södra och mellersta Sveriges slättbygder ungefär 10 %, inom dess skogs- och dalbygder 19 % och i norra Sverige 29 %.

Den allmänna utvecklingen, när det gäller landsbygden i allmänhet och jordbruket i synnerhet, är alltså den, att folkomflyttningen håller på att ta rent katastrofala dimensioner. Som jag i ett annat sammanhang nämnde i förra veckan, tror jag, att det är en av våra allra största uppgifter att försöka få ett mera differentierat och allsidigt näringsliv på den svenska landsbygden. Men förutsättningen för att man överhuvud taget skall komma någonstans med det problemet är ju, att folk stannar kvar på landsbygden. Om man i denna situation låter folkströmmen lämligen ohejdat fortsätta, så kunna vi komma i det läget, att den dag vi verkligen vilja göra någonting för att skapa ett »bredare» näringsliv på den svenska landsbygden ha förutsättningarna härför försvunnit. Det är också klart, att en sådan här utveckling måste skapa misstämning, trötthet och irritation i många avseenden. Mot bakgrunden av det allmänna läget tror jag för min del, att det varit oklokt av regeringen att inte gå med på en överenskommelse, när skillnaden inte rörde sig om större belopp än 45 miljoner kronor. Det är inte minst från de synpunkter, jag här nämnt, som jag för min del velat stödja jordbrukets krav.

Det har diskuterats åtskilligt, hur man skulle mobilisera ytterligare 45 miljoner kronor utan att det skulle bli alltför kännbart för konsumenterna. Jag skall inte gå in på detaljer. Det har nämnts både i motioner och reservationer och i annat sammanhang, att sådana möjligheter finnas. Man tycker det skulle varit en relativt lätt förhandlingsuppgift för en regering att klara det problemet, ifall man här velat åstadkomma enighet. Statsrådet Sträng har framhållit, att det är de större jordbruken, som stå som plusvarianter, medan de mindre jordbruken, när man ser det hela i grovt genomsnitt, bli minusvarianter. De senast publicerade räkenskapsresultaten ge visserligen i detta avseende en varningssignal, som tyder på att man kanske inte skall pressa den synpunkten alltför hårt. Ifall man bryter ut enbart priserna och arbetslönerna och alltså söker kompensera höjda arbetslöner med höjda priser, så bör beaktas, att det är ofrånkomligt, att inkomsten inflyter i förhållande till den sålda produktmängden per capita, och denna är betydligt större vid det större jordbruket än vid det mindre. Kompensationen i arbetslön återigen fördelar sig ju på antalet presterade arbetstimmar, och dessas antal blir större vid det större jordbruket än vid det mindre jordbruket. Även om man härvidlag är villig att göra åtskilliga modifikationer, så finns det nog åtskilligt kvar i den tanken, som är värt att beakta.

Det har också i folkpartiets motion framhållits, att det mindre jordbrukets intressen böra beaktas vid inkomsternas fördelning. Såväl i denna kammare som i första kammaren gjordes år 1945 uttalanden i samma riktning. När det gäller det mindre jordbruket, spelar ju mjölken en dominerande roll. I fråga om äggpriset har regeringen enligt min mening år efter år uttryckt sig dunkelt. Livsmedelskommissionen har emellertid uppfattat producentmedelpriset såsom riktpreis för hela prissättningen och försökt få det därhän, att priset i varje fall inte skulle överstiga producentmedelpriset. I år säger föredragande statsrådet för egen del ingenting utan hänvisar till livsmedelskommissionens

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
uttalande om ett medelpartipris på 2 kronor 80 öre; man skulle stödja ett pris som låg mer än 50 öre under detta medelpris, och man skulle trycka ned priset genom normalpris eller import, om det stege mer än 50 öre över detta pris. Nu användes ju i propositionen ordet »medelpartipriset» i stället för uttrycket »medelpriset hos producenten», men jag förmodar, att det är skrivfel, ty annars sänker man ju priset med ytterligare 45—50 öre. Det påpekades också under utskottsbehandlingen, att man här rörde sig med ett felaktigt uttryck, när man använde ordet »medelpartipris» i stället för uttrycket »medelpris hos producenten». Utskottsmajoriteten har emellertid i sin skrivning varit så försiktig, att den inte sagt ett enda ord om äggen och har inte ens rättat detta skrivfel. Det där priset på 2 kronor 80 öre kommer, ifall man får döma av vad som hänt tidigare, att betraktas såsom riktpreis, såvitt inte statsrådets uttalande här i dag kan bibringa livsmedelskommissionen någon annan uppfattning, men om detta skall uppfattas som riktpreis, så innebär det faktiskt en prissänkning både i förhållande till fjolårets pris och ännu mera i jämförelse med det pris som man synes komma till i år. Det kan väl inte vara riktigt, att samtidigt som man höjer praktiskt taget alla andra priser och samtidigt som arbetskostnaderna och andra produktionskostnader stiga, skulle man försöka driva fram en prissänkning på en vara, som betyder mycket för småbruket och även för bondejordbruken i södra och mellersta Sverige och jämväl på vissa andra håll. Enligt statsrådets uttalande i början av denna debatt skulle man redan ha tillmötesgått folkpartiets krav i detta fall. Om detta verkligen är meningen, borde det väl inte ha förelegat något hinder för utskottet att ta med vad som säges om äggen i reservationen. Ifall vad reservanternas på den punkten sagt är vad statsrådet vill ha genomfört eller i varje fall vill tolerera, borde man väl inte från socialdemokratiskt håll ha motsatt sig, att detta kommit till uttryck i utlåtandet. Därmed hade man ju även vunnit den fördelen, att man kommit ifrån ett felaktigt uttryck, medelpartipris i stället för medelpris hos producenten.

Jag skall, herr talman, sluta med dessa små reflexioner. Dock vill jag helt kort säga ett ord till kommunisternas talesman, herr Karlsson i Stuvsta. Det sakliga material, varpå hans ståndpunkt byggdes, är redan från olika håll sön-
derslaget till den grad, att ingenting finns kvar, varför jag inte behöver ta upp någon tid med det. Jag skulle emellertid vilja ställa en fråga till honom. Om nu kommunisterna verkligen vilja ge jordbruket dessa 200 miljoner kronor och om de dessutom i likhet med alla andra här vilja att inkomstklyftan skall fyllas ut, så vill jag fråga, varför kommunisterna inte vilja ge dessa 200 miljoner kronor i form av prishöjningar i den fasta förvisningen, att den klyfta, som skall fyllas ut, är stor nog att kunna rymma även de prissänkningar på jordbrukets förnödenheter, som man eventuellt också skulle kunna åstadkomma under de närmaste åren. Om kommunisterna mena allvar med den av herr Karlsson angivna ståndpunkten, tycker jag, att det borde ta sig det uttrycket. Om det däremot inte ligger något allvar bakom, bör det nog ta sig precis det uttryck, som framgår av herr Karlssons extra yrkande här i debatten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. av-
givna reservationen.

Herr **Johnsson** i Skoglösa: Herr talman! Den fråga, som vi i dag behandla, är ju en fråga av en utomordentligt stor betydelse, jag vågar påstå icke enbart för det svenska jordbruket utan i kanske lika stor utsträckning för hela vår folkförsörjning. Man har tidigare sagt, exempelvis i debatten i fjol om jordbrukspriserna, att man kunde importera livsmedel till mycket låga

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
priser och att det därför icke skulle betyda något, om icke det svenska jordbruket kunde prestera vad som behövs för vår folkförsörjning. Men förhållandena äro fastmer sådana, att detta i närvarande stund är ganska svårt, för att icke säga omöjligt, och ingen kan väl komma ifrån, att den begäran som från jordbrukets sida framställts är av vital betydelse för att jordbruket överhuvud taget skall kunna fylla sin uppgift i fråga om livsmedelsförsörjningen. När man därför försöker bagatellisera saken eller låta påskina, att det icke skulle vara av så stor betydelse, om jordbrukarna få vad de begärt — det enligt deras mening blygsamma minimikravet — eller det belopp som man tidigare från statsmakternas sida velat erbjuda jordbrukarna, har man säkerligen alldeles missuppfattat den föreliggande situationen.

Statsrådet Sträng yttrade i remissdebatten om denna fråga, att vi hade 30 000 à 40 000 jordbruk, som kunde räknas som plusvarianter, men 260 000 à 270 000 minusvarianter, och statsrådet Sträng har här sedan talat för att det skall bli möjligt för plusvarianterna att betala arbetskraften ett tillräckligt högt pris för att överhuvud taget binda den vid jordbruket. Jag skall icke gå in på huruvida detta är möjligt eller ej. Det kan säkerligen vara möjligt för en del lyckligt lottade jordbruk, men svårt, för att icke säga omöjligt, för flertalet av dem. Jag skulle för min del vilja ställa frågan: vilken ställning skola då de 260 000—270 000 minusvarianterna ha, som icke få komma upp till den inkomstnivå, som lantarbetarna på detta sätt skulle tillerkännas? Jag har givetvis icke velat säga att jag anser att icke lantarbetarna skola få så mycket det är möjligt för det svenska jordbruket att ge, men jag hyser omtanke om dessa 260 000 à 270 000 minusvarianter, som statsrådet Sträng talade om, som icke skulle få någon del eller i varje fall otillräcklig del av prishöjningen. Att detta i fortsättningen kommer att inverka på vårt försörjningsläge är alldeles självklart, ty utan de nödiga ekonomiska resurserna är det icke möjligt för någon näring, kanske allra minst för jordbruket i närvarande stund, att vare sig vilja eller kunna fylla sin funktion inom vår försörjning.

Statsrådet Sträng talade här också om den stora vårveteodlingen, som han menade var ett stort plus och visade jordbrukarnas goda vilja att göra allt vad de överhuvud taget ha möjlighet till. Jag får för min del säga, att jag också är glad över att denna stora vårveteodling kommit till stånd, men att jag icke tror att man skall överskatta den för mycket. Ser man nämligen frågan i dess rätta sammanhang, kan man beräkna, att minst 50 % av höstvetet gått ut och att det är av den anledningen vederbörande ha måst så vårvete i stället. Hur detta kommer att inverka i ekonomiskt hänseende med ökade omkostnader för omsådd, för nytt arbete och för nygödning är väl en fråga, som man icke behöver diskutera utan som måste stå ganska klar. Att det icke kommer att ge jordbrukarna ökat utbyte är ställt utom allt tvivel. Jag tror icke heller att det i folkförsörjningshänseende kommer att bli ett så stort plus. Har man tagit del av de siffror som lämnats av livsmedelskommissionen och dess skördeuppskattning och beräkning av behovet importerat spannmål för brödsädsändamål, kommer man säkerligen till den slutsatsen, att det icke är så glädjande med denna vårveteodling eller att i varje fall, även om det är glädjande, den ändå icke i nämnvärd utsträckning fyller det behov som föreligger.

Så talade statsrådet Sträng här om opinionsbildningen. Han utgick ifrån att man måste taga hänsyn till även andra intressen än jordbrukargruppernas. Det är väl ingen som vill bestrida, att man måste taga hänsyn även till andra intressen, men vi kunna icke från vår sida annat än förmena, att det

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

har tagits väsentligt större hänsyn till andra intressen än det svenska jordbrukets, de svenska lantarbetarnas och de svenska jordbrukarnas intressen. Enligt konjunkturinstitutets undersökningar har man givit andra grupper i samhället inkomstförbättringar, som uppgå till i runt tal 2 miljarder kronor. När man ser på den summan och jämför den med vad jordbruket nu begär, finner man att det icke är mer än 10 % som detta nu önskar få till förbättring av sin köpkraft och till förbättring av sina möjligheter. Denna summa, 2 miljarder, som kommit andra grupper till del i inkomst- och köpkraftsförbättring, är väsentlig även ur den synpunkten, att hela det samlade svenska jordbrukets arbetskraftssumma icke uppgår till mer än 1 1/2 miljard.

Jag kan icke förstå, att när nu meningsskiljaktigheterna icke röra sig om mer än 45 à 50 miljoner, man från statsmakternas sida skall vara så ängslig för att denna relativt sett obetydliga summa skall ha den inflationsartade betydelse, att man fördenskull skall ställa sig avvisande mot kravet från jordbrukets organisationer. Men det är tydligt, att, såsom det sagts här tidigare, man gör politik av denna fråga. Man talar om att jordbruket får så och så många procent större inkomstökningar än andra grupper, och man räknar med dessa procentsatser i stället för att räkna i faktiska tal, eftersom de faktiska talen visa annat än vad procentsatserna göra.

Jag nämnde, att man talat om opinionsbildningen. I det sammanhanget yttrade statsrådet Sträng då denna fråga förra gången diskuterades, att det icke bleve så trevligt att tala om för konsumenterna, att man skulle behöva öka priserna för vissa kött- och fläskvaror med 60 à 70 öre per kg. Statsrådet Sträng måste i det fallet ha blivit felinformerad av de rådgivare han tydligen anlitat. Det har i varje fall från sakkunnigt håll inom våra slakteriorganisationer berättats mig, att det skulle behöva bli en höjning av priset med obetydligt över de 20 örena per kg, som jordbruket skulle få i enlighet med det föreliggande förslaget. Det måste räknas som anmärkningsvärt, att man överhuvud taget kan röra sig med siffror som för konsumenterna te sig så avskräckande som 60 à 70 öre, när det i realiteten icke rör sig om mer än 1/3 av denna summa. Det är icke förvånansvärt, om det bland konsumenterna skapas en opinion mot de svenska jordbrukarna, då man utgår från så felaktiga förutsättningar och om vederbörande få anledning att tro, att prishöjningarna på detta sätt skola öka kostnaderna för konsumtionsvaror med tre gånger det belopp som jordbruket erhåller. Nu är det icke så, och detta kanske tack vare den fackliga föreningsrörelse vi här i landet bland våra jordbrukare byggt upp. Jag tror att jag vågar vid detta tillfälle utan överdrift konstatera, att det skulle ha varit omöjligt för statsmakterna att under de gångna åren överhuvud taget reglera vare sig priser eller tillgång på förnödenhetsvaror, om icke våra organisationer hade ställt sina krafter till förfogande.

Det känns bittert och svårt, när rimligt ställda önskemål och krav tillbakavisas, och det är icke ägnat att förvåna, om man ute i jordbrukarleden reagerar så starkt, att det i närvarande stund icke kan överblickas vad resultatet i fortsättningen kan bli. Under förhandlingarnas gång hade vi den övertygelsen, att man slutligen skulle från statsmakternas sida ge med sig för vad vi ansågo rimligt. Och vi ha också den känslan, att så gott som hela det svenska folket, om det rätt informeras, skulle förstå saken och anse det med sina egna intressen förenligt, att det svenska jordbruket finge dessa 200 miljoner, detta framför allt om det påvisas, vilken liten del av den samlade inkomst- och köpkraftsstegringen som beloppet i själva verket utgör. När nu frågan dragits inför riksdagen och vi gå att besluta om

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
den, är jag övertygad om att man överallt inom det svenska jordbruket och inom lantarbetarhemmen följer frågan med spänt intresse. Skulle det gå därhän, att vi icke få våra synpunkter beaktade, komme detta att utlösa en misstämning och en misstro mot rättvisan i det system, som statsmakterna här mena sig företräda.

Jag skall, herr talman, icke upptaga tiden längre utan ber att få yrka bifall till reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i detta ärende till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.51 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Måndagen den 7 juli.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.
(Forts.)

Fortsattes den från förmiddagens sammanträde uppskjutna överläggningen angående jordbruksutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Jonsson** i Malmgrava, som anförde: Herr talman! Efter det att förhandlingarna mellan regeringen och jordbrukets organisationer gällande pris-sättningen på jordbrukets produkter för innevarande produktionsår avbrutits, spred sig en olustkänsla ibland jordbrukarna och man fick fullt klart för sig, att jordbruksbefolkningens prestationer ej uppskattas till fullo av regeringen. Jordbrukets berättigade krav på kompensation för ökade omkostnader för produktionen och på minskning av spännvidden mellan löneinkomsten vid arbete i industri och arbete i jordbruk tycks i realiteten sakna resonans hos dagens maktägande.

Vi jordbrukare satte dock en liten, jag säger liten, tilltro till jordbruksutskottet och väntade att det skulle tillmötesgå jordbrukarna något mera än regeringen har velat göra. Ty i utskottet sitta dock inflytelserika socialdemokratiska jordbrukarrepresentanter, som i sin dagliga gärning komma i kontakt med och känna till hur det verkligen förhåller sig med jordbru-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

kets arbetskraftsproblem och veta, att kraftiga åtgärder måste vidtagas för att missförhållandena på detta område skola kunna minskas.

På grund av arbetskraftsbrist inom jordbruket försiggår där en driftsömläggning, som inte bara på kort sikt utan även för framtiden kommer att få vissa konsekvenser. Jag syftar på den minskning av ladugårdsskötseln som sker. Flera tusentals jordbrukare ha på grund av brist på ladugårdspersonal fått överge mjölkproduktionen. Denna tendens kommer, efter vad man nu kan förstå, att ytterligare ökas kraftigt. Jag tror för min del att tillgången på mjölk och därav framställda produkter inom de närmaste åren kommer att bli otillräcklig här i landet. Inom denna del av produktionen böra vi väl ändå eftersträva att fylla konsumtionsbehovet fortast möjligt. Tyvärr gingo inte de socialdemokratiska jordbrukarrepresentanterna i utskottet med på någon höjning av regeringens förslag utan tillstyrkte de i propositionen föreslagna 156 miljoner kronorna.

Därmed kunna inte de inom jordbruket arbetande människorna få den inkomsthöjning som är berättigad och dessutom nödvändig för att arbetskraftsbehovet skall kunna bättre tillgodoses. Därmed få vi också vara inställda på en mindre tillfredsställande folkförsörjning. Nu kanske många ha den uppfattningen, att en ökad inkomst för jordbruket inte har någon inverkan på produktionsvolymen. Men det har den genom att den medför dels en bättre arbetskraftstillgång och dels ökade arbetsprestationer av de arbetande jordbrukarna själva. Framför allt skulle de mindre jordbrukarna få fram mera spannmål till avsalu, om priserna hleve högre på dessa varor. Ytterligare ett hundratal kg spannmål och några hundratal kg mjölk ifrån varje småbruk skulle sammanlagt bli en avsevärd kvantitet. Skötseln av jordbruket har under de senaste åren i stor utsträckning försumrats, vilket framför allt gäller grundförbättringar, dräneringar, dikningar etc. Detta medverkar givetvis till att avkastningen många gånger inte blir vad den annars kunde bli. Det kan inte ur samhällets synpunkt vara klokt att låta detta förhållande råda i fortsättningen.

Den enda medicin, som hjälper emot detta onda, är att jordbrukets anställda få löneinkomster, som ligga i paritet med andra samhälls- och befolkningsgrupper. Då först kan jordbruket konkurrera om arbetskraften och i alla händelser stävja en betydande del av den folkvandring ifrån landsbygden som nu pågår.

Den inkomstökning på 200 miljoner kronor, som jordbrukarna ha begärt och vilken både högern och bondeförbundet understödja som ett berättigat krav, behövs för att täcka de ökade utgifterna för produktionen och för att kunna ge de inom jordbruket anställda en löneförbättring, som ungefärligen motsvarar den löneförbättring andra arbetargrupper genom årets löneavtal tillskansat sig. Någon utjämning av löneklyftan mellan jordbruket och industrien når man tyvärr inte med dessa 200 miljoner kronor. Detta är ju inte alls tänkbart under den nuvarande regeringens maktutövande. Det är med förvåning man tar del av föredragande statsrådets ståndpunktstagande i denna fråga, när man vet att det är lantarbetarkårens förutvarande förtroendeman som handlagt detta ärende inom regeringen och varit regeringens främste talesman vid förhandlingarna med jordbrukets representanter. Man hade väl tänkt att statsrådet i första hand skulle vara den som värnade om lantarbetarnas intressen. Här är det dock jordbrukarna själva som fått gå i spetsen för att en höjd löneinkomst skulle kunna erhållas för deras anställda. Nu framhålles det från regerings- och utskottshåll, att lantarbetarna skulle kunna erhålla en löneförhöjning, som är lika stor som den som jordbrukarrepresentanterna påyrkat i diskussionen, även inom ramen av de 156 miljoner kronorna. Detta går inte, vilket flera jordbrukarrepresentanter

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
påpekat vid propositionens remissbehandling i denna kammare för en tid sedan och här i debatten i dag, utan att jordbrukarna själva få sitta emellan. Jordbrukets räntabilitet är inte sådan, att man kan sakligt motivera ett sådant resonemang.

Jag förstår att regeringen inte har någon medömkan med de större jordbrukarna. Detta framgick ju av herr statsrådet Strängs anförande i dag. De få klara det hela bäst de kunna. Men vi ha en annan grupp jordbrukare, som jag tycker skulle ligga socialdemokraterna litet närmare om hjärtat, nämligen de jordbrukare, som endast ha en anställd. Denna grupp är stor. Det är också berättigat att man höjer dessa jordbrukares arbetsinkomst, vilket knappast kommer att ske om utskottsförslaget går igenom. I alla händelser kommer största delen av denna inkomsthöjning att behövas för att avlöna den anställda, om timlönen skall höjas med cirka 20 öre.

Ifrån utskotts- liksom från regeringshåll har utsagts att man bör eftersträva en inkomstförbättring för jordbrukarbefolkningen, så att denna blir mera jämställd med andra likställda befolkningsgrupper. Men dessa uttalanden äro ganska värdelösa, när statsmakterna inte vilja effektuera dem genom att öka jordbrukets lönsamhet, så att en utjämning etappvis sker. Nu vilja inte statsmakterna i år företaga en sådan prisförhöjning på produkterna, som erfordras för att nå detta mål, ty då ökas levnadskostnaderna för andra samhällsgrupper. Ja, det är naturligt att så sker. Skall en inkomsthöjning för jordbrukarbefolkningen kunna erhållas, så måste någon betala den. En sådan kan inte ske på annat sätt under nuvarande förhållanden, då man på grund av omständigheter, som jag nu inte skall beröra, inte kan öka produktionen. Skall jordbrukarbefolkningen vänta på denna inkomstutjämning tills en produktionsökning inträffar, då torde vi få vänta länge. Jag tror att jordbrukets utöware under sådana förhållanden komma att bli nödtvungna att söka sig andra vägar för att kunna hävda sig. Jag har en känsla av att ett beslut i denna fråga, som står i överensstämmelse med utskottets föreliggande förslag, kommer att sätta böndernas tålamod på hjälpänn.

I sitt första anförande i dag gjorde statsrådet Sträng gällande — om jag inte missuppfattade statsrådet — att lantarbetarna inte ha så dåligt betalt som det påstås ifrån oppositionshåll. Men när löneskillnaden emellan arbetare vid industrien och arbetare i jordbruket är cirka en krona i timmen, måste man väl ändå säga, att lantarbetarna äro mycket missgynnade. Jag har ännu inte talat med någon lantarbetare om lönefrågor utan att han påpekat den stora löneskillnad som råder mellan lantarbetarna och andra arbetargrupper. Många ha sagt: vi trivas bra med arbetet, men när andra ha en halv gång till så mycket betalt som vi själva ha, kan man inte göra annat än tappa både intresset och humöret.

För min del tror jag inte att prisförhöjningar på livsmedel i nuvarande knapphetsläge skulle möta så stort motstånd hos den stora allmänheten som många vilja göra gällande, om bara våra politiker och tidningar låte bli att blåsa upp saken till sådana överdrivna proportioner. Jag tror att konsumenterna äro mycket förstående för våra krav.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härefter yttrade:

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Den fråga, som kammaren i dag så länge diskuterat, har ju tidigare under en följd av år i regel kunnat avgöras utan några större meningsskiljaktigheter mellan de här i riksdagen representerade grupperna. Det gäller ju att besluta om åtgärder, som beröra alla landets medborgare i deras egenskap av konsumenter och beträffande

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

en betydande del av landets innebyggare i deras egenskap av producenter av jordbruksprodukter. När riksdagen måste fatta beslut i en fråga som denna är det givetvis mycket önskvärt, att frågan, liksom tidigare många gånger skett, kan avgöras utan att större meningsmotsättningar komma till synes. Särskilt av omsorg om vårt penningvärde borde alla i dagens läge vara besjälade av känslan, att man bör moderera sina krav då det gäller ökade penninginkomster.

Om man skulle tro den föregående ärade talaren, skulle vi, när vi vid tidigare tillfällen här i riksdagen behandlat frågor som beröra jordbruket och särskilt den fråga, som vi nu diskutera och skola avgöra, haft att taga ställning till förslag, som ur jordbrukarnas synpunkt varit ofantligt fördelaktigare än det förslag som här föreligger. Då man hört vad som har yttrats i debatten av den föregående talaren och av många andra av reservanternas talesmän, frågar man sig, om uppgörelsen i år och förberedelserna till det föreliggande förslaget gått till annorlunda än vad som tidigare skett, då det gällt att göra upp förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Man måste konstatera att så ingalunda är fallet. Det har under tidigare år varit så, att livsmedelskommissionen har utarbetat förslag, som ha legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen, och till denna proposition har riksdagen sedan haft att taga ställning. Det har gått till precis på samma sätt i år. Livsmedelskommissionen har lagt fram sitt förslag, och så vitt jag kunnat finna har man inom livsmedelskommissionen varit enig om detta förslag, vilket väl innebär att även representanterna för jordbrukets föreningsrörelse inom livsmedelskommissionen ha anslutit sig till det samma.

Det bör i detta sammanhang även observeras — vilket har påpekats tidigare i debatten — att de beräkningar, som legat till grund för uppgörande av kalkylen, delvis ha skett på beräkningsgrunder, som för jordbruket varit fördelaktigare än de beräkningsgrunder som tidigare tillämpats. Jag konstaterar detta, och jag skall här inte göra anspråk på att kunna avgöra vem som har störst skuld, då det gäller de stora meningsskiljaktigheter som nu kommit till synes. Jag vill emellertid säga, att jag vid behandlingen av denna fråga inom utskottet hade en mycket bestämd känsla av att man på visst håll icke önskade någon uppgörelse, som skulle innebära att man gick fram med ett enhälligt förslag.

Då reservanterna här i dag så starkt framhållit att deras förslag om höjning av prisförbättringarna med ytterligare 44 miljoner kronor, med att det är angeläget att bibehålla arbetskraften vid jordbruket och kunna få ytterligare arbetskraft till detsamma — det är väl framför allt den lejda arbetskraften, som man har syftat på i detta sammanhang — så vill jag erinra om vad riksdagen skrev i denna fråga år 1945. Vid behandlingen av propositionen angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område skrev jordbruksutskottet bl. a. följande, vilket godkändes av riksdagen: »Då det rationaliserade större jordbruket försäljer en betydligt större produktmängd per arbetare än vad det svenska jordbruket i genomsnitt taget kan göra, måste en prishöjning eller en utebliven prissänkning för dessa jordbruk medföra icke blott att den ökade arbetskostnaden täckes utan även att en ökad företagarvinst uppstår. Det mindre jordbruket återigen, som icke torde kunna saluföra så stora produktmängder som det svenska jordbruket i genomsnitt, kan ej tillgodogöra sig hela den höjning av arbetsinkomsten, som beräknas i kalkylen över jordbrukets utgifter.»

Jag tror att detta uttalande är aktuellt även i dag. Det råder väl intet tvivel om att det är möjligt för det större rationaliserade jordbruket att be-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
tala sin arbetskraft med den höjda timpenning, som av Kungl. Maj:t har ifrågasatts, nämligen minst 18 öre. Jag skulle tro att det t. o. m. vore möjligt att betala litet mera. Den inkomstförbättring, som de föreslagna prishöjningarna tillföra jordbruket, kan sålunda medföra en betydande höjning av timlönen för de anställda arbetarna och också givetvis medföra att de som själva arbeta på sina jordbruk erhålla förbättrade villkor. Riksdagen har vid upprepade tillfällen, senast häromdagen i samband med behandlingen av propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken, understrukit — liksom tidigare gjorts såväl i jordbruksutskottet som här i kammaren — att den klyfta, som alltjämt finnes i inkomstförhållandena, mellan å ena sidan jordbrukets arbetare och å andra sidan jämförbara arbetargrupper inom andra yrken, skall utjämnas. Det är då endast fråga om hur snabbt och i vilken omfattning det kan vara möjligt att göra detta redan nu. En betydande höjning av livsmedelspriserna för stora grupper av industriens arbetare är säkerligen en allvarligare sak än vad reservanterna under debatten här i kammaren har velat erkänna. Jag hade häromdagen tillfälle att deltaga i en överläggning beträffande bostadsfrågor tillsammans med representanter för industri och arbetare. Det gällde den största industrigrenen inom det län överläggningen avsåg. Vid överläggningen meddelades från en av industriens representanter, att den stora arbetargrupp, som vederbörande industrigren sysselsatte, hittills inte kommit upp till en årsinkomst av 4 000 kronor. Det var först under nästa år som de kunde räkna med att uppnå denna årsinkomst. Av inkomsten åtgick, enligt vad som omvitnades av representanter för såväl industrien som arbetarna, inte mindre än en fjärdedel och därutöver till täckande av kostnaderna för hyra och framför allt till täckande av de abnormt höga bränslekostnader man måste räkna med. Det bör väl utan vidare stå klart att den reella levnadsstandarden för stora grupper av arbetare inom andra yrkesgrupper än jordbruket runtom i landet är så låg att även en ganska måttlig höjning av levnadskostnaderna är en för dessa arbetare och deras familjer allvarlig sak. Man får inte förvåna sig om arbetare som leva under så knappa ekonomiska betingelser börja fundera på att försöka öka sina löner för att täcka de ökade kostnader som uppstå vid en väsentlig höjning av livsmedelspriserna. Hur det i ett sådant läge skall bli möjligt att upprätthålla de temporära pris- och inkomststopp som reservanterna tala om att de önska få till stånd sedan deras krav blivit tillgodosedda, är inte lätt att säga. Jag tror att det blir ganska svårt.

Jag skall, herr talman, inte närmare gå in på några detaljer i det förslag som här diskuteras. Detaljerna ha diskuterats så ingående att jag skall nöja mig med att något beröra endast en fråga, som tagits upp i reservationen och som även berörts av talare under debatten. Utskottet har anslutit sig till Kungl. Maj:ts och livsmedelskommissionens förslag beträffande stödet av priset på ägg. I inkomstkalkylen har upptagits ett medelpris på ägg under den kommande regleringsperioden av 2: 80 per kg. Om priset skulle sjunka med 50 öre under detta pris, skola stödköp företagas, och om priset å andra sidan skulle stiga med mer än 50 öre över 2: 80, skola prisreglerande åtgärder övervägas. Om man ser på frågans behandling förra året, finner man att det av riksdagen godkända medelpriset utgjorde 2: 50. Herr Svensson i Ljungskile nöjde sig den gången med att föreslå att försök borde göras att förebygga att medelpriset under regleringsperioden sjonke under detta belopp. Såsom tidigare meddelats i kammaren har det varit så, att det medelpris som uppnåddes under regleringsåret var betydligt högre än 2: 50. I den föreliggande reservationen föreslås nu att inga åtgärder skola få vidtagas som äro ägnade att trycka ned priset på ägg, oavsett hur högt detta

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

kommer att stiga under regleringsperioden. Jag skulle med anledning av den ståndpunkt som reservanterna sålunda intagit i denna fråga vilja säga, att jag tror det ligger i äggproducenternas eget intresse dels att äggpriset blir så jämnt som möjligt under olika tider av året och dels att det håller sig på en rimlig nivå. Den utveckling äggproduktionen undergått under de senaste åren ger vid handen att det kan bli ett bakslag. Jag skall nämna ett par siffror. Antalet värphöns utgjorde år 1939 9,21 miljoner och var under år 1946 uppe i 11,4 miljoner. Den totala årliga äggproduktionen har under samma tid ökat från i runt tal 60 000 ton till 76 000 ton. Såsom vid upprepade tillfällen framhållits, bland andra av herr Svensson i Ljungskile, är detta en produktion som framför allt drives av det mindre jordbruket, och det finns inte för mig någon anledning att intaga annan ståndpunkt än att denna produktion bör skyddas på sådant sätt att den blir lönsam. Men tendenserna i dagens läge visa ju att man börjar driva äggproduktion även bland sådana jordbrukare som tidigare icke ägnat sig däråt. Det förekommer litet varstans att större jordbrukare lägga sig till med hönsgräddor. Om läget på prismarknaden under det kommande året blir sådant att det blir ett mycket högt pris, tror jag att risk föreligger för att denna produktion kommer att öka i sådan omfattning, att det blir, som jag nyss sade, ett bakslag. Och detta är väl något som ingen av oss vill medverka till. Jag tror därför att den ståndpunkt som i detta hänseende intagits av livsmedelskommissionen, Kungl. Maj:t och utskottets majoritet är den för både producenten och konsumenten lyckligaste.

Jag har slutligen, herr talman, den bestämda uppfattningen, att regeringens och utskottets förslag i denna fråga i dagens läge är den medelväg som riksdagen bör gå och som säkerligen kommer att leda till att den föreliggande frågan får den lösning som är för folket i dess helhet den lyckligaste.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sveningsson: Herr talman! Det har redan talats så mycket i denna debatt att kammarens ledamöter säkerligen vore mest tilltalade av att debatten vore slut. Att komma fram med några nya synpunkter kan väl knappast vara möjligt. Men det kan kanske i alla fall vara tillåtet att säga ytterligare ett par ord, då detta, såsom framhållits i debatten, är en stor och betydelsefull fråga. Jag vågar bestämt påstå att av alla stora jordbruksfrågor som vi haft att behandla vid årets riksdag är denna den av jordbrukarna mest uppmärksammade. Jag skall nu för min del inte gå in på frågan om procenträkningen, och jag skall inte heller försöka utröna om det är med 2 procent eller med ingenting som den stora löneklyftan kommer att krympa samman, den löneklyfta som ännu finns mellan jordbrukets arbetskraft och andra yrkesgrupper. Jag skulle bara vilja säga att i nuvarande läge med brist på livsmedel både i vårt land och många andra länder, då det ser rätt hotande ut med skörden och säkerligen kommer att bli bra nära missväxt inom en del områden, då såväl regeringen som utskottet har den uppfattningen att man med hänsyn till det utrikespolitiska läget inte kan räkna med några nämnvärda lättnader i fråga om möjligheterna att importera livsmedel, väcker det uppmärksamhet och måste anses oklokt och oförståndigt att man inte tillmötesgår jordbrukarnas krav på dessa 200 miljoner kronor. Utskottets uppfattning är den att alla produktionsmöjligheter skola tillvaratagas. Skördarna böra tillvaratagas på bästa sätt, och man bör göra allt som tänkas kan för att hålla produktionen uppe. Även om utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att jordbrukarna i och med utskottets förslag få kompensation för sina höjda produktionskostnader, har jag för min del svårt att tro att jordbru-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
karna härigenom kunna få möjlighet att på ett effektivt sätt konkurrera om den arbetskraft som ännu finnes ute på landsbygden. Jag har svårt att tro att jordbrukarna kunna konkurrera om den arbetskraft, som är sysselsatt med vedhuggning i skogarna eller med torvupptagning i mossarna och som inte är nöjd om den inte får en inkomst av 25—30 kronor om dagen. Det kanske inte är meningen att jordbrukarna skola konkurrera om den arbetskraften. Kanske det är lika betydelsefullt att den är sysselsatt inom dessa områden som att jordbrukarnas arbete blir utfört. Och det är kanske orimligt att tänka sig att vi skola kunna få sådana livsmedelspriser och sådant stöd av det allmänna att vi kunna konkurrera på arbetsmarknaden om ännu tillgänglig arbetskraft.

Jag har flera gånger gjort den reflexionen att det är ett ganska underligt förhållande detta, att om jag behöver en snickare eller murare eller målare, så finns det arbetskraft, men om jag behöver några extra dagsverken rent jordbruksarbete, finns det ingen arbetskraft att få. Man frågar sig då om det är meningen att jordbrukarnas i många fall redan mycket långa och tunga arbetsdag skall bli ännu längre och ännu tyngre. Och på vad sätt skall jordbrukets arbetskraftsproblem lösas? Om riksdagen följer reservationen, få jordbrukarna något bättre möjligheter att hävda sig i konkurrensen på arbetsmarknaden. Vad beträffar den rådande bristen på arbetskraft måste det erkännas att jordbrukarna befinna sig i ett svårare och besvärligare läge än andra yrkesutövare. Jordbrukarna kunna inte som andra yrkesutövare och vilja inte heller inskränka driften. Nej, skörden måste bärgas, korna måste mjölkas antingen det finns tillräcklig arbetskraft eller inte på gårdarna.

Det har under den senaste tiden i olika sammanhang talats om att man skall försöka införa femdagars arbetsvecka. Jag vill i förbigående säga att om och när den reformen skall genomföras, bör man också tänka på vilka möjligheter som kunna finnas att bereda de mindre jordbrukarna samma förmån. Det blir säkert inte så lätt.

Med den prissättning på jordbrukets produkter som utskottsmajoriteten vill ha blir det inte underligt om den redan pågående utvecklingen kommer att fortsätta, nämligen att den arbetskraft som är sysselsatt inom jordbruket allt mer och mer lämnar detta yrke och söker sig till andra områden. Jag tror inte att man behöver stifta några tvångslagar eller tillämpa redan antagna sådana för att få bort jordbrukarna från jordbruksyrket. Den saken sköter säkert sig själv. Jag instämmer i vad herr andre vice talmannen yttrade här på förmiddagen, när han undrade vad jordbrukets rationalisering kommer att betyda när det gäller att utjämna den löneskillnad som det här talas om. Jag delar hans uppfattning att alltför många komma att vara frivilligt bort-rationaliserade när det nya rationaliseringsprogrammet skall börja genomföras. Jag tror inte att, när de nya lantbruksnämnderna börja sin verksamhet, de skola behöva tillämpa vare sig lagen om förköpsrätt eller lagen om expropriation. Utvecklingen kommer nog förr att gå i den riktningen att lantbruksnämnderna få erbjudanden om att köpa jordbruksfastigheter i långt större utsträckning än de ha möjlighet att skaffa köpare. I samband med genomförandet av det stora förslaget om åtgärder för jordbrukets rationalisering har det uttalats farhågor för att det skulle kunna bli överproduktion på livsmedel. Jag befarar för min del att man felbedömt läget och att utvecklingen kommer att gå i rakt motsatt riktning. Jag tror inte att de stora jordbruksproblemen komma att ligga på det planet, att det blir fråga om överproduktion av livsmedel utan tvärtom att det blir svårigheter att hålla jordbrukets produktion uppe. Jag tror att det får anses storslaget om vi kunna hålla produktionen

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

uppe vid, som det talades om för någon vecka sedan, då vi behandlade frågan om jordbrukets rationalisering, 90—92 procent av vad som konsumeras av livsmedel här i landet.

Det är sålunda med hänsyn till att produktionen av livsmedel är det viktigaste av allt i detta läge som jag, herr talman, hemställer om bifall till reservationen.

Herr Rubbestad: Herr talman! Statsrådet Sträng började sitt anförande med att säga, att det blivit en begreppsförvirring när det gällde jämförelsen i löneställning mellan industriarbetare och lantarbetare. Den som åhörde statsrådets anförande lade säkerligen genast märke till att denna begreppsförvirring till stor del var till finnandes hos statsrådet själv.

Statsrådet började med procenträkning, och det förstår väl var och en att den grundlön, å vilken man skall räkna procent, måste vara avgörande. En procent på en krona är ett öre och en procent på 100 kronor är en krona. Procenttalet är detsamma, men beloppen på vilka procent skall räknas äro olika. Så är förhållandet även när det gäller industriarbetarnas och lantarbetarnas löner. Industriens bottenlöner ligga mer än dubbelt så högt som lantarbetarnas. Det är därför självklart att samma procenttal på det ena beloppet, som är lägre, ger icke ens hälften av den summa, som man får, om man tar samma procent på det högre talet. Man kommer då till klarhet om — vilket jag hoppas att även herr statsrådet skall göra — att man inte bör räkna med procenttal utan att man bör hålla sig till öretalen. Det är nämligen örena och kronorna som ge köpkraften.

Statsrådet ville sedan göra gällande att penningvärdet nu är ett helt annat än tidigare. Det skulle således ha kommit till stånd en utjämning mellan ifrågavarande båda grupper genom penningvärdeförsämringen. Menar då herr statsrådet att pengarna skulle ha större värde för lantarbetarna än för industriarbetarna? Jag har åtminstone den övertygelsen, att det för lantarbetare och lantbrukare är lika dyrt att köpa sina varor som för industriarbetare i allmänhet.

Jag hoppas verkligen att denna begreppsförvirring skall kunna rättas till så att vi kunnat resonera om de faktiskt föreliggande förhållandena. Då skola vi säkerligen komma till klarhet om att det är berättigat med en betydligt högre ersättning till jordbrukarbefolkningen än den som regeringen föreslagit. De siffror, som statsrådet nämnde rörande ifrågavarande skillnad i löner, visade också att det förelåg en betydande sådan skillnad.

Herr Liedberg belyste på ett mycket klarläggande sätt det föreliggande löneläget. Han kom till det resultatet att skillnaden i lönerna mellan industriarbetare och lantarbetare var ca 70 öre i timmen. Såvitt jag kunde finna har inte heller statsrådet Sträng bestritt, att lantarbetarna erhålla en timlön, som med nyssnämnda belopp understiger industriarbetarnas. Hur mycket skulle då lantarbetare och jordbrukare behöva erhålla för att få full utjämning? Ja, vi veta, att ett öre i timmen för alla i lantbruk sysselsatta betyder ca 10 miljoner kronor för år räknat. 70 öre i timmen betyder alltså att man skulle behöva 700 miljoner kronor för att få full utjämning. Nu har man ändå från jordbrukarhåll nöjt sig med ett betydligt lägre belopp. Från förhandlarnas sida har man bara begärt 230 miljoner kronor.

Jag kan säga, att ute bland lantbrukarna råder ett visst missnöje med att man endast begärt denna jämförelsevis låga summa och icke tagit till en högre för att få till stånd en bättre utjämning. Även om vi få dessa 200 miljoner kronor, som reservanterna nu föreslå kommer det inte att bli en utjämning, utan man kommer endast att nått och jämt bibehålla status

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
quo i fråga om skillnaden mellan dessa lönebelopp. Det är under sådana omständigheter självklart, att dessa 200 miljoner kronor är den lägsta summa, som man kan anse vara rimlig för att få till stånd en skälig avvägning av jordbrukarbefolkningens inkomstförhållanden.

Statsrådet Sträng framhöll vidare, att man på jordbrukarhåll inte skulle driva en oriktig propaganda, som medför att folk får den föreställningen, att det är så dåligt inom jordbruket. Ja, herr statsråd, jag vill ju säga att denna oriktiga propaganda föres säkerligen icke av oss på jordbrukarhåll. Ty folk ute i bygderna ha ögon att se med, och de veta hur läget ligger till. Resultatet ha vi sett, nämligen hur alla, som kunna få arbete på andra områden, flytta från jordbruket och försöka komma in på andra företagsområden. Det behövs inte under sådana förhållanden att man driver någon propaganda. Var och en känner med sig och tar, vilket är helt naturligt, hänsyn till det lägre lönebelopp, som utbetalas inom jordbruket, samt kan inte heller undgå att lägga märke till det mycket mer strävsamma arbete, som där många gånger utföres än inom andra områden.

Jag vill ju säga, att även på andra håll skall man akta sig för att driva en oriktig propaganda. Herr statsrådet ville exempelvis vid remissen av denna proposition göra gällande att det förslag, som regeringen framlagt i fråga om höjda priser för kött och fläsk, skulle kunna resultera i en ökad kostnad för konsumenterna av 60—70 öre per kg. Detta påstående håller emellertid icke alls streck. Regeringens förslag innebär en höjning av priserna på kött och fläsk med ca 10 procent. Dessa poster ge en inkomst på sammanlagt ca 600 miljoner kronor om året. Tio procent av detta ge de 60 miljoner kronor, som äro beräknade. Ser man då på vilka priser, som gälla för kött och fläsk, finner man, att för storboskap är medelpriset 1,80 kronor pr kg, för större kalv 2,69, för mindre kalv 1,38, för får 3,20 och för svin 2,34 kronor. Om man slår ut genomsnittet av dessa belopp, så finner man att det blir ungefär 2,20 kronor per kg. Tio procent på detta belopp medför alltså en höjning med 22 öre i stället för de 60—70 öre som herr statsrådet ville göra gällande.

Jag skulle också vilja ha reda på varför statsrådet i propositionen framhållit, att ett genomförande av detta förslag kommer att medföra en ökad lönekostnadsberäkning med fem enheter enligt 1914 års indexserie. Inom livsmedelskommissionen har gjorts en utredning om hur mycket detta förslag kostar. Man har deklarerat, att en höjning med två öre per liter för konsumtionsmjölk medför en höjning med 0,9 enheter, 30 öres pristillägg för ost gör 0,3 enheter, 30 öres prishöjning för grädder gör också 0,3 enheter, två öres prisstegring på spannmål gör 0,5 enheter och prisökningen på kött och fläsk medför en höjning av indexserien med två enheter. Sammanlagt blir det således en höjning med fyra enheter i denna indexserie från 1914. Men vi veta ju, att 1914 års indexserie uppgjordes för mycket länge sedan. Nu ha vi 1946 års serie. Även 1935 års serie ha vi redan passerat. Om man förvandlar fyra enheter enligt 1946 års serie får man bara 1,8 procent i stället för de fem procent som herr statsrådet räknar med. Det är självklart att det i propositionen gjorda påståendet om att ifrågavarande pristillägg medför en höjning av index med fem enheter kan verka avskräckande. Om man däremot får klart för sig, att det i verkligheten endast betyder en höjning på 1,8 enheter blir intrycket ett helt annat. Följaktligen skall man akta sig för att driva propaganda på detta sättet.

Som jag nyss nämnde har regeringen föreslagit en höjning med två öre av priset på konsumtionsmjölk. Dessutom har man föreslagit samma höjning av priset för all spannmål utom för vårvete, där prishöjningen är tre

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
öre. Vidare har man föreslagit en höjning av ostpriset med 30 öre och 30 öre för gräddpriset. Därtill kommer tio procents höjning av priserna på kött och fläsk. Hur mycket gör nu detta för en normalfamilj?

Jag har försökt att göra mig underrättad om den saken med hjälp av socialstyrelsens utredningar. Man har inom socialstyrelsen sedan 1944 gjort vissa undersökningar, som äro byggda på s. k. hushållsböcker för tjänstemän och arbetare och som avse perioder om 14 dagar. Undersökningarna basera sig på åtskilliga 100-tal sådana hushållsböcker. Det visar sig då att konsumtionen av mjölk inom en dylik normalfamilj på fyra personer — man, hustru samt två barn — uppgår till 988 liter per år. Den föreslagna höjningen på två öre skulle således medföra en ökad kostnad för inköp av mjölk inom en dylik familj med 19,76 kronor per år. Av grädde förbrukas på ett år inom en dylik familj 18,2 liter. Den föreslagna höjningen om 30 öre skulle alltså betyda 5,76 kronor i ökade kostnader för denna normalfamilj. Enligt socialstyrelsens statistik förbrukas 15,6 kg ost, och räknar man då med en prishöjning om 30 öre per kg på denna vara, blir det 4,68 kronor i ökade levnadskostnader. Av spannmål förbrukar en dylik normalfamilj per år 650 kg, om man räknar in hårt och mjukt bröd, skorpor etc. Med den föreslagna höjningen av priset om två öre per kg uppstår på grund därav en stegring av levnadskostnaderna om 13 kronor per år. Vad sedan förbrukningen av kött, fläsk, korv o. dyl. beträffar, så uppgår den för här ifrågakvarande familj till 195 kg per år. Om man multiplicerar detta med 22 öre, vilket blir fallet, om man går ut ifrån 10 procents höjning av nuvarande priser, blir detta 42,90 kronor per år. Summan av de föreslagna prisförhöjningarna för de av mig nu här uppräknade produkterna blir således 85,80 kronor för denna normalfamilj.

Jag vill då fråga, är det någon som tycker att detta är så förfärligt avskräckande, särskilt om man tar hänsyn till de betydande lönehöjningar, som inträtt för dessa grupper under det senaste året. Under det senaste kvartalet i fjol och under första kvartalet i år ha så gott som samtliga kollektivanställda arbetare fått sina löner förbättrade med 8—20 öre i timmen. Dessutom erhöilo dessa arbetare den 1 maj i år fem procents lönetillägg. Detta gör att den genomsnittliga inkomstökningen för industriarbetare belöper sig till mellan 500—600 kronor per år. Statstjänstemännen ha fått en löneförhöjning, som i allmänhet växlar mellan 1 000 och 2 500 kronor. Åtskilliga statstjänstemän ha fått ännu högre löneförhöjningar. De ur tjänst avgångna statstjänstemännen fingo vid den pensionsreglering som beslöts härom dagen och som gällde 28 000 pensionärer, tillsammans 39 miljoner kronor, vilket betyder i genomsnitt 1 400 kronor för var och en. Jag vill då fråga, om någon med hänsyn till dessa ökade inkomster kan tycka, att det är orimligt att dessa grupper skola offra de 80—90 kronor, något som dessa ökade utgifter för jordbrukets produkter skulle medföra?

Statsrådet säger i propositionen och utskottet understryker detta, att det nuvarande tidsläget icke är lämpligt för att man skall kunna genomföra jordbrukarnas förslag. Man är rädd för att detta skulle medföra inflation. Jag måste säga, att om det inte går att genomföra detta nu, när man fått dessa kraftiga lönehöjningar och nu när det råder överskott på köpkraft och pengar, då finns det ingen rimlig möjlighet att senare genomföra detta. Jag anser därför att om vi skola kunna få någon utjämning i skillnaden mellan jordbrukarnas löner och industriarbetarnas, då är det lämpliga tillfället att försöka få till stånd detta nu.

Jag läste för en tid sedan i en tjänstemannatidning en insändare av en statstjänsteman, som hade kommit från lantbruket. Han var född i ett lant-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
brukarhem. Denne statstjänsteman uttalade sin glädje över att statstjänstemännen nu fått denna betydande höjning av lönerna, som man fick härom dagen, men samtidigt poängterade han att det nu är på sin plats att tjänstemän och andra, som fått denna förbättring i lönerna, även se till att den grupp, som han närmast kände till, nämligen lantbrukarbefolkningen, får en skäligen lön för sin möda.

Insändaren menade, att det nu var lämpligt att ta till krafttag för att hjälpa upp den dåligt ställda jordbrukarbefolkningen. Jag hade verkligen hoppats att denna tanke även skulle ha besjålats socialdemokraterna i denna kammare. Under kriget höllo vi priserna nere. Vi ville inte, med hänsyn till det krisläge som då var rådande, skörta upp priserna till det orimliga. Vi underlät detta under den förhoppningen, att vi, när normala och bättre tider en gång skulle inträda, skulle få valuta för att vi visat oss moderata. Detta utlovades också från riksdagen vid åtskilliga tillfällen. Det sades där att man skulle försöka få till stånd en utjämning etc.

Jag tycker att man nu skall försöka fullfölja det löftet och således ge jordbrukarna vad de här så rimligt ha begärt. Jag är förvissad om att detta skall komma att väcka glädje bland jordbrukarna. Jag kan meddela, att det nu råder åtskillig bitterhet bland jordbrukarna åtminstone i mina bygder och även inom andra trakter som jag besökt över att man icke vill vara med om att åstadkomma en rimlig inkomstförbättring för jordbrukarna.

Herr talman! Jag vill till sist uttala den förhoppningen att socialdemokraterna — jag tror att de i det långa loppet skulle göra sig själva en tjänst därmed — biträda den reservation, som här föreligger och till vilken jag nu hemställer om bifall.

Herr **Hedlund** i Rådom: Herr talman! Som bekant ha ungefär 30 procent av landets befolkning sin utkomst av jordbruket. Redan detta är ju en omständighet som gör att man får ägna en särskild uppmärksamhet åt bl. a. löne- och utkomstvillkoren inom den näringen. Numera är man ju allmänt av den uppfattningen att jordbruk här i landet är oundgängligt för samtliga landets invånare. Vi måste ha ett jordbruk för att trygga försörjningen. Detta är man i allmänhet villig att erkänna, och riksdagen har också, senast för några dagar sedan, fattat beslut som innebära en anslutning till den mening. Uttalanden i den riktningen förefalla vara så pass självklara, att man nu måste fråga sig, hur det kunnat vara möjligt att meningarna på den punkten gått isär.

Det är uppenbarligen värdefullt för hela landet och alldeles särskilt för dem, som nu ha sin utkomst från jordbruket, att man från statsmakternas sida gjort ett principuttalande i denna riktning. Att uttalandet är värdefullt beror naturligtvis på att man räknar med att statsmakterna äro beredda att även ta konsekvenserna därav och bereda jordbrukarbefolkningen den likställighet, som i skilda sammanhang gång efter annan förklarats vara nödvändig. Jordbrukarbefolkningen väntar på att likställighetslöftet skall infrias. Den väntar med otålighet just därför, att svårigheterna i vissa avseenden ständigt äro i stigande. Jag skall inte närmare gå in på de bekymmer, som arbetsmarknadssituationen bereder jordbrukets utövarer. Den frågan har varit uppe här i kammaren så pass många gånger — för övrigt för kort tid sedan — att det skulle vara en överflöppsgärning att här försöka närmare beskriva läget. Jag inskränker mig till att framhålla, att eftersom de bättre betalda yrkena under nuvarande högkonjunktur alltjämt taga emot ytterligare arbetskraft, är det orimligt att tänka sig att man ens skall kunna sakta av strömmen av arbetskraft från jordbruket till andra näringar.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Hur förhåller det sig då med inkomsterna vid jordbruket och inkomsterna vid industrien? Det har ju här framhållits av flera talare, att man bör kunna räkna med en löneklyfta på 80 till 90 öre. Man utgår från en lantarbetarlön av 1 krona 43 öre och en genomsnittslön för industriarbetarna av 2 kronor 32 öre. Det är klart att vi, som vägra erkänna dyrortsgrupperingens berättigande, i detta sammanhang vilja räkna med genomsnittslönen för industriens arbetare. Hur man än räknar torde man dock komma fram till en löneklyfta på minst 50—60 öre. Det är en klyfta, som uppenbarligen måste göra situationen ohållbar för lantbruket. En utjämning är nödvändig, och tvisten gäller, enligt vad folkhushållningsministern här framhållit, närmast den takt i vilken en sådan utjämning skall företagas. Beträffande takten i utjämningen kan man naturligtvis ha olika uppfattningar. Det finns de, som mena, att intill dess denna utjämning skett de bättre lottade grupperna i samhället böra taga en löneökningsspaus. Man menar alltså att inkomstklyftan skall fyllas ut, att det skall bli en så stor höjning av arbetslönerna i lantbruket att man fyller ut inkomstklyftan, innan det egentligen skall vara berättigat för de bättre betalda arbetargrupperna att göra anspråk på reallönehöjningar. Man måste emellertid konstatera, att såväl jordbruksorganisationernas representanter som jordbrukets talesmän här i riksdagen intaga en betydligt mera moderat hållning. Man kräver ju där endast att det skall bli en höjning av lantarbetarlönen, som i absolut tal räknat är ungefär densamma som kommer industriens arbetare till godo. Såvitt jag förstår innehåller det förslag, som reservationen till utskottsutlåtandet går ut på, i stort sett krav på en sådan löneökning.

Från regeringens sida har ju invänts, att den höjning reservanterna förordat ovillkorligen kommer att utlösa krav på löneökningar från stora arbetargrupper. Det befogade i sådana krav har bemötts av bland annat herr Rubbestad här senast. För egen del skulle jag vilja inskränka mig till att peka på att det, när man bedömer om sådana krav äro berättigade, bör vara av betydelse att utröna, hur stor del av de nyligen vunna löneökningarna som kommer att konsumeras av de prishöjningar, som reservanterna förordat. Det har klarlagts tidigare här i dag att mindre än en femtedel av dessa löneökningar kommer att behöva tagas i anspråk för detta ändamål. Man måste också i likhet med en tidigare talare här säga, att om varje utjämning av klyftan skulle föra med sig att det kräves motsvarande kompensation från andra arbetargrupper och dessa även erhålla sådan, så är ju en utjämning logiskt omöjlig.

Till sist skulle jag vilja säga några ord i anledning av statsrådet Strängs varning för att vi i alltför mörka ordalag skulle skildra jordbrukets svårigheter. Därigenom skulle man, om jag fattade saken rätt, kunna riskera att förvärra svårigheterna. Detta är en varning, som vi, som kämpa för landsbygdens likställighet i olika avseenden, gång efter annan få mottaga. Vi måste emellertid svara, att det för oss är omöjligt att kämpa för denna rättvisa, om vi inte här i riksdagen kunna tala om vari orättvisorna bestå. Jag tror f. ö. att det i vår tid och med de kommunikationer, som stå oss till buds, är rätt svårt att bibringa den befolkning saken gäller en felaktig uppfattning. Skulle det vara möjligt, borde de på vissa håll förekommande skönmålningarna av jordbrukets villkor medföra, att vi haft en ström av arbetskraft från städer och tätorter till landsbygden. Så enkelt är det emellertid inte. Hur mycket får jag betall, och vilka villkor bjuder ni i övrigt? Det är väl sådana frågor folk ställa, när man överväger flytta över från en näring till en annan.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Andersson** i Mölndal: Herr talman! När man lyssnat till denna debatt och ser den i aspekten av vädjanden om återhållsamhet i fråga om anspråken på ökning av lönerna, då det gäller industriarbetarna och andra liknande grupper, så blir man rätt förvånad över att i dag höra den borgerliga oppositionen företräda synpunkter, som mycket ringa harmoniera med vad de äro villiga att underskriva, då det gäller industriarbetarnas eventuellt kommande anspråk på ökade löner. I det senare fallet anser man att det finns fog för att industriarbetarna visa en viss återhållsamhet. Man kan i dagens debatt säga, att det även finns skäl för att jordbrukets representanter också visa en viss återhållsamhet på detta område.

Jag vill erinra om att hela den fackliga rörelsen under de fem år kriget varade visade en mycket stor återhållsamhet i sina löneanspråk och frivilligt gick med på att avstå från vissa av sina rättmätiga krav, medan däremot jordbruket under hela denna tid fick full kompensation för de på grund av kriget förorsakade ökade kostnaderna. Där visade hela den fackliga rörelsen att den förstod stundens allvar, och man visade den moderation, som var erforderlig för att man skulle kunna övervinna de av kriget föranledda besvärligheterna.

Det är säkerligen inte på det sättet som jordbrukarnas företrädare här i riksdagen i dag vilja göra gällande, att de främst företräda lantarbetarnas intressen. I stället är det väl så att den största delen av dessa prishöjningar, som blir en följd av ett godkännande av utskottets utlåtande, kommer jordbrukets egna utövare till godo. De få således mer än två tredjedelar av prishöjningen. Däri kan man väl se det stora intresset för ökade priser, och inte enbart ur den synpunkt man här så starkt velat göra gällande, nämligen att det främst är ett lantarbetarintresse.

Med det förslag som här föreligger kommer oavvisligen en sammanträngning att ske mellan industriarbetarens och lantarbetarens lön. Enligt socialstyrelsens nu publicerade uppgifter uppskattar man lantarbetarens timlön till 1 krona 43 öre och industriarbetarens medellön till 2 kronor 32 öre per timme. Jag vill inom parentes säga, att det finns stora grupper av industriarbetare, som inte tillnärmelsevis komma upp till denna medellön, varför jämförelsen inte kan anses vara fullt riktig. Om man tager dessa 1 krona och 43 öre och därtill lägger de 18 öre, som enligt propositionen kunna bli en följd av detta beslut — eventuellt kan man lägga till ytterligare några ören, som jordbruket säkerligen har förutsättningar att ge — så kommer lantarbetarens lön att bli 1 krona 61 öre. Detta innebär en sammanträngning på 7,7 procent. Inom industriarbetargrupperna har man, då det varit fråga om upplyftande av sämre ställda grupper, varit van vid att få gå till väga etappvis; man har fått taga en bit i sänder, man har inte fått allt på en gång. Jag tror att det finns skäl för jordbrukets representanter att ävenledes beakta detta och beträda samma väg som övriga löntagargrupper fått gå här i vårt land på detta område.

Herr **Rubbestad** framhöll i sitt anförande, att industriarbetarnas löner äro dubbelt så höga som lantarbetarnas. Om det vore så väl, skulle ju en industriarbetare haft 2 kronor 86 öre, men enligt den officiella statistiken har han inte mer än 2 kronor 32 öre. Jag tror att det är bäst att vi hålla oss till dessa officiella siffror, ty då komma vi säkerligen sanningen närmast.

De förändringar i prisläget som uppstå genom ett beslut i enlighet med utskottets förslag komma för vissa grupper att medföra betydande svårigheter. Det gäller kanske främst de grupper, som under den gångna tiden

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
och fram till den första januari 1948 komma i åtnjutande av prisrabatteringen på vissa livsmedel. Genom ett bifall till utskottets förslag och Kungl. Maj:ts proposition skola dessa prisrabatteringar upphöra från och med den 1 januari nästkommande år. Även om man genomför de allmänna barnbidragen och den ökade folkpensionen, vilken kommer till från och med nämnda datum, kvarstå obestridligen betydande svårigheter för dessa grupper.

Det finns emellertid även andra samhällsmedborgare i detta land som inte få någon del av dessa nya sociala reformer, vilka träda i kraft den 1 januari nästkommande år, och som nu åtnjuta prisrabatter på vissa livsmedel. För dem komma dessa ökade priser att kännas oerhört betungande, och de komma att befinna sig i ett mycket bekymmersamt läge efter den 1 januari 1948. Fråga är, om det är så klokt att i ett sammanhang avveckla dessa prisrabatter. Det lämpligaste hade säkerligen varit, att låta denna avveckling ske successivt, så att man inte fått de omedelbara och svåra verkningarna för vissa medborgargrupper här i landet. Det är ju inte bara livsmedel, som tidigare stigit i pris och ytterligare kunna komma att stiga, utan den allmänna prisutvecklingen har ju gått i en sådan riktning under den senaste tiden, att det blivit betydande svårigheter för sådana grupper att klara sin försörjning något så när hyggligt.

I anledning av propositionen ha några kamrater här i kammaren tillsammans med mig väckt en motion, vari vi anvisat den vägen att dessa prisrabatter skulle successivt avvecklas. För den första månaden under år 1948 skulle man bevilja ett anslag på 10 miljoner kronor. Till dess skulle tillfälle beredas Kungl. Maj:tt att framkomma med ett nytt förslag om avveckling i enlighet med de av oss uttalade önskemålen eller på annat lämpligt sätt. Då utskottet avfärdat motionen på två korta rader och hänvisat till det beslut riksdagen fattade i fjol i sammanhang med ett annat ärendes behandling, så förstår jag att utskottet inte ägnat denna fråga någon större uppmärksamhet eller intresse. Obestridligt är dock att frågan har en allvarsam karaktär och att svårigheter komma att uppstå för de inkomstgrupper här i landet, vilka ha inkomster som inte möjliggöra för dem att få en hygglig försörjning.

Då det nu knappast är någon idé att framställa ett yrkande om bifall till motionen — den röner säkerligen det öde utskottet anvisat — vill jag ändock till herr statsrådet göra den hemställan, att för den händelse prisutvecklingen kommer att bli sådan, att en stegring kommer att ske, statsrådet då med uppmärksamhet följer denna fråga och om så blir erforderligt framlägger förslag om åtgärder för att motverka en sådan prisstegring, så att dessa grupper eventuellt på något sätt komma i åtnjutande av subventioner.

Herr **Rubbestad** erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Andersson i Mölndal ville göra gällande, att lantbrukarna under kriget hade fått full kompensation för ökade levnadskostnader, under det att industriarbetare och tjänstemän och andra grupper inte fått detta. Jag vill försöka taga herr Andersson ur den villfarelsen. Lantbrukarna ha fått kompensation för ökade driftskostnader men däremot inte för ökade levnadskostnader. Där har det fått gå i samma takt som för andra grupper; i det hänseendet äro vi således likställda.

Herr Andersson i Mölndal ville sedan göra gällande att jag sagt, att industriarbetarna ha dubbelt så höga löner som lantbrukarna. Detta är en miss-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
uppfattning. Jag sade inte så. Jag sade att industriarbetarna hade ungefär 70 öre mer i timmen än vad lantbrukarna och lantarbetarna hade. Men även 70 öre är en betydande summa. Det blir cirka 1 600 kronor per år.

När herr Andersson i Mölndal ville göra gällande, att intresset från lantbrukarhåll är så starkt, därför att två tredjedelar av detta belopp gå till lantbrukarna själva och endast en tredjedel till lantarbetarna, så vill jag säga, att vi intressera oss inte bara för våra egna förhållanden utan också för lantarbetarnas, och vi anse dem berättigade att få en bättre avlöning. Jag anser att det bör vara samma inkomstförbättring för bägge dessa kategorier, den ensamme ägaren och arbetaren. Bägge göra tjänst i samhället genom att producera de nödvändiga livsmedlen, och därför bör samma rätt tillförsäkras dem. Inte vill väl herr Andersson göra gällande, att de självägande lantbrukarna skola arbeta utan rimlig ersättning? Jag vill i det sammanhanget säga, att lantarbetarna på ett sätt äro bättre ställda än jordbrukare i övrigt, ty de fingo fem procents höjning av sina löner den 1 maj. Detta ha inte lantbrukarna fått. Det var först genom bestämmelsen den 10 juni angående vissa prisjusteringar, som dessa fingo litet högre ersättning.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Liedberg** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är mig obekant om herr Andersson i Mölndal var inne i kammaren eller hörde på debatten under de första timmarna. Om han var inne och hörde på, hade han inte behövt göra sig sådan möda att sätta industriarbetarnas medeltimförtjänst, 2 kronor 32 öre enligt socialstyrelsen, mot lantarbetarlönerna. Då hade han nämligen observerat, att man aldrig från vårt håll gjort gällande att siffran 2,32 är jämförelsepunkten. Vi ha tvärtom angivit en jämförelsepunkt någonstans mellan 1:90 och 2:10, och socialstyrelsen nämner själv i det meddelande, som herr Andersson i Mölndal hänvisade till, siffran 1:97.

Det förvånade mig också, att herr Andersson i Mölndal gjorde sig sådan möda att poängtera det brydsamma läge, vari vissa grupper av enskilda komma på grund av livsmedelsprishöjningen efter den 1 januari 1948. Jag trodde, att vi här i kammaren voro ganska ense om — även om beslutet ännu inte är fattat — att barnbidrag då skola utgå, men det tycks ha gått herr Andersson i Mölndal alldeles förbi.

Herr **Andersson** i Mölndal, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill erinra herr Liedberg om att jag talade om införandet av de allmänna barnbidragen liksom om de ökade folkpensioner, som från och med den 1 januari komma att utgå, men jag påpekade också att de höjda livsmedelspriserna särskilt för andra grupper, som för närvarande åtnjuta prisrabatter å vissa livsmedel men inte komma i åtnjutande av de nya sociala förmåner som träda i kraft den 1 januari 1948, komma att medföra avsevärda svårigheter.

Herr **Liedberg** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Om herr Andersson i Mölndal har observerat både folkpensionerna och barnbidragen, förefalla mig hans yttrande och hans argumentering ännu mera obegripliga. Det finns ju visserligen folk här i världen, som enligt ett gammalt ordstäv »vilja ta munnen full av mjöl och blåsa på en gång», men det är i själva verket ganska svårt. Det är det herr Andersson tycks vilja förbehålla vissa grupper att göra.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jämväl herr **Andersson** i Mölndal erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skulle tro, att det inte är herr Liedberg obekant att det förutom folkpensionärer och barnfamiljer är rätt stora grupper bland vårt lands invånare, som komma i åtnjutande av prISRabatter å livsmedel. Just dessa grupper komma i det svåra läge, som jag tidigare har talat om.

Härefter yttrade:

Herr **Ljungqvist**: Herr talman! De flesta argument för och emot äro nu sagda i denna debatt. Jag skall inte blanda mig i diskussionen om vissa smärre gruppers förhållande i ekonomiskt avseende till andra smärre grupper, men däremot vill jag när det gäller avvägningen mellan de stora näringsgrenarna säga ett par ord, delvis — vill jag förutskicka — personligt färgade och, som naturligt är, bärande prägeln av en icke-jordbrukares synpunkter.

Det är ett par allmänna uttalanden, inte minst av statsrådet Sträng, som ha föranlett mig att begära ordet. Statsrådet Sträng säger, att det här gäller ett avvägningsspörsmål. Han säger vidare, att man har gått så långt som man vågar gå för risken att framkalla en revansch känsla hos andra folkgrupper. Hela denna debatt vittnar i viss mån om att vi, som jag förut haft tillfälle att säga inför denna kammare, ha lämnat en ekonomisk period, som i väsentlig mån karakteriserades av en motsättning mellan arbetsgivare och de anställda, och kommit in i en annan period, som mycket mera kännetecknas av att det här gäller en kamp mellan olika folkgrupper om den gemensamma kakan.

Nu gäller det alltså en avvägning. En sådan avvägning är ju alltid mycket svår att göra, om man — som jag förutsätter att vi alla vilja — vill göra den på ett så långt möjligt rättvist sätt. Ofta skymmes ju blicken för oss alla både när det gäller den personliga välfärden och gruppens välfärd. Vi äro ju alla bristfälliga människor.

Jag har emellertid kommit till den uppfattning, som tydligen här är enhälligt omfattad, att det har ägt rum en förskjutning av inkomsterna till nackdel för den jordbrukande befolkningen i förhållande till andra jämförliga grupper. Jordbrukets krav på en skälig kompensation synas mig från alla håll ha blivit enhälligt och klart dokumenterade. Utskottet, liksom reservanterna, talar om det allmänna önskemålet om en successiv reducering av den nu förefintliga inkomstklyftan mellan jordbrukets utövare och jämförliga yrkesgrupper. Denna klyftas förhandenvaro bestrides sålunda inte av majoriteten. Den erkännes. Det är en omständighet, synes det mig, som är värd att ta i beaktande vid den av statsrådet Sträng omnämnda avvägningen mellan de stora gruppernas olika intressen. Statsrådet Sträng har — åtminstone enligt min uppfattning med rätta — framhållit, att en prisförhöjning på nödvändiga alster ofta inte blir kännbar för den jordbrukande befolkningen på samma sätt som för den övriga, då ju den jordbrukande befolkningen delvis är självförsörjande i fråga om vissa nödvändighetsvaror. Jag skulle också vilja understryka den varning mot flykten från landsbygden, som låg i statsrådet Strängs uppmaning att inte överskatta svårigheterna inom jordbruket, vilken han framförde i sitt anförande i förmiddags. Så pass mycket tror jag mig dock förstå, att det också är angeläget, att man inte underskattar svårighetsgraden av dessa spörsmål, utan allvarligt söker komma till rätta med dem.

Livsmedelskommissionen har enligt vad jag funnit av akterna uttalat följande: »Därest jordbruket skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
sin insats i landets försörjning, torde det därför vara ofrånkomligt att även arbetslönerna inom jordbruket få stiga i varje fall i samma takt som inom industrien.» Man understryker därvid särskilt, att alla ansträngningar böra göras för att jordbruksjorden blir så väl utnyttjad och brukad som möjligt, skörden effektivt tillvaratagen och fodergrödorna rationellt förädlade. Reservanterna framhålla svårigheterna att på landsbygden och i jordbruket bibehålla oundgänglig arbetskraft och understryka också, att man bör utforma de prisreglerande åtgärderna så att lönsamhetens stegring minst motsvarar den genomsnittliga inkomststegringen för andra grupper. Jag hör inte till dem, som överskatta resultatet av ekonomiska åtgärder när det gäller att förhindra flykten från landsbygden till städerna, men jag finner för min del att den ståndpunkt, som intages av reservanterna och som går längre än majoritetens, i varje fall måste innebära ett högeligen värdefullt stöd i strävandena att förhindra städernas alltför starka tillväxt på landsbygdens och jordbrukets bekostnad.

Det är, herr talman, alla dessa synpunkter i förening, som ha gjort att jag intagit den ståndpunkt som jag gjort. Jag ansluter mig således till reservanternas förslag. Skälen äro — för att i korthet rekapitulera dem — för det första, att en av alla erkänd förskjutning i inkomsthänseende har ägt rum till jordbruksbefolkningens nackdel; för det andra, att det sedan bortsett från detta — alltjämt enligt allas uppfattning — förelegat och föreligger en klyfta i inkomsthänseende mellan jordbruket och andra jämförliga grupper; för det tredje, att jordbrukets arbetskraftsvårigheter äro påtagliga och för det fjärde, att det för hela vårt folkhushåll är en trängande nödvändighet att jordbruksnäringen bedrivs så effektivt och så rationellt som möjligt, vilket förutsätter ett noggrant aktgivande på jordbrukets lönsamhet.

Det är som sagt, herr talman, dessa synpunkter i förening som göra att jag fastän stadsbo deklarerar min anslutning till reservationen. Ett bifall till reservationen skulle inte bara materiellt ge ett gott stöd åt jordbruket och dess yrkesutövare, utan det skulle också, efter vad jag förstår, vara av en stor psykologisk verkan. Motsatsen skulle däremot lätt kunna alstra missmod och föranleda skadliga verkningar. Framför allt är jag dock övertygad om att ett bifall till reservationen skulle innebära en rättvisa, som vår med utomordentliga svårigheter kämpande modernäring är i trängande behov av. Det talas i dessa dagar mycket om nödvändigheten av samhällsekonomisk balans. Jag skulle vilja säga, att denna strävan till en samhällsekonomisk balans, som för oss alla bör vara och säkert också är gemensam, i sig innesluter som ett nödvändigt element en något så när hygglig balans mellan jordbruksbefolkningens och den övriga befolkningens intressen.

Om det nu, som jag hoppas, utmättes en kompensation åt jordbruksbefolkningen och måhända också till någon del sker en täckning av klyftan i inkomsthänseende mellan jordbruksnäringens utövare och andra grupper, har jag svårt att tänka mig att detta skulle kunna tas till intäkt för någon sorts revansch — herr statsrådet Sträng använde nämligen ordet »revansch» — från andra gruppers sida. Det skulle ju betyda, att andra folkgrupper ansågo, att genomsnittligt en klyfta borde förefinnas och att det vore naturligt att en viss stor näringsgrens utövare, som dock även numerärt sett omfatta en mycket väsentlig del av vårt folk, skulle hållas på ett lägre inkomstplan. Eller vad menar herr statsrådet Sträng eljest med sitt uttalande, att man om reservationens krav biföllos möjligen hade att motse en revansch från andra samhällsgruppers sida?

Jag har nu i korthet redovisat min personliga inställning, och skall till sist komma med ett par allmänna synpunkter. Man kan säga, detta är gott

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

och väl, det är en personlig ståndpunkt, men vad menar man från oppositionens sida om inflationsrisken? Ja, ett par ord också om den. Statsrådet Sträng säger — jag antecknade orden vid hans anförande i förmiddags — att det gäller att undvika »den ändlösa saxningen mellan priser och löner», och föredraganden Sträng säger i propositionen, att man bör uppmärksamma »den tilltagande spänning mellan å ena sidan den för konsumtionsändamål och investeringar tillgängliga köpkraften och å andra sidan disponibla varutillgångar och produktionsmedel, som under det senaste året av skilda orsaker inträtt.» »Av skilda orsaker», säger föredraganden, har denna spänning inträtt. Av vilka orsaker? Jag undrar om inte — förlåt att jag säger det! — herr Wigforss måhända måste betraktas som en väsentlig orsak i detta liksom i andra inflationsssammanhang. Herr Wigforss har meddelat askådningsundervisning både i löne- och skattefrågor när det gäller hans speciella syn på de ekonomiska sammanhangen. Den är ofta ventilerad här i kammaren och jag skall därför inte nu ingå i detalj på den.

Herr statsrådet Sträng fällde emellertid i förmiddags också ett annat yttrande, som gör att jag för min del inte kan återhålla ett par reflexioner i inflationsfrågan. Han sade ungefär så här: det är en gåta hur man skall kunna förena reservanternas ståndpunkt i fråga om jordbrukspriserna med den fasta politik, som oppositionen säger sig önska. Regeringen har alltså dragit en viss gräns, och den som överskrider den gränsen, han medverkar inte bara till en skärpt inflationsutveckling, utan han uppträder också — som statsrådet Strängs ord föllö — såsom giljare till bönderna. Jag må säga, att det är att använda ganska starka ord mot bakgrunden av vad som från regeringens och enskilda regeringsledamöters sida åtgjorts i frågor av betydelse för inflationsspörsmålet.

Regeringen säger, att den inkomstförbättring för jordbruket med ytterligare 45 miljoner, som oppositionens förslag innebär, skulle verka inflationsdrivande, varför förslaget måste avslås. Men varför ha inte tidigare generella — jag talar bara om generella — inkomsthöjningar erkänts vara inflationsdrivande? Har man plötsligt först nu fått klart för sig att alla inkomsthöjningar, som inte motsvaras av ökad varutillgång, verka försämrande på penningvärdet? Just här gäller det emellertid att göra allt för att skaffa fram inhemska livsmedel för att så långt möjligt förhindra en inknappning. Inte minst genom regeringens valutapolitik och de delvis som följd därav alltmera sjunkande valutareserverna äro vi ju i högsta grad hänvisade till den inhemska produktionen av de alster, som det här gäller. Då gäller det också att se till att största möjliga livsmedelsmängder stå till förfogande. Inte minst ur denna synpunkt, och inte minst ur den icke-jordbrukande befolkningens synpunkt är det av intresse att jordbruket tillföres sådana inkomster, att man blir något så när konkurrenskraftig gentemot lönerna inom andra fack.

Det talas också — lyckligtvis vill jag säga — från regeringens sida om nödvändigheten av att spara och undvika konsumtion av icke livsviktiga förnödenheter. De prisförhöjningar, som nu äro å bane, måste väl betyda att allmänheten vänder eller måste vända en del av sin köpkraft från de mindre livsviktiga förnödenheterna till de mera livsviktiga, samtidigt som den nödvändiga näringsutövningen inom jordbruket får del av en köpkraft, som eljest vänt sig åt annat håll men nu kommer jordbruket till godo. Jag ber bara att få fråga statsrådet Sträng: innebär detta resonemang att man giljar till bönderna?

Jag skulle vilja avsluta mitt anförande med några allmänna reflexioner — det kommer bara att ta ett par minuter, herr talman — om den argu-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
mentering angående inflationsriskerna, som man från regeringshåll lagt till grund för sitt avvisande av oppositionens krav.

För det första vill jag fastslå, att regeringen när det gäller inflationsspörsmålet avböjt de från oppositionens sida erbjudna förhandlingarna på ett stadium, då inflationen lättare hade kunnat motverkas än vad fallet är nu, och att även senare erbjudanden om samverkan ha blivit utan resultat till följd av ett, låt mig säga envist vidhållande från regeringens sida av vissa synpunkter.

För det andra så har man genom genomdrivandet av en utländsk kreditgivning av efter våra förhållanden ofantliga dimensioner, åtminstone i nuvarande läge, på ett ödesdigert sätt bidragit till ett försämrat förhållande mellan å ena sidan tillgången till varor och å andra sidan tillgången till penningmedel. Det hade varit önskvärt, att betänksamheten inför inflationsfaran hade hos regeringen, kanske även hos många andra, infunnit sig tidigare än vad som varit fallet, så att vi kunnat undvika den nu parallellt med ökningen av nominalinkomsterna pågående utpumpningen av varor ur landet, till stor del utan motprestation inom överskådlig tid. I varje fall förefaller det mig, som om sinnet för proportioner hade väsentligt avtrubbats, när man tänker på inställningen till denna kreditgivning å ena sidan och till skillnaden mellan regeringens och reservanternas förslag i här förevarande avseende å andra sidan.

För det tredje har regeringens exportpris- och handelspolitik varit, för att använda ett mildt uttryck, vacklande och motsägelsefull och föga förtroendeingivande, när det gällt bevarandet av det penningvärde, som man nu i detta sammanhang så enträget säger sig vilja slå vakt om.

För det fjärde ha regeringspartiets åtgöranden i fråga om yrkanden på ständiga utredningar om socialisering och statsingripanden av olika slag säkerligen vållat störningar av icke obetydlig omfattning i vårt folkhushåll. I varje fall ha de icke varit ägnade att stärka folkhushållets stabilitet, utan snarare ökat dess labilitet.

Det slutomdöme jag skulle vilja ge, är alltså, herr talman, detta: hade man i dessa fem avseenden, således 1:o beträffande en samverkan med oppositionen på ett tidigt stadium, 2:o när det gäller den utländska kreditgivningen, 3:o när det gäller exportpris-, handels- och valutapolitiken, 4:o när det gäller synen på de nominella löneökningarnas ihållighet och 5:o när det gäller det s. k. socialiseringsskördandet, intagit en annan ståndpunkt, hade vårt land i dag befunnit sig i en långt starkare ställning än det nu gör, i en sådan ställning som vissa andra länder förstått att bevara eller tillkämpa sig.

Med detta perspektiv inför ögonen, herr talman, tror jag att vi få en riktigare syn på regeringens försök att med inflationsfaran som argument motsätta sig det förslag, som reservanterna här framlagt till moderneringens fromma.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Stockholmarens herr Ljungqvists anslutning till reservationen var väl avsedd att utgöra en sensation.

Herr Ljungqvist menade att om bönderna få större inkomster, ökar detta icke på något sätt inflationstrycket. En sådan inkomstökning har alltså icke samma egenskaper som höjda arbetarlöner. Man får nog förutsätta, att bakom denna personliga bekännelse inte bara ligga ideella motiv. Det är säkerligen inte så svårt för de grupper, som stå bakom herr Ljungqvist, att ansluta sig till reservationen, ty jag kan inte se att dessa grupper på något sätt skulle

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

vara med om att betala, och då ligger ju saken annorlunda till än när det är fråga om högre arbetarlöner. Då blir det annat ljud i skällan, även om man som en motivering för höjningarna kan anföra att produktionen inom industrien ökat.

Jag begärde emellertid närmast ordet, herr talman, för att göra ett par repliker, den ena föranledd av en fråga och den andra av ett uttalande angående vad jag sade i mitt förra anförande.

Statsrådet Sträng frågade mig, om jag kunde påvisa hur man skulle kunna sänka priserna på jordbrukets förnödenheter. Om jag kunde ge några rekommendationer härvidlag, skulle han sätta priskontrollnämnden på uppgiften att försöka sänka priserna. Jag måste säga att jag blev litet förvånad över själva frågan. Anser chefen för folkhushållningsdepartementet att det inte går att göra någonting härvidlag, skulle jag egentligen kunna nöja mig med att säga: lycka till med att försöka få bönder och arbetare att ansluta sig till denna uppfattning! Men när nu statsrådet har bett om uppslag och lovat att sätta priskontrollnämnden på saken, om man får några sådana, så skall jag anföra några exempel, som kunna tjäna som en lämplig utgångspunkt för statsrådet.

Jag har i tidningspressen läst spridda notiser om olika företags deklarerade inkomster för i fjol och året förut, och det är rätt intressanta uppgifter som man därvidlag får. Stockholms Superfosfat Fabriks AB redovisar för i fjol en taxerad inkomst av 3 908 110 kr. Året förut däremot deklarerade man bara en inkomst av 2 219 000 kr. Det har alltså skett en ökning med 1,7 milj. kr. AB Söderberg & Haak hade 1945 en taxerad inkomst av 2,2 milj. kr., medan den taxerade inkomsten i fjol uppgick till 4,5 milj. kr.

Det finns naturligtvis möjlighet att fylla ut denna lista, men jag har velat taga dessa exempel för att visa vad jag avsåg i mitt förra anförande. Det finns säkerligen här en miljon eller mera att ta på vardera stället, om man bara håller sig till dessa företagsvinster.

Men det är klart att man också kan tänka sig andra vägar att sänka priserna på jordbrukets förnödenheter. Man kan t. ex. ta bort tullen på jordbruksmaskiner, som för närvarande utgår med 15 procent, om jag inte är felaktigt underrättad. I propositionen uppskattas jordbrukets utgifter för maskiner, redskap, traktorer m. m. till ungefär 200 milj. kr. Naturligtvis uppgår inte maskintullen till 15 % av hela detta belopp, men nog finns det många miljoner att ta på den vägen.

Då kanske någon invänder, att vår jordbruksmaskinindustri måste ha denna tull som hjälp för att klara sig. Men vore det inte i så fall riktigare ur bokföringspunkt att i stället införa ett nytt anslag, nämligen ett anslag för prisreglerande åtgärder på jordbruksmaskinfabrikationens område? Det är väl missvisande att föra den subvention, som lämnas maskinfabrikerna, på jordbruket.

Vidare är det inte bara fabrikanternas vinster, som det här kan bli fråga om, utan också de mycket betydande mellanhandsvinster som finnas. Därvidlag behöver jag bara hänvisa till monopolutredningsbyråns material, t. ex. beträffande den 60-procentiga provisionen på glasvaror, enligt Morgon-Tidningens referat, och de stora mellanhandsvinsterna på andra varor för byggnationer.

När det gäller byggnadsmaterial överhuvud taget, äro priserna i många fall så absurda, att det är alldeles uppenbart att något måste kunna göras för att minska dem, och byggnadsmaterialen utgöra ju en viktig post på jordbrukets kostnadssida.

Jag hade ju trott att folkhushållningsministern kände till dessa saker mer

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
detaljerat än vad jag, som är en enkel medlem av denna församling, kan göra och att jag inte skulle behöva hjälpa till med att ge priskontrollnämnden arbetsuppgifter. Jag har emellertid velat i någon mån peka på vad som här kunde göras, och jag tycker nog att priskontrollnämnden, som inte tycks arbeta särskilt hårt, skulle kunna ta itu med saken.

Jag kommer så till herr Svensson i Ljungskile. Han ville tydligen med vad han här hade att säga om mitt inlägg och vårt yrkande ifrågasätta allvaret bakom det hela. Det kan ju hända, att herr Svensson i Ljungskile verkar mer allvarstygnd än jag, men hans argumentering gentemot mig föreföll i alla fall minst sagt lättvindig. Han förklarade att det material, som jag byggde på, hade söndersmulats. Får jag fråga: av vem?

Herr Svensson i Ljungskile ansåg, att om vi kommunister menade allvar med att vi ville medverka till att fylla igen klyftan i löneavseende mellan jordbruket och andra näringar, måste vi rösta med reservationen. Det skulle innebära, att endast de, som vilja ta allt från konsumenterna när det gäller att skapa rättvisa åt landsbygden, ha en allvarlig inställning till problemet. De som vilja ta litet från dessa bolag, som ha skaffat sig sina skogsinnehav av bönderna för nästan ingenting, som fått och få hundratusentals armar gratis från landsbygden, som plundra konsumenterna, såväl bönder som arbetare och som nu belåtet sitta och åse kalabaliken mellan fattiga bönder och fattiga arbetare, ja, de ha enligt herr Svensson i Ljungskile inte någon allvarlig inställning till problemet. Och de som mena att man skulle, i den mån det icke är möjligt att skaffa alla pengar på denna väg, tillfälligtvis ta medel ur statskassan via budgeten, så att rikemännen i alla fall få vara med om att betala något, skulle inte heller ha någon allvarlig inställning till problemet.

Det kan ju hända, att vår inställning kan nonchaleras i dag och att man såsom herr Svensson i Ljungskile kan göra gällande, att det är alldeles utslutet att i någon mån fylla igen löneklyftan på det sätt som vi anvisat. Men vi få väl se. Om vår uppfattning kommer ut till folket och det också blir bekant, att herr Svenssons i Ljungskile inställning är, att det man skall ta, skall man ta av konsumenterna och ingen annanstans, då undrar jag, hur man på sina håll kommer att ställa sig bland de väljare, som stödjare herr Svenssons i Ljungskile parti. Det kan hända, att när denna frågeställning kommer ut till diskussion, det blir rätt allvarligt just för herr Svensson i Ljungskile.

Chefen för folkhushållningsdepartmentet, herr statsrådet **Sträng:** Herr talman! Först en kort replik till herr Karlsson i Stuvsta! Han har tydligen använt eftermiddagen för att söka efter uppslag till en sådan sänkning av jordbrukets kostnader, som vi talade om tidigare här i dag. Jag är tacksam för de uppslag, som herr Karlsson bemödat sig att komma med, även om jag inte tror att de ge så mycket.

Enligt herr Karlssons utgångspunkt skulle det här gälla att först skaffa fram 45 milj. kr. genom att sänka priserna på jordbrukets förnödenheter och sedan ytterligare ett antal miljoner för att undvika de prisförhöjningar, som bli ett resultat av ikraftträdandet av regeringens förslag den 1 september. Hela värdet av den konstgödselproduktion, som Stockholms Superfosfat Fabriks AB står för, räcker inte till för att klara den saken. Och vad gäller AB Söderberg & Haak, sälja de kanske vissa attiraljer för den svenska jordbruksnäringen jämsides med många förnödenheter för industrien och andra näringar, men de belopp, som skulle kunna åstadkommas genom

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
prissänkningar beträffande denna försäljning till jordbruket, måste bli utomordentligt blygsamma.

Herr Karlsson trodde inte, att man skulle kunna få arbetare och bönder att hålla med om att det inte funnits möjlighet att nedbringa jordbrukets kostnader. Jag ber att få erinra om att herr Pehrsson-Bramstorp i sitt anförande vände sig direkt till herr Karlsson i Stuvsta och sade, att enligt hans uppfattning kunde man varken i år eller under de närmaste åren åstadkomma några reduceringar på dessa poster. Det var ett uttalande, som hela kammaren hörde, och eftersom herr Pehrsson-Bramstorps uppfattning väl får anses vara representativ för de svenska böndernas sätt att se på denna fråga, får nog herr Karlsson ändå lov att moderera sitt yttrande på denna punkt.

Herr Karlsson säger vidare, att när det gäller mellanhandsmarginalerna, borde det finnas vissa möjligheter att göra nedprutningar. Ja, men beträffande dessa förnödenheter, som herr Karlsson talat om, utgöras mellanhänderna i stor utsträckning av bönderna själva. Det är Svenska lantmännens centralförening som sköter denna försäljning, och herr Karlsson kan ju fråga bönderna här i kammaren, om de ha en känsla av att denna deras ekonomiska förening i närvarande stund tar otillständiga handelsmarginaler.

Jag vill också säga några ord till herr Ljungqvist. Jag tycker inte att det är riktigt honnett att i den jordbrukspolitiska debatt, som vi här föra, dra upp frågan om den ekonomiska politiken med dess olika aspekter. Herr Ljungqvist förstår nog, att regeringen i dagens läge och med den relativt knappt tillmätta tid, som vi nu ha till vårt förfogande, knappast är benägen att ingå på ett bemötande av alla dessa synpunkter.

I den mån herr Ljungqvists anförande berörde de jordbrukspolitiska frågorna, vill jag säga, att det vore kanske önskvärt, om herr Ljungqvist av sin partivän godsägare Liedberg fick en liten lektion i de mer elementära grunderna, när det gäller jordbrukskalkylen och övriga hithörande frågor. Vad man än må säga om herr Liedberg, måste man medge, att de här frågorna kan han i stor utsträckning, något som jag emellertid hur artig jag än vill vara mot herr Ljungqvist icke kan säga om honom. Herr Ljungqvist säger, att inkomstutjämnningen varit till jordbrukets nackdel och han kom till det resultatet efter att ha avlyssnat mig under förmiddagen. Jag beflitade mig verkligen i mitt första anförande om att söka vara så pass pedagogiskt duktig som jag har möjligheter till. Jag är mycket ledsen över att det gav ett så förtvivlat dåligt resultat för herr Ljungqvists del. Jag vill icke alls tro att det beror på någon bristande fattningsförmåga hos honom. Jag tar helt skulden på mig för bristande pedagogiska egenskaper.

När jag avlyssnade herr Pehrsson-Bramstorps anförande, gjorde jag en del reflexioner. Jag lade märke till de utomordentligt försonliga tonfall, med vilka han började sitt anförande, försonliga tonfall mot regeringen, vilka endast i någon mån brötos av de armbågar, som han gav sina allierade på den borgerliga kanten. Men så småningom blevo hans tonfall icke fullt lika resonliga. Han gjorde så småningom gällande, att folkhushållningsministern hade sagt det vid förhandlingarna och folkhushållningsministern hade intagit en så pass barsk attityd, att det huvudsakligen var därför som förhandlingarna strandade. Jag tar naturligtvis mitt ansvar för att förhandlingarna strandade. Men folkhushållningsministern har sannerligen icke i den nu sittande regeringen den makt och myndighet, att hans ställningstagande blir avgörande i en sådan rikspolitisk angelägenhet.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr Pehrsson-Bramstorp sade vidare, att han hade fäst sig vid ett uttryck i mitt förmiddagsanförande, där jag hade uttalat min glädje över att en inkomstutjämnning av den glädjande omfattning, som skedde under de sista tio åren, i väsentlig utsträckning daterar sig från de två sista åren, under vilka den socialdemokratiska regeringen haft nöjet presentera riksdagen förslag i vilken omfattning jordbruksnäringen skulle hjälpas med prisstöd i olika former. Jag tillät mig då säga, att det var speciellt glädjande för min del, och jag betraktar det fortfarande såsom utomordentligt angenämt. Herr Pehrsson-Bramstorp sade: är det icke ett underbetyg åt statsrådet Strängs egen förmåga som förhandlare? Han satt som ombudsman för lantarbetarna under de andra åren och hans efterträdare lyckades bättre med löneökningar åt dem; då borde någon annan än statsrådet Sträng tala om detta. Vidare sade herr Pehrsson-Bramstorp — det är åtminstone mitt intryck av hans anförande — följande: om bara herr Sträng i egenskap av ombudsman kommit upp och talat om bekymren för mig, så hade nog allt detta kunnat rättas till. Förslagen till riksdagen hade kunnat bli något generösare, om jag hade vetat att lantarbetarna verkligen hade dessa önskemål. Ja, detta är verkligen en underbar argumentation. Skulle herr Pehrsson-Bramstorp under de 9 år, som han fungerade som chef för jordbruksdepartementet i detta land, så lyckats isolera sig från önskemål och stämningar på den svenska landsbygden — märk väl att lantarbetarna utgöra den lilla parten i detta sammanhang och bönderna den stora parten — att han icke från det hållet kunde bli upplyst om att inkomstklyftans utjämnning borde ske i snabbare takt.

Vi behöva dock icke tvista så mycket härom. Men vi kunna kanske konstatera, att under den tid herr Pehrsson-Bramstorp presenterade förslag till riksdagen utjämnades inkomstklyftan med ungefär en och en halv procent om året. Under den tid jag har haft nöjet att såsom föredragande i regeringen presentera motsvarande förslag för riksdagen, har inkomstklyftan utjämnats med 4 à 4 1/2 procent varje år. Man kan följaktligen göra den konklusionen att i den svenska jordbruksbefolkningens intresse bör herr Pehrsson-Bramstorp hålla sig utanför regeringen och att jag lämpligen bör sitta i regeringen och föredraga dessa ärenden. Då ger jag också indirekt möjlighet för min fackliga efterträdare att på ett bättre sätt än jag själv märktade med hävda lantarbetarnas intressen. Om man således kommer fram till den slutsatsen och herr Pehrsson-Bramstorp och jag hjälpas åt att tala om för hela folket, att de tre som utgöra denna utomordentliga treenighet böra sitta där de nu sitta, ja, då är det möjligt att takten i inkomstklyftans utjämnning kan bli så snabb, att vi alla kunna vara glada, nöjda och belättna därmed.

Herr Pehrsson-Bramstorp frågade vidare, hur man skall kunna klara av de sista månaderna av avtalsåret. Jag sökte argumentera i någon mån i den saken i mitt förmiddagsanförande. Jag sade bland annat att arealbidragen, som nu komma att lämnas åt det svensk jordbruket, giva en möjlighet därtill. Jag vill ytterligare understryka, att kalkylerna beträffande normalskörden bygga på de produktionsbetingelser, som i dag äro för handen, och dessa äro icke fullständiga. Vi ha sålunda icke den försörjning av kraftfoder eller av vissa andra produktionsvaror, som vi behöva för att komma upp i den normala skörd, som vi skulle kunna ernå. De normala skördar vi haft de sista åren även under goda väderleksförhållanden ha på grund av dessa brister hållit sig 10 procent under vad vi räkna med som fullt normal skörd. Det är möjligt, att man så småningom kan räkna med att vår försörjningssituation på dessa fronter lättar. Ja, då ha vi tio procents högre normalgröda att kalkylera med och då behöva herr Pehrsson-Bramstorps be-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

kymmer, hur vi skola klara den garanti som regeringen vid förhandlingarna och i riksdagen här har ställt, inte vara så utomordentligt stora.

Herr Pehrsson-Bramstorp sade vidare, att han i mitt anförande skymtade något av skadeglädje, när jag talade om de praktiska jordbrukarnas intresse av att så vårvete innevarande år. Jag har manuskriptet från mitt anförande i förmiddags kvar. Jag säger där ordagrant: »En glädjande faktor är den villighet jordbrukarna visade i att så vårvete.» Hur man kan tycka, att detta är präglad av skadeglädje, är mer än jag kan förstå. Att herr Pehrsson-Bramstorp fällde detta yttrande beror väl på, att han känner mig för litet och att han tror, att så fort jag kommer med någonting, som kan innefatta, om jag så får säga, beröm eller erkännande åt den svenska jordbrukarkåren, är det ej så allvarligt menat, utan det ligger något annat därunder.

Från herr Johnssons i Skoglösa sida, från herr Pehrsson-Bramstorps och från herr Rubbestads sida har man frågat: hur är det egentligen med de prisstegringar, som bli en följd av regeringens förslag? Har icke statsrådet Sträng här sökt skrämja upp de svenska konsumenterna genom att tala om ett merpris av 60 öre för ett kg sidfläsk? Det bör rimligtvis icke bli mera än 22 öre — jag tror, att herr Rubbestad kalkylerade fram detta pris. Jag är glad över att denna fråga kommit upp. Den har skymtat mycket i den offentliga debatten de sista veckorna och jag är glad över att få tillfälle att klarlägga denna sak och — kan jag tillägga — i viss mån korrigera mitt yttrande från ett föregående tillfälle. Det förhöll sig nämligen så, att jag i kammaren talade utifrån den åskådning som jordbrukarna under långa förhandlingar sökt övertyga mig om, nämligen att man skulle låta det bli fri prishöjning på kött och fläsk, d. v. s. den skulle formellt vara fri men reellt skulle man hålla prisstegringen inom 10 procent genom att styra det hela med ransoneringen. Från jordbrukarnas sida var man angelägen att få en sådan ordning på detta område. Från regeringens sida uttalades det tvivelsmål, om man skulle kunna lyckas begränsa prisstegringen till de 10 procenten på detta sätt. Men på jordbrukarhåll trodde man, att det skulle gå, och man var angelägen om att få in detta i regeringens förslag.

Det var således på dessa premisser, att man skulle hålla fri prishöjning men ändå styra prisstegringen via ransoneringen, som jag lät priskontrollnämnden räkna på vad det skulle leda till för resultat för konsumenterna. Man kom då fram till, efter den styckningskalkyl, som ligger till grund för slaktade djur, att merpriset på ett kg sidfläsk skulle gå på 60 öre. Jag tyckte det var mycket, men man förklarade, att en del ackumulerade behov hos handlarna därigenom skulle få möjlighet att utlösa sig. När nu regeringen i stället beslutade, att det skulle bli fortsatt prishöjning i alla led, lät jag priskontrollnämnden d. v. s. deras kött- och fläskexperter, om jag så får kalla dem, räkna om kalkylen. Därvid framkom, att om man håller handelen utomordentligt kort, kan man inskränka prishöjningen, så att den rör sig om 40 öre i stället för 60 öre pr kg. Men man kan aldrig komma ned till 22 öre pr kg. Djuren genomgå ju en styckningsprocedur. Vissa bitar äro dyrare. Ett kg sidfläsk är dyrare än ett kg ben; ett kg kotllettkött är dyrare än ett kg huvud och fötter. Men härom behöver jag ej informera herr Pehrsson-Bramstorp, som är ordförande i Sveriges slakteriförbund. Men det ser ut som om en del av de andra praktiska jordbrukarna skulle vara främmande för att ett slaktat djur genomgår en viss procedur i styckningsavseende, innan det lägges på disken i handelsboden.

Jag skulle naturligtvis även kunna säga en del till herr Jonsson i Malmgrava, som uttalade sin stora förvåning över att jag såsom ordförande i lantarbetarförbundet kunde intaga en sådan attityd i denna fråga, som

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
jag har gjort. Jag skulle helt enkelt kunna förklara detta därmed, att den svenska lantarbetarkåren har så mycket, både socialt, mentalt och ekonomiskt, gemensamt med den svenska industriarbetarkåren. Dessa grupper känna en solidaritet med varandra, som icke finnes mellan lantarbetarna å ena sidan och de storbönder och godsägare å andra sidan, som i egenkap av arbetsgivare konfronteras varje dag med lantarbetarna och de med dem. Lantarbetarna höra hemma inom den svenska löntagarkåren och komma att göra det. Det är detta, som är den enkla orsaken till att man ser sådana problem från vidare utgångspunkter än en bonde behöver göra, som bara kan se förhållandena ur bondesynpunkt.

Jag vill sluta mitt anförande med att citera ett uttalande av förre statsrådet Pehrsson-Bramstorp. Under de år han satt såsom jordbruksminister i detta land, var det hans uppgift att presentera för kammaren denna prisregleringsproposition varje år. Han gjorde det 1939 och han sade då några så pass kloka ord, att jag är angelägen att referera dem utan några som helst ytterligare kommentarer. Herr Pehrsson-Bramstorp redovisar först varför han lägger propositionen så och så, varför vissa prisförhöjningar äro nödvändiga och säger sedan: »Å andra sidan tvingar det nu inträdda läget med dess risker för allmän prisstegring till den största försiktighet vid alla åtgärder, som kunna medföra någon mera avsevärd höjning av levnadskostnaderna och därmed bana vägen för en inflationsartad utveckling.» Jag tycker det är så bra sagt, att jag vill till alla delar ansluta mig till hans rekommendation av år 1939.

Herr **Svensson** i Ljungskile erhöil på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta ställde en motfråga till mig. Jag hade nämligen sagt, att hans argumentering var söndersmulad, och då frågade han: av vem? Jo, för det första av folkhushållningsministern och för det andra av herr Karlsson i Stuvsta själv. Något starkare söndersmulande av en argumentering än han presterade i sitt sista anförande får man sällan se prov på. Herr Karlsson talade i öster och väster om den ena och andra detaljen utan att komma till en sådan sammanräkning av det hela, som behövs för att giva någon beviskraft åt vad man säger.

Jag sade att om herr Karlsson i Stuvsta och hans meningsfränder menade allvar med sin ståndpunkt, borde de kunna gå med på att i huvudsak taga ut dessa 200 miljoner kronor i form av prisförhöjningar. Sedan återstår i alla fall en sådan inkomstklyfta, att vad man eventuellt under åren framåt kan få genom de åtgärder, som han rekommenderar, säkerligen går åt till att utfylla den återstående klyftan. Detta innebär alltså icke, att man är rädd för att ta något från bolagen eller på annat sätt än att direkt ta något från konsumenterna. Det lilla, som herr Karlsson i Stuvsta hittills har kunnat plocka fram, finnes det sålunda gott rum med.

Herr **Karlsson** i Stuvsta erhöil likaledes på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Med anledning av diskussionen mellan folkhushållningsministern och mig vill jag bara konstatera, att statsrådet Sträng retirerar litet grand försiktigt under skydd av herr Pehrsson-Bramstorp. Herr Pehrsson-Bramstorp skulle här ha sagt, att det icke går att sänka något på priserna på jordbruksförnödenheter, och då måste det ju också vara sant. Jag måste säga, att jag uppfattade icke herr Pehrsson-Bramstorp riktigt på det sättet. Han tvivlade bara litet grand på att man kunde sänka priserna så där plösligt och på en gång.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr statsrådet sade beträffande Superfosfatbolaget och Söderberg & Haak, att där kan man väl ändå inte ta de 45 miljoner kronorna och det som ytterligare behövs, om hela detta förslag som vi framställt går igenom. Vilken förkrossande argumentation, att man inte kan ta 45 miljoner kronor bara från två firmor. Jag undrar, om jag icke skulle göra en PM och sammanställa de olika företag som leverera produkter till jordbruket. Sedan skulle jag taga med litet material från monopolutredningsbyrån och sedan kila till folkhushållningsdepartementet för att lägga fram denna PM, så att man där kan börja ta itu med dessa saker.

Till herr Svensson i Ljungskile vill jag endast säga, att han lika litet som förra gången använde några som helst bevis för att mitt material skulle vara söndersmulat. Men han har tydligen den märkvärdiga inställningen, att det behövs icke någon bevisföring bara för att han råkar vara herr Svensson i Ljungskile.

Herr **Pehrsson-Bramstorp**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Folkhushållningsministern började sitt anförande med att säga att jag förde en underbar argumentation. Så snart man icke argumenterar på samma sätt som herr Sträng, tycker han, att man för en underbar argumentation. Om han skulle söka argumentera på annat sätt, vore det kanske också underbart. Som förhållandena nu äro, söker han slå ifrån sig all den hjälp, som han kan behöva för att klara försörjningen. Det är möjligt att lantarbetarna skämt bort honom på den tiden, då han var envåldshärskare över dem och ville klassificera dem i en viss social grupp. Det vittnar emellertid, tycker jag, om större makt än en människas egentligen har. Det är väl ändå orimligt att påstå att de höra till den eller den sociala gruppen. Jag förstår emellertid, att ligger man själv mycket åt ett håll, så vill man gärna att de underlydande skola gå åt samma håll.

Sedan nämnde folkhushållningsministern den löneförbättring som uppnåtts under de år jag var jordbruksminister. Men det bör väl ändå folkhushållningsministern komma ihåg, sin egen ofta använda argumentering, att det är de procentuella förbättringarna som skola jämföras. Det är ju här så ofta tal om folkhushållningsministerns procentuella förbättringar. Vi tala uteslutande om detta och icke om kronor och ören. Men hur stora voro industriarbetarnas procentuella löneförbättringar under den tiden? Vi levde sedan 1942 under pris- och lönestopp — det var när lönestoppet blev övermäktigt även för samlingsregeringen som man släppte det. Frågan är hur mycket lönerna ha stigit för industriarbetarna. Det är spänningen från den stegringen, som vuxit fram och nu gör sig gällande, och det är den som pakallar förbättrade löner för lantarbetarna.

Det är ännu en sak som statsrådet Sträng bör komma ihåg. Under en viss del av krigsåren var det praktiskt taget omöjligt för arbetarna att flytta över från det ena verksamhetsområdet till det andra. Då kunde man styra arbetskraften inom respektive områden och därigenom blev det arbetskraft även för jordbruket. Men behöver den nuvarande folkhushållningsministern mer arbetskraft till jordbruket, då kanhända man måste använda de metoder, som det enligt min mening ser ut att styra hän emot. Faktum är i varje fall att det uppkomna läget på industrilönefronten är det som fullständigt har förändrat förhållandena.

Ja, herr talman, min repliktid är ute, jag får kanske återkomma.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Jämväl herr **Ljungqvist** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag har förstått att det på vissa håll ansetts nästan otillbörligt, att en icke jordbrukare yttrar sig i jordbruksfrågor. Statsrådet Sträng frågade också emfatiskt, hur man överhuvud taget kunde göra anspråk på — som orden föllo — någon större kunskap från min sida i jordbruksfrågor. Jag skall villigt erkänna att min kunskap i jordbruksfrågor säkerligen är långt mindre än statsrådet Strängs, för att inte tala om herr Liedbergs — jag uppmanades ju att gå i skola hos honom.

Men statsrådet Sträng förbisåg en sak — vilket jag inte förundrar mig över, ty han känner mig så litet och jag honom så litet — nämligen att jag i vissa livets ögonblick kan vara ganska försiktig, och här är det fråga om ett tillfälle då jag verkligen varit försiktig. Jag ber att få upprepa vad jag yttrade, nämligen att det har inträtt en förskjutning i inkomsthänseende till jordbrukets nackdel i förhållande till andra jämförliga grupper. Och här står att läsa i akterna, i reservationen: »Utskottet finner, *i likhet med Kungl. Maj:t*» — alltså även i likhet med statsrådet Sträng — »en inkomstförbättring i form av höjd arbetsersättning åt jordbrukaren själv såväl som åt den anställda arbetskraften vara ofrånkomlig för att icke inkomst- och levnadsstandarden för jordbruksbefolkningen skall undergå en gentemot andra samhällsgrupper ogynnsam förskjutning».

Det må vara tillåtet att jag såsom icke jordbrukare tror såväl på statsrådet Sträng och Kungl. Maj:t som på reservanterna, som alla tyckas vara eniga på denna punkt.

Till sist ett ord med anledning av statsrådet Strängs kritik för att jag insatt inflationsargumentet i det allmänna sammanhanget, vilket enligt hans mening inte skulle vara riktigt honnett. Jag tillåter mig ha den uppfattningen, att det är just det enda riktiga och honnetta, när regeringen här framför inflationsmotivet genom statsrådet Sträng, att detta motiv när det gäller denna begränsade fråga ställes mot den allmänna bakgrunden.

Vidare anförde:

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Statsrådet Sträng föredrog att själv börja dagens debatt. Han gjorde det med ett stort upplagt anförande som jag — och jag tror de flesta av kammarens ledamöter — hörde på med stor uppmärksamhet. Jag förmodar att statsrådet Sträng ansåg det vara riktigast och lämpligast att ge såväl reservanterna som motionärerna en avhyvling, innan de själva hade tillfälle yttra sig.

När statsrådet under sitt anförande redde ut prisfrågan underströk han, att de priser som avsågos i propositionen gällde en normal skörd och inte en på grund av särskilda väderleksförhållanden ogynnsam skörd. Han omnämnde därvid särskilt att jag i den debatt, som för en tid sedan fördes här i kammaren när jordbrukspropositionen remitterades, hade motiverat ett något högre prisläge med hänsyn till de dåliga skördeutsikterna. Statsrådet ansåg denna min motivering fullständigt felaktig. Det är detta som föranlett mig att här i kväll helt kortfattat söka klargöra för statsrådet, vilken min uppfattning är och vad som gjorde att jag talade om de dåliga skördeutsikterna. Statsrådet har ju försökt bedöma kammarledamöternas fattningsförmåga. Jag måste säga att jag har en mycket stark tilltro till statsrådets möjlighet att fatta — frågan är nu bara, om jag kan redogöra för min syn på saken på ett sådant sätt att statsrådet förstår mig.

Såsom jag redan vid tidigare tillfälle replikerat är jag inte ovetande om att det kommer att göras en efterreglering i prishänseende med hänsyn till

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

skördeutfallet. Mitt anförande hade emellertid en något vidare syftning. I sitt yttrande till propositionen lämnar föredragande departementschefen, statsrådet Sträng — jag följer propositionens uttryckssätt — en rätt mörk skildring av vårt lands livsmedelsläge för instundande konsumtionsår. Jag kan förkorta uttalandena på följande sätt: Vi ha knappa lager av spannmål. Utsikterna för skörden inom landet te sig förhållandevis ogynnsamma. Importmöjligheterna äro begränsade. Även den animaliska produktionen påverkas av begränsade fodertillgångar. Tillgången på fläsk under höstmånaderna blir otillräcklig. Livsmedelsransoneringarna måste bestå. Allt detta enligt statsrådets egna uttalanden.

Ett ytterligare bevis, och som jag tycker mycket talande, för hur allvarligt regeringen bedömer försörjningsläget är vad statsrådet Sträng meddelade kammaren i dag, nämligen att regeringen för få dagar sedan beslutade ett arealtillägg för höstsådesodling som, om jag fattade honom rätt, skulle utgå med omkring 20 miljoner kronor. I ett sådant läge förmenar jag att det gäller att så långt som möjligt förmå vår jordbrukande befolkning att trots de rätt hårda förhållanden som de nu arbeta under — jag tänker då på bristen på arbetare, ogynnsamma väderleksförhållanden i vissa delar av landet, o. s. v. — arbeta och producera så mycket som möjligt. Jag tror inte det lyckas genom några påbud, i alla händelser lyckas det inte bra. En bättre väg är säkerligen att visa uppskattning för den gärning, som jordbrukets folk utför, liksom att se till att de få rimligt betalt för sitt arbete.

Jag ser ingalunda bort från de återverkningar, jag skulle kunna säga de mindre gynnsamma återverkningar, som en höjning av livsmedelspriserna kan ha i fråga om penningpolitiken och möjligheterna att hålla en god samhällsbalans. Men jag har den uppfattningen att om det är möjligt för oss att med en summa på låt oss säga 35—40—45 miljoner kronor nå en uppgörelse, som kan godtagas av de stora jordbrukande grupperna här i landet och som vi kunna försäkra oss om kommer att stödjas av jordbrukets organisationer, ja, då böra vi se till, att en sådan kommer till stånd. Jag är övertygad om att organisationerna i så fall komma att utlova, att de på allt sätt skola se till att en sådan uppgörelse kommer att fullföljas på bästa sätt. Ha vi utsikter att kunna nå ett sådant resultat, tror jag vi gynna de produktiva krafterna i så hög grad, att detta avsevärt minskar olägenheterna i penningpolitiskt hänseende. Jag tror också att vi på det sättet kanske bäst tillvarata konsumentintressena på lång sikt.

Jag skulle kunna fortsätta mitt anförande med att resonera om inkomstförhållandena mellan olika grupper, men jag skall inte, herr talman, ta upp tiden med detta nu. Det har bland annat herr Liedberg givit en som jag tyckte fullt uttömmande redogörelse för, och jag kan helt ansluta mig till densamma. Jag endast beklagar att regeringen försuttit de möjligheter som jag vet förefunnos till en uppgörelse, som kunnat vinna en bred slutning. Det är gott och väl att jordbruksministern på sitt myndiga sätt i dag i första kammaren förklarat, att regeringen och det socialdemokratiska partiet ta ansvaret för det beslut som fattats. Ja, jag ber att få säga herr jordbruksministern, att vi under de senast gångna åren hört sådana bröstittoner vid upprepade tillfällen, men ändå vågar jag påstå att de inte förbättrat våra försörjningsmöjligheter på något område. I stället har det blivit så att vi få ytterligare ransoneringar och ytterligare regleringar. Vi glida faktiskt in i ett läge, där det vore långt riktigare att försöka knyta så stora delar som möjligt av de olika folkgrupperna samman kring en gemensam linje för att uppnå ett bättre läge.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Herr **Johnsson** i Kastanjegården: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att beröra endast en detalj i detta stora förslag, nämligen frågan om potatispriset, om vilket jag tillsammans med några andra ledamöter av denna kammare väckt en motion.

Endast i förbigående vill jag emellertid uttala som min enkla mening, att det är svårt att förstå hur dessa 40—50 miljoner kronor, som nu diskuteras, skulle kunna åstadkomma sådan spänning och utgöra en sådan inflationsrisk som man har befarat, detta sett emot bakgrunden av de penningssummor, som vi i allmänhet här i kammaren äro vana att röra oss med. Om man i vanliga fall finge bevittna samma försiktighet med penningssummor som man har visat i dag från visst håll, skulle respekten för det skälet åtminstone från min sida ha varit en annan. Det är alldeles klart att om jordbrukarna skola komma i paritet med andra grupper, måste de yrka på att få bättre betalt. Jag tillhör nämligen dem som tro, att det är omöjligt att inom överskådlig tid få sådana priser på våra förnödenheter, att det bara skulle vara att vänta på detta.

Jag fäste mig vid statsrådet Strängs första anförande i dag, där han gav tillkänna en optimism, som jag inte riktigt kan förstå. Han talade om att vi nu ha 150 000 hektar vårvete och att regnet förbättrat skördesituationen här i landet i sådan grad, att vi kunde vänta en helt annan skörd än den vi tidigare tänkt oss. Ja, det är klart att regnet inte försämrat läget, men det finns många orter i vårt land, däribland den där jag själv idkar jordbruk, som inte ha fått mer än 6—7 mm under de senaste veckorna. Och där har man inte så mycket fäst sig vid de resultat, som detta regn skulle medföra, som fastmera vid de brunbrända betesvallarna. På dessa platser ha jordbrukarna redan måst ta in djuren för att fodra upp den lilla halva höskörd, som man nu har kört in.

Beträffande 150 000 hektar vårvete är det ju så, att man nog ser ett och annat vackert vårvetefält, men man ser så många flera fält med fullständigt misslyckade höstsädsgrödor, att dessa ovillkorligen dominera. Dessutom äro stora delar av dessa vårvetefält ingenting annat än omsådda eller insådda höstvetefält, och de se sannerligen inte bra ut. Det är inte vidare uppmuntrande just nu på detta område. I varje fall kunna vi väl vara överens om att inom de allra största jordbruksområdena i detta land blir det en synnerligen svag skörd.

I den motion jag omnämnde har jag förordat 2 öres högre pris på potatisen per hektoliter och stärkelseprocent än Kungl. Maj:t föreslagit, som begärt en höjning med 2 öre. Detta pris på fabrikspotatisen har varit oförändrat sedan 1945, och de fördyringar som odlarna måste vidkännas redan 1946 gjorde fjolårets potatisodling synnerligen dåligt lönande. Jag kanske skall förklara, när jag säger att vi ha begärt 2 öres prishöjning per hektoliter och stärkelseprocent, att detta innebär ett halvt öre per kilogram. Jag hörde någon i kammaren som talade om 2 öre per kilo och som tydligen läst fel. Det är emellertid inte fråga om mer än ett halvt öre per kilo. En ökning har alltså föreslagits från 1945 års pris med 1 öre per kilogram.

Statsrådet sade nyss att fabrikspotatispriset var ett så lokalt intresse, och det kan inte bestridas. Denna odling förekommer främst nere i Blekinge, i Skåne och vissa delar av Småland, men det är klart att potatispriserna alltid ha ett visst samband med varandra. Om fabrikspotatispriset något höjes, kommer detta att inverka även på det övriga potatispriset. Även om det inte i och för sig gäller så stora belopp, betyder det dock mycket inom de orter där potatisen odlas. Jag vill erinra om att vi för närvarande i våra

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

bygder ha sex stärkelsefabriker i gång, som tillverka potatismjöl av överbliven matpotatis med låg kvalitet, för vilken jordbrukarna enligt de priser som nu äro bestämda få ungefär hälften av den kostnad de haft för att odla potatisen.

Detta är en synnerligen arbetskrävande odling med stora risker, och det är klart att om jordbrukarna inte få sådan ersättning härför, att verksamheten kan bli lönande, komma de att minska odlingarna. Nu hör man ständigt vid stärkelsefabrikerna, hur jordbrukarna säga att de inte tänka fortsätta på detta sätt att stå dessa stora risker. Det är ju så med potatisen att man måste göra sig av med den vid denna tidpunkt. Det är inte möjligt lagra den, och jag frågar mig hur det skulle bli, om denna odling minskades. Vi ha ju varit överens om att vad vi måste odla här i landet i detta nödläge, det är potatis så att det räcker, och vi måste också ha potatismjöl så mycket att det räcker. Sådant finns för närvarande inte så mycket, att det räcker fram till den nya skörden, och importpriset på potatismjöl är som bekant mycket högre än priset här hemma.

Utskottet föreslår att man skall låta Kungl. Maj:t avgöra, huruvida priset skall höjas, och det är nog så tacknämligt, men det är inte så lätt att i verkligheten förfara så. Det fastställs nämligen olika pris under vissa tidsintervaller, och potatismjölpriset är lika under hela året. Man kan inte under pågående kampanj ändra priset, ty orättvisorna skulle då bli alldeles enorma emot olika leverantörer beroende på vid vilken tidpunkt som de få lämna sina produkter.

Om utskottet sålunda tagit hänsyn till detta förslag skulle priset på potatis ha ökat med 1 öre, och jag vill än en gång erinra om hur blygsamt detta krav är. Jag vill också erinra därom att vi i vårt land odla potatis också för att förädla den till potatismjöl och kunna hålla våra industrier därmed till ett pris av 60 öre. Om vi bara jämföra med Norge är motsvarande pris där ungefär 1:10, och potatispriset står i proportion därtill.

Jag hade hoppats, herr talman, att riksdagen nu med varm hand skulle bevilja jordbruket dessa 200 miljoner och att då också potatispriset skulle få den lilla del som vi ha föreslagit. I vilket fall som helst så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad reservanterna föreslagit.

Herr Wiberg: Herr talman! Jag har som bekant icke för vana att delta i överläggningar om jordbrukspolitiska frågor. Då jag nu gör ett avsteg härifrån anser jag mig kunna som förmildrande omständighet åberopa löftet att vid denna sena timme ej upptaga kammarens tid mer än ett par minuter. Att jag överhuvud taget begärt ordet beror närmast därpå, att med mycket få undantag ha de kammarens ledamöter, som hittills haft ordet, haft en särskild anknytning till jordbruket. Om herr Pehrsson-Bramstorp tillåter, att jag lånar ett uttryck, som han någon gång använder, skulle jag vilja säga, att efter mitt sätt att se det kanske vore lämpligt, om någon, som anses ha en förankring inom industriens led, toge till orda några minuter.

De meningsskiljaktigheter, som nu föreligga mellan närmast socialdemokraterna, å ena, samt de borgerliga partierna, å andra sidan, avse som vi veta ett belopp understigande 50 miljoner kronor. Detta är i och för sig en aktionsvärd summa. Jag är också fullt medveten om alla de argument, som kunna anföras till förmån för en mycket hård politik ur den tungt vägande synpunkten: bevarande av penningvärdet. Men jag skall av naturliga skäl nu ej gå in på detta mycket stora och svåra ämne. Jag har efter bästa förmåga och icke trots utan kanske snarare på grund av att jag i någon mån är

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
 industriidkare kommit till den övertygelsen, att en riktig avvägning bör resultera i att lantbruket bör tillförsäkras det högre priset och att man med andra ord bör stödja reservationen.

Vad de olika politiska partiernas ställningstagande beträffar tillåter jag mig konstatera, att kommunisternas ställningstagande, såvitt det framgår av dagens överläggningar, naturligtvis icke för någon kan innebära någon överraskning. Kommunisterna ha talat till förmån för det högre beloppet, men det är väl ingen som i verkligheten trott, att avsikten var att de skulle komma att stödja detsamma. Jag förmodar också, att kommunisterna i slutloppet även om de icke rösta emot, i varje fall icke komma att stödja det högre beloppet. Vi få säkerligen anledning att lägga märke till detta vid voteringen. För deras vidkommande är väl avgörande, att de handla på sådant sätt som de lämpligen skulle kunna använda i sitt fortsatta konsekventa arbete på att underminera det nuvarande samhället.

Till sist, herr talman, endast en liten reflexion, denna gång berörande en politisk fråga! Borde icke partiernas ställningstagande i den aktuella frågan ha givit min mycket aktade vän herr Pehrsson-Bramstorp och hans partivänner en tankeställare? Ha utfärderna i vänsterhavet lönat sig? Är det ej så, att man kommer längst här i livet med raka linjer, om man också stundom ser, att det finnes undantag både å det ena och det andra hållet? Men åt vilket håll ha Sveriges bönder, när det gäller de stora avgörandena, sina vänner? Är det åt vänster eller är det åt höger? Den frågan hoppas jag, att herr Pehrsson-Bramstorp redan besvarat inom sig enligt det senare alternativet. Trots att hans excellens herr statsministern mycket påpassligt uppfattade herr Pehrsson-Bramstorps uttalande i en debatt härom natten kanske icke så mycket som ett utsträckt lillfinger som snarare såsom ett frieri. Men den beskyllningen har herr Pehrsson-Bramstorp senare fritagit sig ifrån. Och trots de glädjekällor, som statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet funnit i herr Pehrsson-Bramstorps anförande i dag. Skulle jag vilja vara nog förmåten att giva regeringen ett råd skulle detta i så fall vara: försök icke finna alltför stor glädje för regeringen i de glädjekällor som herr Pehrsson-Bramstorps uttalanden i dag kunna utgöra! Tro ej att de glädjekällorna kunna vara alltför givande i längden! Jag tror, att som situationen nu är, kommer icke utvecklingen att verka i riktning mot sådan konstellation som regeringen kanske skulle önska.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Till det sista anförandet ber jag att få göra ett par anmärkningar. Jag skulle vilja framhålla, att på grund av vår motion och vad vi sagt i denna fråga lär det icke vara för de borgerliga främmande, att här fanns en möjlighet att komma till majoritet i denna kammare, även om man icke skulle kunnat få majoritet i första kammaren för denna sak. Men när man här skriver en reservation, där man pekar på direkta pris-höjningar för att få in ytterligare 46 miljoner och rekommenderar lönestopp, är det ju tämligen uppenbart, att det icke var någon allvarlig avsikt att åstadkomma ett sådant beslut.

Med det förslag, som framlagts av Erik Karlsson, ha vi visat en framkomlig möjlighet att kanske få majoritet i denna kammare, om de borgerliga satte syftet att erhålla de 200 miljonerna före andra frågor. Det har av åtskilliga borgerliga inlägg framgått, att man ej har velat välja denna väg. Därföre måste jag säga, att det är där som allvaret brister.

Nu är det ju möjligt, att även om denna kammare fattat ett sådant beslut, så hade likväl första kammarens ställningstagande i sak icke så mycket för-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)
ändrats. Men det är ju uppenbart, att en sådan opinionsyttring ändå skulle ha varit till stor fördel för bönderna.

Sedan skulle jag vilja säga, att när jag hört regeringens talesman i dag i flera anföranden, har jag bibragts den uppfattningen, att han icke tror på möjligheterna och icke är inställd på verkligt allvarliga ansträngningar för att få ner prisnivån. Denna skillnad mellan regeringens bud och jordbrukarnas krav är så ringa, att jag inte kan förstå, att regeringen och regeringspartiet verkligen vilja låta de borgerliga få chansen att nu utveckla en agitation, där arbetarrörelsen framställs som motståndare till böndernas krav. Ty folkhushållningsministern kan väl aldrig övertyga ens sig själv, att dessa 46 miljoner, som kanske skulle göra en procent på levnadskostnaderna, bli avgörande för om det här skall bli allvarliga inflatoriska störningar eller bli avgörande för om de svenska arbetarna vid nästa avtalsuppställning skola kräva kompensation.

Det är naturligtvis icke på det sättet. Än mindre skulle det kunnat vara så, om man följt linjen att taga ut dessa 46 miljoner genom att söka pressa ner monopolpriserna och i den mån detta ej varit möjligt lämnat direkta statssubventioner. Då skulle hela den storstilade aktion, som lagts upp i denna fråga, ha kommit av sig av sig själv.

För oss är detta icke något trevligt. Det är den första större fråga där vi ansett oss böra följa en annan linje än den regeringen följt. Detta har samband just med de allvarliga försämringar av försörjningsmöjligheterna, som öppnats i perspektivet genom den politik, varpå regeringen enligt vad så många tecken tyda på slagit in och som kommer att befordra ytterligare prisstegringar och ytterligare försämring av existensmöjligheterna. De förbättringar som erhållits i år äro redan till stor del uppätta och komma inom den närmaste framtiden att förmodligen helt ätas upp på grund av dessa prisstegringar. Icke minst av folkhushållningsministerns anförande i dag anser jag framgå, att regeringen i den situationen lägger upp som en politisk handlingslinje: arbetarna skola hindra att försöka taga ut de möjligheter, som den nuvarande högkonjunkturen ger. Detta regeringens handlingssätt har ju för vårt vidkommande varit av en mycket bestämmande karaktär.

Herr talman! Jag vill alltså med dessa ord yrka bifall till det yrkande, som gjorts av min partivän Erik Karlsson.

Herr Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Jag får verkligen erkänna, att jag icke blev riktigt på det klara med var herr Wiberg menade med sitt anförande, men så mycket förstod jag, att han ville varna regeringen för att sätta allt för mycken tilltro till mitt ståndpunktstagande i vare sig det ena eller det andra fallet. Herr Wiberg tycktes vara väldigt rädd för att det hela skall utveckla sig till något, som man om några år skall kunna åberopa sig på. Han tycktes vidare vara rädd för att problemet kommer att lösas även med hjälp av andra än av honom själv och hans meningsfränder. Eller också var herr Wiberg irriterad av att jag ärligt och öppet sade vilka det var som torpederade förhandlingarna och som gjorde att de icke kunde föras till slut. Jag sade ju också, att jag för min del icke trodde, att regeringen ändå skulle ha givit vika men att förhandlingarna sannerligen icke underlättats genom vissa tidningars ståndpunktstagande i frågan. Det måtte väl icke vara att gå för långt om man säger den stora allmänheten vad som är riktigt och icke riktigt skildrat i denna fråga. Det tycks ju också som om herr Wiberg förstod, att dessa uttalanden i tidningarna i själva verket stjälpde förhandlingarna, ty annars skulle han väl icke ha tagit så illa vid sig av vad jag sade. Kanske har jag missförstått honom. Men så var också hans uttalande mycket oklart.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

så jag måste nog säga, att om svenska folket har många att-satser att fordra av mig, så har det rätt många att kräva av herr Wiberg också. Möjligen högtalaren gjorde uttalandena av herr Wiberg svåra att få sammanhang av.

Jag hann förra gången jag hade ordet icke replikera folkhushållningsministern och icke heller hade jag nödiga siffror tillgängliga de tre minuter, som stodo mig till buds. Folkhushållningsministern nämnde, att under de år jag var jordbruksminister stego lantarbetarnas löner med 3,5 procent om året, men sedan minskades de till 1,5 procent. Om jag är riktigt underrättad var en lantarbetares timlön 1945 1 krona 31 öre mot 67 öre 1938. Ändringen skedde dock under en tid, då vi hade pris- och lönestopp, eftersom både regering och riksdag voro ense om, att de sämst ställda folkgrupperna, i detta fall lantarbetarna, måste få en löneförbättring för att vi överhuvud taget skulle kunna driva vårt jordbruk. När sedan statsrådet Sträng övertog efter vad det tycks ej mindre folkhushållningsdepartementet än även jordbruksdepartementet — ja, det förefaller för övrigt som om han regerade över flera än dessa två departement — började lönerna på andra områden av näringslivet att stiga på sådant sätt att man kunde befara, att möjligheterna för jordbruket att utveckla sig så som önskvärt är, icke minst ur folkhushållningssynpunkt, komma att torpederas.

Vidare vill jag framhålla, att jag har samma uppfattning i dag som 1939, vilken folkhushållningsministern fann så klok, nämligen att det viktigaste av allt är att vi kommit på en enhetlig linje beträffande framtidens jordbrukspolitik men det gäller också att förhjälpa det svenska jordbruket ur de svårigheter som det för närvarande har att kämpa mot då andra produktions- och distributionsområden tillåtas högre vinster. Detta innebär naturligtvis icke, att vi skola låta allt gå av sig självt eller att regeringen skall säga till arbetarna, som i vissa fall skett, att här finns det pengar, så nog kunna ni ta ut högre löner. Ty därigenom snedvrider produktionen på ett sätt, som icke är önskvärt ur försörjningssynpunkt. Hänsynen till försörjningen gör också, att vi måste se till att även lantarbetarnas löner förbättras. Om deras löner skulle kunna bli ytterligare förbättrade genom att de fått en ny ombudsman, tycker jag att statsrådet Sträng icke skall vara avundsjuk på honom för det. Om jag icke minns fel var han med om en reservation i livsmedelskommissionens råd om en höjning med 20 öre. Jag vet icke, om han fått order om att 20 öre var för mycket, eftersom han senare nöjt sig med 18,2 öre, men han kommer nog igen och begär 20 öre.

Jag frågade men fick icke något svar av statsrådet vad plusvarianten kan komma att bli för läderindustrien, åt vilken statsrådet begär ett anslag på några miljoner kronor för att icke de arma företagarna skola behöva belastas med några extra utgifter. Det förbilligande av varorna, som ett sådant ståndpunktstagande i propositionen innebär, anser jag i nuvarande försörjningsläge ändamålsenligt, men ställer mig fortfarande frågande om detta också har till syfte att skydda plusvarianterna. Jag förstår emellertid, att statsrådet Sträng finner min argumentation, såsom han uttrycker sig, underbar, eftersom han ju icke tycker om några andra argument än sina egna.

Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, då jag redan räknar med att tillräckligt många av kammarens ledamöter förstå, att det enda riktiga är att man biträder reservationen i stället för utskottets förslag. Statsrådet själv har ju tydligt haft ljuva drömmar sedan propositionen skrevs. Vi ha sålunda fått höra beslut om arealbidragen för brödsäd, och kanhända kommer det också andra bidrag så att vi till slut på andra vägar än som vi för vår del finna vara de naturliga skola kunna vara uppe i den summa av 200 miljoner, som vi begära.

Herr talman! Jag vidhåller yrkandet om bifall till reservationen.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! I känslan av att humöret börjar svika herr Pehrsson-Bramstorp skall jag bemöta honom endast på en punkt, nämligen när han talar om lantarbetarrepresentantens ståndpunktstagande vid den förberedande behandlingen av denna fråga. Det gick ut på ett bidrag av 155 miljoner kronor, d. v. s. exakt samma summa, som regeringen nu föreslagit. Den ståndpunkten intog han långt innan förhandlingarna mellan regeringen och jordbrukets organisationer börjat.

Herr **Wiberg**: Herr talman! Eftersom herr Pehrsson-Bramstorp tydligen missuppfattade mitt anförande, och då det naturligtvis är onödigt att någon oklarhet härvidlag uppstår, skall jag tillåta mig att för herr Pehrsson-Bramstorp framhålla, att jag i början av mitt anförande anslöt mig till och senare också i viss mån uttalade min uppskattning av hans ställningstagande till det föreliggande problemet.

Herr **Liedberg**: Herr talman! Jag hade icke ämnat i denna debatt beröra den ståndpunkt statsrådet Strängs efterträdare som ombudsman hos lantarbetarna intagit till denna fråga i livsmedelskommissionen, men eftersom statsrådet Sträng nu gjort det nödgas jag meddela, att den summa av 155 miljoner kronor, som här nämnts, icke är den *enda* siffra, som återfinnes i protokollen med bemälda funktionärs tillstyrkan. Det finns också en annan siffra, nämligen 170 miljoner.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag kan göra samma deklARATION som herr Liedberg gjorde i början av sitt anförande, nämligen att icke heller jag haft för avsikt att säga någonting om lantarbetarrepresentantens ståndpunktstagande i livsmedelskommissionen. Jag fann mig emellertid nödsakad att göra det med hänsyn till att herr Pehrsson-Bramstorp bestämt hävdade den uppfattningen, att lantarbetarnas representant gick på reservanternas linje. Det var som sagt därför som jag ansåg, att min förklaring rätteligen borde lämnas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Karlsson i Stuvsta; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Liedberg begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde emellertid herr Karlsson i Stuvsta votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 67 antager den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Karlsson i Stuvsta.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstade för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen. I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att herr Gustafsson i Lekåsa jämte 24 andra ledamöter av kammaren skriftligen, under åberopande av § 11 mom. 3 reglementariska föreskrifter för riksdagen, framställt begäran om omröstning medelst omröstningsapparat.

På grund härav verkställdes nu, sedan kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, votering medelst omröstningsapparat. Därvid avgåvos 109 ja och 99 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

• Av nedan intagna voteringslista framgår huru varje ledamot röstade.

	Ja	Nej	Av- står		Ja	Nej	Av- står
Herr Förste vice tal- mannen			1	Herr Malmberg i Stock- holm	1		
» Andre vice tal- mannen			1	» Johnsson i Stock- holm		1	
<i>Stockholms stad.</i>				» Johansson i Stock- holm			1
Herr Eriksson i Stock- holm	1			» Ljungqvist		1	
» Bagge				» Fagerholm		1	
Fru Gustafson	1			» Larsson i Stockholm		1	
Herr Severini Stockholm	1			Fru Ewerlöf		1	
» Cruse	1			Herr Lager			1
» Lindberg	1			<i>Stockholms län.</i>			
» Henriksson		1		Herr Andersson i Tung- elsta	1		
» Ohlin		1		» Mosesson		1	
Fru Västberg	1			» Thorell		1	
Herr Håstad		1		» Eriksson i Sandby	1		
Fru Ekendahl	1			» Wallentheim			1
Herr Nilsson i Stockholm	1			» Birke			1
» Molander	1			» Sköldin	1		
Fru Linderot			1	» Hedqvist	1		

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står		Ja	Nej	Av- står
Herr Boman i Stafsund		1		<i>Kronobergs län.</i>			
Fröken Olsson	1			Herr Svensson i Grönvik		1	
Herr Karlsson i Stuvsta			1	» Mattsson		1	
<i>Uppsala län.</i>				» Gustafson i Dädesjö	1		
Herr Lundstedt	1			» Nolin		1	
» Hansson i Skediga		1		» Persson i Växjö...	1		
» Jonsson i Skutskär	1			<i>Kalmar län.</i>			
» Lundberg i Uppsala	1			Herr Gustafson i Vim-			
» Jacobsson i Igelsbo		1		merby		1	
<i>Södermanlands län.</i>				» Holm	1		
Herr Lundbom	1			» Jonsson i Skeds-			
» Andersson i Dunker		1		bygd		1	
» Larsson i Julita ..				» Ohlsson i Kastlösa	1		
Fru Svedberg	1			» Johansson i Kal-			
Herr Andersson i Eskils-				mar	1		
tuna	1			» Olsson i Oskars-			
» Friberg		1		hamn	1		
Fru Möller		1		» Häggblom		1	
<i>Östergötlands län.</i>				» Jonsson i Malm-			
Herr Ward	1			grava		1	
» Skoglund i Dovers-				<i>Gotlands län.</i>			
torp		1		Herr Svedman		1	
» Hermansson	1			» Engström	1		
» Falk	1			» Svensson i Sten-			
» Hoppe	1			kyrka		1	
Fru Johansson	1			<i>Blekinge län.</i>			
Herr Johansson i My-				Herr Törnkvist			
singe		1		» Hällgren	1		
» Ljungberg		1		» Witzell	1		
» Thapper	1			» Johnsson i Kastan-			
» Stjärne		1		jegården		1	
» Johanson i Norrkö-				» Skantze		1	
ping			1	<i>Kristianstads län.</i>			
<i>Jönköpings län.</i>				Herr Björklund	1		
Herr Fast	1			» Hammarlund		1	
» Andersson i Löbbo	1			» Andersson i Mun-			
» von Seth		1		kaljungby	1		
» Gustafsson i Bogla	1			Fru Björek	1		
» Pettersson i Norre-				Herr Ekdahl	1		
gård		1		» Karlsson i Granebo		1	
» Forsberg	1			» Norup		1	
» Boman i Kieryd ..		1		» Johnsson i Skog-			
» Svensson i Vä		1		lösa		1	
				» Kristensson		1	

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står		Ja	Nej	Av- står
<i>Malmö, Hälsingborgs, Landskrona och Lunds städer.</i>				<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Bergström	1			Herr Mårtensson	1		
» Andersson i Malmö	1			» Staxäng		1	
» Vougt	1			» Andersson i Möln- dal	1		
» Hagberg i Malmö .		1		» Carlsson i Bakeröd		1	
» Nilsson i Lands- krona	1			» Svensson i Ljung- kile		1	
» Bladh	1			» Johansson i Torp.	1		
» Wiberg		1		» Utbult		1	
» Fahlman		1					
» Adolfsson			1	<i>Älvsborgs län.</i>			
» Jönsson i Lund . . .	1			Herr Olsson i Mellerud..	1		
<i>Malmöhus län.</i>				» Rubbestad		1	
Herr Sköld	1			» Svensson i Alingsås	1		
» Paulsen	1			» Dickson		1	
» Pehrsson-Brams- torp		1		» Lundqvist			1
Fru Nordgren	1			» Antby			1
Herr Liedberg		1		» Ryberg			1
» Landgren	1			» Ericsson i Kinna..	1		
» Olofsson i Höganäs	1			» Andersson i Hyssna	1		
» Persson i Svensköp		1		» Hagård		1	
» Hansson i Skegrie .		1		» Sveningsson		1	
<i>Hallands län.</i>				<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Lindqvist	1			Fru Johansson i Skövde	1		
» Pettersson i Dahl .		1		Herr Gustafsson i Lekåsa		1	
» Persson i Vinberg.	1			» Sundström i Sköv- de	1		
» Nilsson i Göinge- gården		1		» Kyling		1	
» Nilson i Spånstad.		1		» Onsjö		1	
<i>Göteborgs stad.</i>				» Malmborg i Skövde		1	
Herr Wigforss	1			» Larsson i Luttra ..		1	
» Nilsson i Göteborg	1			» Odhe	1		
» Senander			1	<i>Värmlands län.</i>			
» Sundberg	1			Herr Hallén	1		
» Olson i Göteborg..		1		» Spångberg	1		
Fröken Öberg	1			» Björling		1	
Herr Sefve		1		» Nordström i Torsby	1		
Fru Rönn-Christiansson			1	» Werner		1	
Herr von Friesen		1		» Nilsson i Kristine- hamn	1		
» Dahlgren		1	1	Fru Humla	1		
				Herr Larsson i Karlstad		1	

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står		Ja	Nej	Av- står
Herr Kempe			1	<i>Västernorrlands län.</i>			
» Ståhl		1		Herr Berg	1		
<i>Örebro län.</i>				» Jonsson i Haverö ..	1		
Herr Falla		1		» Norén	1	1	
» Pettersson i Rosta		1		» Edberg	1		
» Lindahl	1			» Mäler			
» Petterson i Deger-				» Nordström i Kram-			1
fors	1			» Stattin		1	
» Brandt	1			» Andersson i Al-	1		
» Allard	1			» fredshem			
» Swedberg		1		» Hedlund i Rådom.		1	
» Jansson i Örebro..			1	» Osterman		1	
<i>Västmanlands län.</i>				<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olovson i Västerås	1			Herr Hedlund i Öster-			
» Andersson i Sura-				sund	1		
hammar	1			» Larsson i Öster-			
» Hall	1			sund	1		
» Vigelsbo		1		» Andersson i Gissel-			1
Fru Eriksson i Hallsta-				ås	1		
hammar	1			» Jonsson i Järvsand			1
Herr Rylander		1		» Jönsson i Rossbol.			
<i>Kopparbergs län.</i>				<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Andersson i Falun			1	Herr Sandberg		1	
» Hellbacken	1			» Lindmark		1	
» Karlsson i Gräng-				» Jacobson i Vilhel-	1		
esberg	1			mina	1		
» Ericsson i Sörsjön				» Åkerström			
» Sundström i Vik-				» Johansson i Norr-			1
manshyttan	1			fors	1		
Fru Alvéén	1			» Skoglund i Umeå.	1		
Herr Gezelius		1		» Nilsson i Varuträsk	1		
» Pettersson i Ers-				Fru Sandström		1	
backen		1		<i>Norrbottnens län.</i>			
» Jansson i Aspeboda		1		Herr Lövgren	1		
<i>Gävleborgs län.</i>				» Hagberg i Luleå ..			1
Herr Olsson i Gävle	1			» Gavelin	1		
» Holmström		1		» Jansson i Kalix ...	1		
» Orgård	1			» Holmberg			1
» Persson i Norrby..		1		Fru Boman		1	
» Lindholm	1			Herr Ericsson i Luleå..	1		
Fröken Nygren				» Stenvall		1	
Herr Fröderberg		1					
» Severin i Gävle ...	1						
» Persson i Landafors			1	Summa	109	99	15

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen jämte i ämnet väckta motioner; och

andra lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.01 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 8 juli.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande juli.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar på
interpellation.*

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**, som anförde: Herr talman! Herr Mosesson har frågat mig, om jag anser bruket av nådeinstitutet, i den omfattning detta under senaste åren fått och f. n. har, vara nödvändigt med hänsyn till de verkställda lagändringarna i human riktning och institutets nyttjande för framtiden riskfritt ur rättsvårdens synpunkt.

Till svar härpå får jag anföra följande:

Som underlag för interpellationen har åberopats en statistik över nådeansökningarna under de senaste 34 åren. Av denna framgår bl. a. att nådeansökningarna i stort sett visat en oavbruten ökning, framför allt under senare hälften av den undersökta tidsperioden. Efter att ha konstaterat detta har interpellanten framhållit, att antalet nådesökande ökas i den mån som dömda personer anse sig ha någon chans att nådevägen vinna vad de ej ernått domstolsvägen. Interpellanten har understrukt, att nådeinstitutet icke får begagnas såsom ett moment i det processuella skeendet och att Kungl. Maj:t icke bör betrakta sin rätt att giva nåd såsom en högsta myndighetens korrigerings av rättsförfarandet.

Denna principiella ståndpunkt är utan tvivel riktig. Benådningsrätten får

Svar på interpellation. (Forts.)

icke följa det normala rättsförfarandet så att Kungl. Maj:t i statsrådet liksom blir en fjärde domstolsinstans.

Om man för belysning av denna fråga går närmare in på det statistiska materialet, finner man bl. a. följande. Den starka ökningen av nådeansökningarna under ifrågavarande tidrymd — åren 1913—1946 — är inte jämn. En viss stegring gör sig gällande under åren omkring 1920. Därefter sjunker antalet något, för att åter öka omkring 1930. Särskilt höga siffror — över 1 000 fall årligen — ha vart och ett av åren 1933—1938 och 1943—1946. Antalet nådeansökningar var lägst år 1913 eller endast 200 och högst år 1944, för vilket år antalet uppgick till 1 682. Sedan har tendensen gått något nedåt. Sålunda sjönk antalet för år 1945 till 1 509 och för år 1946 till 1 461.

Det är emellertid tydligt att antalet nådeansökningar icke blott bör bedömas i absoluta tal utan också ses i förhållande till antalet utmätta straff och då i första hand till antalet urbotade bestraffningar. Jag har därför låtit undersöka den procentuella relationen mellan nådeansökningarnas antal och antalet till urbotade straff (av domstol i första instans) dömda personer för ett vart av åren 1913—1944 (det sista år för vilket rättsstatistiken sammanställts). Undersökningen ger vid handen, att det relativa antalet nådeansökningar ingalunda ökat i samma proportion som det absoluta. Procenttalet för 1913 var sålunda 5,2 och för 1944 17,5. Lägsta procenttalet utvisade 1918 med 3,2 procent och det högsta 1936 med 25 procent. Till förekommande av varje missförstånd vill jag framhålla, att de angivna procenttalen icke direkt utvisa hur stor del av de till urbotade straff dömda som sökt nåd; i verkligheten är procenttalet ej obetydligt lägre på grund av att åtskilliga nådeansökningar avse annat än urbotade straff, t. ex. befrielse från böter, disciplinstraff, vederlag m. m. Vidare böra ytterligare ett antal ansökningar frånräknas på grund av att nåd för samma person söktes flera gånger.

De här anförda statistiska uppgifterna synas mig ge vid handen, att även om nådeansökningarnas antal ökat starkt, särskilt under de närmast förflutna 15 åren, någon principiell förändring av nådeinstitutet svårligen kan antagas ha skett under senare tid.

Den av interpellanten åberopade statistiken utvisar vidare det totala och det procentuella antalet bifallna nådeansökningar för de olika åren liksom även antalet fall (totalt och procentuellt), där Kungl. Maj:t vid bifall till nådeansökning avvikit från vad högsta domstolen hemställt. Jag nämner som exempel de totala siffrorna för år 1946. Av de 1 461 nådeansökningarna biföllos 550. I förbigående kan nämnas att bifallet i regel icke avser allt vad som yrkats. I fråga om 368 av de bifallna ansökningarna skedde bifallsbesluten i enlighet med förslag av högsta domstolen medan de återstående 182 biföllos med större eller mindre avvikelser från vad högsta domstolen hemställt.

En detaljgranskning som jag låtit verkställa av siffrorna för 1946 har därutöver visat, att Kungl. Maj:t vid bifall mot högsta domstolens hemställan *dels* i 28 fall haft stöd av tillstyrkan från en minoritet inom högsta domstolen, och *dels* i ytterligare 31 fall haft tillgång till utförligare material för bedömandet än vad som stått domstolen till buds. Kungl. Maj:t hade nämligen i dessa 31 fall föranstaltat om förundersökning för villkorlig dom efter medicinalstyrelsens hörande. I åtskilliga andra fall, där avvikelser från högsta domstolens hemställan ägt rum, har för övrigt avvikelser varit relativt oväsentliga. Vidare bör nämnas, att i många fall, där nåd beviljats utan

Svar på interpellation. (Forts.)
tillstyrkande från högsta domstolen, åtgärden förordats av anstaltsnämnden vid fängelset eller av fångvårdsstyrelsen, vilka myndigheter alltid avgiva yttranden över de intagnas nådeansökningar. Jag vill understryka, att den, som i sista hand bär ansvaret för ett beslut, också måste ha rätt och skyldighet att självständigt pröva saken. Jag vet att interpellanten är ense med mig härom.

För att ytterligare belysa storleksordningen av antalet nådeansökningar som bifallits med avvikelse från vad högsta domstolen hemställt kan jag nämna att antalet dylika bifallsbeslut under senare år kan beräknas ha utgjort endast mellan $\frac{1}{2}$ och $1\frac{1}{2}$ procent av antalet urbotta bestraffningar under året.

Härefter synes det mig lämpligt att något redogöra för nådeärendenas handläggning inför Kungl. Maj:t. Sedan en nådeansökan blivit föredragen inför högsta domstolen, överlämnar vederbörande revisionssekreterare ett antal exemplar av sin föredragningspromemoria till justitiedepartementet. Revisionssekreteraren kallas härefter att föredraga nådeärendet inför mig. Därjämte läses nådepromemorian av båda eller åtminstone ett av de konsultativa statsråden (d. v. s. juristkonsulterna) var för sig, varefter ärendet diskuteras vid ett sammanträde mellan dem och mig. Vid ärendets företagande i konseljen händer det därefter, som nyss antytts, stundom att Kungl. Maj:t icke omedelbart avgör ärendet utan beslutar om viss kompletterande utredning, såsom exempelvis förundersökning för villkorlig dom. År 1946 beslöt Kungl. Maj:t dylik förundersökning i 37 fall. — Jag vågar överhuvud taget uttala det påståendet, att den handläggning, som kommer dessa allvarliga ärenden till del inför Kungl. Maj:t, är mycket sorgfällig.

Interpellanten har själv framhävt, att nådeinstitutet är önskvärt, ja nödvändigt. Jag kan obetingat instämma med honom häri. Även efter de av interpellanten omnämnda lagändringarna i human riktning, som vidtagits under senare år, kvarstår detta förhållande enligt min uppfattning. Det ligger nämligen i sakens natur, att domstolarnas straffutmätning måste företagas efter ganska fasta normer och utan samma möjligheter som finnas i nådeväg att beakta olika ömmande omständigheter. Förutom vissa förhållanden, som kunna föreligga i fråga om brottens direkta orsaker och beskaffenhet, vill jag blott erinra om sådana omständigheter som svårartade uppväxt- eller miljöförhållanden, allvarliga sjukdomar samt nödsituationer för den brottsliges familj. Att dessa och andra individuella förhållanden lättare kunna vinna beaktande i nådeväg än inför domstol torde bäst bestyrkas därav, att högsta domstolen ej sällan, samtidigt som domstolen avslår besvärstyrkande om strafflindring, tillstyrker nådeansökning härom. Såsom interpellanten påpekat, kunna även, *efter* det slutligt utslag fallit eller straffverkställigheten påbörjats, nya omständigheter inträffa, som föranleda beaktande nådevägen. Som exempel härpå kan jag nämna utbrott av sjukdom, särskilt av psykisk art, hos en fånge och övermäktiga svårigheter eller olyckor som drabbat hans familj. Därjämte bör framhållas, att nådeinstitutet ej torde kunna undvaras ur säkerhetssynpunkt och med hänsyn till lagöverträdelser som begåtts av ideella skäl, t. ex. vissa tryckfrihetsbrott och politiska brott.

Som ett personligt, allmänt omdöme vill jag säga, att den inblick i mänsklig nöd och olycka, som jag har fått under två års sysslande med nådeärenden, givit mig en stark övertygelse om nådeinstitutets nödvändighet. Den utvidgade användning, som detta institut fått under de senaste decennierna, beror säkerligen på en ökad insikt härom och ett större hänsynstagande till rent mänskliga faktorer. Såsom jag redan förut framhållit är jag emel-

Svar på interpellation. (Forts.)

lertid också väl medveten om att nådens användning har sin givna begränsning och att den ej får ingå i det reguljära strafförfarandet. De statistiska uppgifter som jag nyss har återgivit och den erfarenhet som jag själv har vunnit av nådefrågornas innehåll ge mig emellertid icke anledning att befara något dylikt.

På grund härav får jag alltså sammanfattningsvis giva interpellanten det svaret, att jag anser nådeinstitutet i dess nuvarande utformning nödvändigt och att jag — därest benädningsrätten framdeles kommer att utövas efter samma allmänna riktlinjer som hittills — icke kan finna institutets nyttjande vara förenat med risker ur rättsvårdens synpunkt.

Härefter yttrade:

Herr **Mosesson**: Herr talman! Jag finner det angeläget att konstatera, innan jag går till några kritiska betraktelser över det svar, som herr statsrådet haft vänligheten att lämna mig, att vi äro ense med varandra i några av de viktigaste principiella frågor, som sammanflyta i detta ärende. Jag är också angelägen om att markera, att det inte är min avsikt att anordna någon camouflerad dechargedebatt och att mina erinringar ingalunda rikta sig mot statsrådet Zetterberg personligen. Såsom jag påpekat i min interpellation har jag under de ganska många år jag sysslat med justitieärenden i konstitutionsutskottet blivit alltmer bekymrad över den utveckling behandlingen av dessa ärenden tagit, och jag har fördenskull funnit det behöfligt att debattera saken med den, som är ansvarig för nådeärendenas handläggning.

Statsrådet och jag äro, såsom jag antydde, i princip ense om vissa frågor. Dit hör åsikten att nådeinstrumentet behövs. Vi ha emellertid olika meningar om hur flitigt detta viktiga instrument bör komma till användning. Jag skall om någon minut återkomma till detta. Vi äro ock ense därom, att nådeinstitutet icke får följa det normala rättsörfarandet, så att Kungl. Maj:t i statsrådet blir en fjärde domstolsinstans, såsom herr statsrådet uttryckte saken. Men, herr statsråd, det möter en fara vid tillämpningen av denna viktiga princip, som herr statsrådet nyss uttryckte på följande sätt. »Det ligger nämligen i sakens natur, att domstolarnas straffutmätning måste företagas efter ganska fasta normer och utan samma möjligheter som finnas i nådeväg att beakta olika ömmande omständigheter. Förutom vissa förhållanden som kunna föreligga i fråga om brottens direkta orsaker och beskaffenhet, vill jag blott erinra om sådana omständigheter som svårartade uppväxt- eller miljöförhållanden, allvarliga sjukdomar samt nödsituationer för den brottsliges familj.»

Om denna princip, att Kungl. Maj:t i nådeväg icke skall bli en fjärde instans, verkligen skall upprätthållas, måste vi enligt min mening lägga tonvikten på att Kungl. Maj:t i nådeväg endast bör beakta *nya* och *synnerliga* omständigheter. Domstolarna ta hänsyn till miljö, uppfostran och ömmande omständigheter. Vi skulle alla bli upprörda, om vi fingo veta, att en domstol avsagt en dom utan att ta hänsyn till sådana omständigheter. Det är ju också fördenskull lagstiftaren har givit en ganska stor latitud, inom vilken domstolen har att röra sig.

Det är alltså lätt för den som föredrager ett nådeärende i statsrådet att omedvetet glida över till en korrigerig av domstolens utslag, om man inte betonar, att det måste föreligga nya omständigheter, d. v. s. sådana omständigheter, som domstolen inte kände till eller inte hade rättighet och möjlighet att låta påverka domen. Som sådana nya omständigheter kunna vi en-

Svar på interpellation. (Forts.)

ligt min mening inte betrakta alla omständigheter, som komma under Kungl. Maj:ts bedömande när ett nådeärende skall avgöras. Jag vill uppriktigt säga, att om en s. k. gentlemannachaufför fört bil i berusat tillstånd och av domstolen blivit dömd för denna allvarliga förseelse, betraktar jag det icke såsom en ny omständighet, att det till Kungl. Maj:t kommer en petitionslista, undertecknad av ett par hundra personer, vilken omtalar, vilken bra person chauffören eljest är. Enligt min mening är detta inte någon ny omständighet, herr statsråd. Jag anser det icke heller vara en ny omständighet om en deputation, vari till och med ingå riksdagsmän, uppvaktar vederbörande statsråd och ber om nåd för en förtroendemän, som svårt förbrutit sig mot det förtroende man visat honom.

Jag vill i detta sammanhang också säga, att när en domstol går att avsäga en dom, så väger den emot varandra pro et contra, å ena sidan vad som säges till förmån för vederbörande och å andra sidan vad som talar emot honom. När ärendet sedan kommer till Kungl. Maj:ts prövning, bör det väl vara nya omständigheter som tala för nåden. Det finns, såsom herr statsrådet förstår, inte det ringaste av en insinuation i detta mitt påpekande, ty jag är så genomträngd som någon människa kan vara av uppfattningen, att statsrådet med den allra yttersta omsikt och noggrannhet prövar alla omständigheter och väger dem mot varandra. Jag menar emellertid, att vid nådeärendets avgörande endast sådant, som kan tänkas tala för att den dömda skall få nåd, betraktas som nya omständigheter. Vad som talar emot nåd kommer ej i nya handlingar.

Under vissa förhållanden kan det av politiska eller humanitära skäl vara nödvändigt att regeringen har möjlighet att ge amnesti eller nåd. Jag skulle kunna ge exempel på detta, men jag skall avstå från att göra det. Jag vill blott antyda, att det hänt under senare år, att flyktingar blivit dömda enligt 8 kap. strafflagen för olovlig underrättelseverksamhet men att både den svenska rättskänslan och framför allt den dömdes rättskänsla reagerat mot att han skulle betraktas som en svår brottsling, därför att han kämpat för sitt land — låt vara att han gjort det på svenskt område — och därigenom kommit i konflikt med svensk lag. Jag tillåter mig ock antyda ett fall, inför vilket jag hyste allvarliga betänkligheter. En person, som var här i en utländsk beskyddnings skydd, gjorde sig skyldig till ett mycket svårt brott och blev dömd till 10 års straffarbete. Han blev emellertid benådad efter ett år, medan de svenska medarbetare, som han narrat med sig och som blevo strängt dömda, kanske fortfarande sitta i fängelse.

Det måste givetvis finnas möjlighet för landets regering att använda detta instrument, och det har, såsom herr statsrådet påpekade, inträffat att både domstolar och myndigheter tillstyrkt nåd. Vi ha dock nu infört sådana bestämmelser — jag tänker särskilt på de bestämmelser, som infördes den 1 juli förra året — som borde minska de fall, då man måste gå nådevägen.

Jag skall nu be att få göra en liten justering. Herr statsrådet sade, att han inte haft tid eller möjlighet att granska de fall, då Kungl. Maj:t beviljat nåd utan att ha täckning av någon ledamot av högsta domstolen. Han sade sig emellertid ha funnit, att i många sådana fall anstaltsnämnder och fångvårdsstyrelsen tillstyrkt nåd. Jag är övertygad om att herr statsrådet har rätt i så måtto, att anstaltsnämnderna i flera fall — jag skall inte säga i många fall — tillstyrkt nådeansökan, men jag vågar påstå, att fångvårdsstyrelsen varit mycket restriktiv i detta avseende. Jag har under de år jag granskat sådana ärenden till och med ibland själv tyckt, att fångvårdsstyrelsen varit litet för rigorös i sina yttranden över ansökningarna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag tror att nåd i den mening vi här använda ordet bör tillgripas blott i sällsynta fall. Jag har denna mening — ehuru jag väl borde ha känsla för svaga och olyckliga medmänniskor — därför att lagstiftaren, domstolar och myndigheter, ja, hela vårt samhälle i den mån man kan tala om en samhällsanda böra genomträngas av en sund samhällssyn och av hänsyn till omständigheterna för den felande, så att domen blir en sann prövning av alla påverkande förhållanden och ett sant uttryck för den rättsåskådning och den moral, som finns i samhället. Om så sker, bör nådevägen kunna elimineras.

Jag skall inte till justitieministern säga någonting om hur enligt min mening vår lagstiftning för närvarande i detta hänseende är. Han känner det mycket bättre än jag och har mycket medverkat till att få den sådan den är. Våra domare äro i allmänhet icke strängare än vad lagstiftaren har menat, jag tror att jag t. o. m. vågar påstå att det förhåller sig tvärt om. Jag har observerat, att ju närmare i rummet och tiden en domstol är själva brottet och brottslingen, desto allvarligare blir reaktionen emot brottet uttryckt i straff. Jag tänker mig att i en häradsrätt domaren och nämnden ha att döma i ett mål mot några ungdomar, som stulit en bil och givit sig ut på stöldturné runt om i bygden och stulit bilringar från åkare och bönder. Domaren och nämnden känna en mycket stark reaktion emot detta. Ärendet går vidare till hovrätten och högsta domstolen, och vi få veta att man förordnat om undersökning för att se, om icke i detta fall villkorlig dom kan meddelas. Jag hoppas att ärendet ännu icke kommit till Kungl. Maj:t och att om så sker det icke skall bli någon nåd för sådana, som på detta sätt svårt kränka vad vi allesammans betrakta såsom det normala. Jag har tyckt mig kunna konstatera, att ju högre instansen är desto mildare blir den avsågda domen, och därjämte finns i vissa fall högst upp i toppen möjlighet att få nåd.

Jag vill säga i anslutning till vad jag sade i början om mina bekymmer, att jag, herr statsråd, betraktar 550 nådebevis, d. v. s. 38 procent av det antal nådeansökningar, som förra året ingavs till Kungl. Maj:t, såsom en onormalt hög siffra just med hänsyn till alla de förändringar i mildrande riktning, som vi ha beslutat.

Till slut, herr talman, några ord om hur möjligheten att få nåd hos Kungl. Maj:t verkar på de dömda. Det är, vågar jag säga, i allmänhet inte de bästa av det klientel, som råkat komma i konflikt med lagen, som begära nåd. Jag har fått det intrycket under de år som jag sysslat med dessa saker, att det mycket ofta är kverulanter, psykopater och en del likartade som klappa på nådens dörr, medan många andra, som råkat begå brott, förklarar sig vara nöjda och taga det straff, som blivit utmätt. Hur verkar det t. ex. i ett fängelse, när ett beslut om nåd eller någon mildring från Kungl. Maj:ts sida blir känt? Det blir något av spelets spänning över det, om jag får använda den bilden, alldeles som när någon vunnit på lotteri. Bekantskapsretsen runt om blir infekterad och önskar också köpa lotter. Så har det blivit i detta hänseende. Är det så att den ene vinner så eggas andra.

Jag var för ett par veckor sedan på ett av våra fängelser, och tillsammans med direktören talade jag där med en man. Han frågade mig vad jag trodde om utsikterna för honom att få nåd. Han hade suttit sammanlagt tre månader på rannsaking och sinnesundersökning, och nu ville han skriva till Kungl. Maj:t och begära att få denna tid inräknad i strafftiden. Jag sade honom, att en tid av tre månader för sinnesundersökning och rättegång visst inte för närvarande är någon ovanligt lång tid — beklagligtvis få de flesta sitta längre — och att han således inte borde begära att denna kostsamma

Svar på interpellation. (Forts.)

apparat skulle sättas i gång för hans skull. Direktören vädjade till honom och sade, att han skulle väl tänka på hur det verkade, om en förhoppning väcks att få nåd och det sedan blir avslag. Då kunde han bli deprimerad. Nej, svarade mannen, det blir jag inte — våga vinna: får jag nåd är det bra, får jag det inte så har jag ändå mitt straff att utstå. Han skulle visst inte ta det så hårt. Skulle jag våga begära av vår rättrådige justitieminister att nådeinstitutet åter reducerades till vad en företrädare till honom för ungefär 25 år sedan, justitieministern Åkerman, sade här i kammaren, när riksdagen fattade beslut om att upphäva dödsstraffet att ett motiv för honom att påyrka något sådant var just, att icke Kungl. Maj:t skulle behöva att bevilja nåd annat än när alldeles särskilda fall äro för handen.

Jag antar att det är svårt att på en gång bryta en hittillsvarande praxis, och fördenskull vill jag vördsamt hemställa om en successiv reduktion. Sådana som förklarar sig vara nöjda med den dom de ha fått men bara någon vecka efteråt gå till Kungl. Maj:t och begära nåd eller sådana som komma oupphörligt med sina framställningar om nåd borde, om jag får använda uttrycket, genom någon åtgärd från herr statsrådets sida ledas in i en flaskhals, så att de icke komme vidare. Herr statsrådet vet att vi nödgats införa stadgan att part, även om han utan vidare betalar kostnaderna, icke får fullfölja talan till högsta domstolen utan särskild prövning, men vem som helst kan hur ofta som helst få inge nådeansökan till Kungl. Maj:t. Jag anser att herr statsrådet skulle kunna genom anvisning till föredraganden i nedre justitierevisionen eller på annat sätt åstadkomma en begränsning av denna rätt då skäl därtill är.

Det procenttal för nådeansökningar, som herr statsrådet talade om, är för närvarande något mellan 15 och 20 av dem som bli dömda till urbotat straff. Jag skulle vara glad för rättsvårdens skull om det kunde reduceras, vågar jag säga till något omkring 5 eller 10 procent i stället för det dubbla eller mer, just med hänsyn till våra humana lagar.

Till sist, herr talman, ber jag att till herr statsrådet personligen få uttrycka min djupa högaktning och stora tacksamhet för den ansvars känsla och den humanitet, som jag alltid funnit hos honom, och även betyga honom mitt vördsamma tack för hans vänlighet att svara på min interpellation.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Jag tänkte inte begära ordet, men jag kände inte igen herr Mosesson i dag. Han är ju en fridens man, men nu vädjar han till Kungl. Maj:t att icke ge för mycket nåd. Jag tror vi behöva gå till nådens stol allesammans, både herr Mosesson och jag, och vi skola vara tacksamma för de möjligheter som finnas i detta hänseende.

Det har ju visat sig, att straff förbättrar icke men väl en human behandling av fångar. Ingen är född brottsling, utan det är omständigheterna som gjort att de kommit in på brottets bana. Jag skulle vilja säga, att när Kungl. Maj:t vid sin prövning och med den sakkunskap, som står till dess förfogande, finner att nåd kan beviljas, så bevilja nåd! Jag hoppas att herr Mosesson ändrar ståndpunkt i detta avseende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Zetterberg**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr

Svar på interpellation. (Forts.)

Hedlund i Rådombeslutet frågat mig, om jag anser att de spörsmål i fråga om expropriation, med vilka markutredningen har att taga befattning, beröra jordägarna på ett sådant sätt att det är värt att taga del av deras synpunkter på hur frågorna böra lösas samt, om så är fallet, under vilka former jag avsett att jordägarnas synpunkter skola göras tillgängliga för utredningen och därmed kunna nyttiggöras i utredningsarbetet.

Inledningsvis vill jag nämna, att den s. k. markutredningen tillsattes i juli 1946. Utredningen har till uppgift att utreda frågan om utformningen av en rationell markpolitik, såvitt angår jordens användning för annat ändamål än jordbruk och skogsbruk. Till utredningsmän ha tillkallats, förutom landshövdingen Jacobsson såsom ordförande, fyra experter på planlagstiftningens tekniska, juridiska och ekonomiska sidor. Kommittén har alltså icke blivit sammansatt av intresserepresentanter.

Det åt markutredningen anförtrodda uppdraget är uppenbarligen mycket omfattande; utredningen har ju som nyss antytts att verkställa en allmän översyn av frågan om markens användning. Uppdraget innefattar ett flertal problem av vittutseende natur. Jag vill här endast erinra om frågorna rörande tätortsbebyggelsens rationella ordnande på lång sikt, om näringslivets lokalisering, om sanering av äldre byggnadsbestånd och om tillgodo-seende av kommunernas behov av lämplig byggnadsmark. Såsom herr Hedlund påpekat har utredningen även att pröva frågan om en reform av expropriationslagstiftningen i syfte att ernå ökade möjligheter att driva en rationell markpolitik.

De spörsmål som möta vid utredningen beröra uppenbarligen direkt eller indirekt ett flertal olika befolkningsgrupper och ytterst alla medborgare. Bland de grupper som ha ett påtagligt intresse av frågornas lösning befinna sig tydligen även markägarna. Det är självfallet eftersträvansvärt att utredningen i största möjliga mån bedrivs i belysning av de synpunkter som olika intressegrupper kunna äga rörande frågornas lösning. På herr Hedlunds första fråga vill jag alltså svara, att det är av värde att man vid utredningen rörande en reform av expropriationslagstiftningen tager del av jordägarnas lika väl som av andra intresserade parters synpunkter. I direktiven för utredningen uttalades även att utredningen borde verkställas i samråd med företrädare för olika intressen och kunskapsområden som berördes av densamma. I anslutning härtill ha utsetts tretton personer att på kallelse av ordföranden deltaga i överläggningar med utredningsmännen.

Vid utseende av denna rådgivande krets har eftersträvats att giva den en så allsidig sammansättning som möjligt. Det har dock självfallet icke låtit sig göra att utse en särskild representant för vart och ett av alla de skilda intressen, som här kunna göra sig gällande. Att tillerkänna en viss intressegrupp en särställning har man vidare sökt undvika. Jag vill emellertid i anledning av herr Hedlunds andra fråga, nämligen hur jordägarnas synpunkter skola kunna göras tillgängliga för utredningen, påpeka att inom kretsen av rådgivande personer även finnas sådana som måste anses företräda olika slag av markägarintressen. Vid sammanträden med utredningsmännen ha dessa framlagt sina synpunkter på frågan hur problemen böra lösas. Enligt vad jag inhämtat av utredningens ordförande ha utredningsmännen vidare under det hittills bedrivna utredningsarbetet haft överläggningar med ett stort antal ordförande i expropriationsnämnder, i vilka ju markägarintressena äro starkt företrädda. Även på detta sätt har alltså utredningen blivit i tillfälle att taga del av jordägarnas synpunkter på de nuvarande bestämmelserna om expropriation och i vilken ordning dessa enligt jordägarnas uppfattning böra reformeras.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härpå yttrade

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! Jag tackar justitieministern för interpellationssvaret. En översyn av expropriationslagstiftningen ingår ju som en mycket väsentlig del i de marksakkunnigas utredningsuppdrag. Det är kanske rent av den väsentligaste delen. Om jag inte är fel underrättad, lär det vara på det sättet, att ett flertal andra spörsmål i utredningsuppdraget numera ha överlämnats till en annan utredning.

De expropriationsfrågor som markutredningen får ta ställning till äro av direktiven att döma för markägarna av den allra mest genomgripande betydelse. Jag hör därför med tillfredsställelse justitieministern uttala, att det är eftersträfvansvärt, att utredningen i möjligaste mån bedrives i belysning av de synpunkter, som olika intressegrupper kunna anlägga på frågornas lösning. Men när man undersöker hur denna tanke realiserats måste man tyvärr konstatera, att för markägarnas del är nog det uttalandet i stort sett inte mer än vad man skulle kunna kalla en from önskan. Om man nämligen ser på vilka som äro utredningsmän, finner man, att inte någon av dem kan väntas äga närmare kännedom om de synpunkter på dessa spörsmål, som markägarna skulle vilja andraga. Utredningsmännen äro: en landshövding utan någon tidigare, såvitt känt åtminstone, anknytning till det praktiska livet, två arkitekter, en byråchef och en professor i nationalekonomi. Ser man vidare på förteckningen över de sakkunniga, förefaller det som om man knappast här heller skulle kunna vänta sig någon egentlig kännedom om jordbruksfastigheter och de förhållanden, som råda på dylika egendomar. Jag får säga, att såvitt jag förstår, är det inte tillräckligt väl sörjt för att markägarnas intressen bli tillgodosedda och att deras synpunkter i tillräcklig omfattning komma fram i denna utredning, som väl ändå för deras vidkommande måste anses vara av aldeles särskild vikt och betydelse.

Jag skall inskränka mig till att härutöver uttala den förhoppningen, att när förslaget en gång föreligger färdigt, det inte måtte visa sig, att markägarna saknat tillfälle att på behörigt sätt framföra sina synpunkter.

§ 4.

Svar på fråga. Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **Mossberg**, erhöU på begäran ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten fru Gerda Linderot har till mig riktat följande fråga: Har statsrådet kännedom om att medicinalstyrelsen, trots den faktiska brist på barnmorskor som förefinnes, med hänvisning till svårigheten att skaffa bostäder, beslutat uppskjuta en kurs för utbildning av trettio barnmorskeelever, vilken planerats börja i Stockholm i september i år,

och, om så är fallet, har statsrådet för avsikt att ingripa, exempelvis genom hänvändelse till vederbörande myndigheter i Stockholms stad för att ordna elevernas bostadsfråga, så att kursen kan komma till stånd enligt uppgjord plan?

Som svar härpå vill jag framhålla följande.

Vid 1944 års riksdag beslöts på grund av den rådande bristen på barnmorskor en utökning från och med budgetåret 1944/45 av undervisningen vid barnmorskeläroanstalterna i Stockholm och Göteborg. Sålunda utökades elevantalet i den ordinarie kursen vid varje anstalt från 24 till 36. Vidare skulle vid varje anstalt årligen påbörjas en extra kurs med 36 elever. Då varje kurs utom för elever med sjuksköterskeutbildning tager en tid av in-

Svar på fråga. (Forts.)

emot 2 år i anspråk, innebar riksdagens beslut, att vid varje anstalt fyra kurser skulle vara i gång samtidigt.

Vid anstalten i Göteborg, där samtliga kurser äro avsedda för elever utan sjuksköterskeutbildning, har utvidgningen av utbildningen genomförts planenligt. Vid anstalten i Stockholm har det av olika anledningar icke varit möjligt att helt realisera den plan för ökad utbildning, som beslöts av 1944 års riksdag. Detta sammanhänger främst med att hinder mött att anskaffa ett tillräckligt stort antal elevbostäder. Tillhandahållandet av bostäder åt eleverna vid stockholmsanstalten ankommer närmast på Stockholms stad. Under den övervägande delen av undervisningstiden tjänstgöra nämligen eleverna i praktiskt arbete å stadens sjukhus, och staden svarar under denna tid för deras bostad och kost. Även under tiden för den teoretiska undervisningen, vilken pågår högst sex månader, tillhandahållas bostad och kost åt eleverna av staden, som emellertid då erhåller ersättning härför av staten. Statens och stadens åligganden i nu nämnda hänseenden regleras närmare i två av Kungl. Maj:t den 19 juli 1946 godkända avtal med staden. Ett genomförande i full utsträckning av den beslutade utvidgningen av undervisningen skulle ha krävt 144 elevbostäder. Under de förhandlingar mellan medicinalstyrelsen och staden, som föregingo nyssnämnda avtal, visade det sig emellertid, att staden icke hade möjlighet att tillhandahålla bostäder för mer än sammanlagt 108 elever. På grund härav kunna vid stockholmsanstalten pågå allenast tre kurser samtidigt. Då i september i år redan tre kurser äro i gång, kan någon ny extrakurs då icke påbörjas. Nästa kurs vid stockholmsanstalten (en ordinarie kurs) kommer att börja i januari 1948. Enligt vad jag under hand inhämtat från Stockholms stads vederbörande myndigheter ha förhållandena, sedan de förut omnämnda båda avtalen slötos, icke så förändrats, att staden nu skulle kunna tillhandahålla ytterligare bostadsrum utöver de 108, delvis i provisoriska lokaler inredda bostäder, som staden enligt avtalen åtagit sig att tillhandahålla. En officiell framställning från min sida till stadens myndigheter i bostadsfrågan skulle alltså för närvarande icke leda till något resultat. Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra avstå från att nu göra en sådan framställning. Jag förutsätter emellertid, att medicinalstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet och håller erforderlig kontakt i frågan med Stockholms stads myndigheter.

Vidare yttrade:

Fru **Linderot**: Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesminister Mossberg för svaret, men jag kan tyvärr inte säga, att jag är något vidare belåten med det.

Vi ha ju i betänkandet om förlossningsvården alla uppgifter vi behöva för att få en inblick i hur det verkligen står till på detta område. Vidare har inrikesminister Mossberg själv i ett interpellationssvar i april sagt, att en fullständig omvälvning ägt rum på förlossningsvårdens område alldeles särskilt under senaste åren. Sålunda har ju antalet vårdplatser på förlossningsanstalterna ökat från 390 år 1910 till 2 650 år 1946, och den utvecklingen se vi ju med tillfredsställelse. Våra barnaföderskor ha alltför länge fått bristfällig vård, som inte bara medfört stora lidanden för vederbörande kvinnor utan även åsamkat samhället stora skador. Det är ju också ett känt faktum, att den politik statsmakterna fört i fråga om barnmorskekåren har resulterat i att yrket för närvarande håller på att avfolkas. Det är ju därför som medicinalstyrelsen gjort upp den plan för utbildningen, som statsrådet Mossberg här nämnt, enligt vilken kurserna skulle dubbleras.

Svar på fråga. (Forts.)

Emellertid veta vi att den kurs, som var planerad 1944, måste inställas på grund av att för få anmält sig. Den ordinarie kursen 1945 samlade endast 24 elever i stället för 36. Och nu i år uppskjuter man den planerade höstkursen till januari månad på grund av bostadsbristen. Jag måste säga, att jag tycker, att det är egendomligt, att Stockholms stad verkligen skall kunna avslå en begäran av medicinalstyrelsen att skaffa bostäder för dessa elever. Jag vet, att det är katastrofartat i Stockholms stad på bostadsområdet, men när det gäller dessa kategorier, alltså sjuksköterskor och barnmorskeelever, tycker jag att det måste vidtagas särskilda anstalter för att planen verkligen skall kunna genomföras i enlighet med vad man beräknat. Vi ha ju för närvarande 1 100 distriktsbarnmorskor och ungefär 400 i sluten vård. Man räknar för närvarande med mellan 120 och 130 vakanser, därav mellan 50 och 60 på sjukhusen och resten ute i distrikten. Dessutom är ju att märka, att distriktsbarnmorskor när som helst kunna inkallas till sjukhustjänstgöring, och om de vägra att göra det räknas det som tjänstefel och bestraffas med avsked, om jag är riktigt underrättad.

Jag skall bara nämna ett par exempel bland alla i den exempelsamling jag har, som visa hur katastrofartat det egentligen är på detta område. I Småland t. ex. har man 8 vakanser på sjukhusen, som uppehållas av distriktsbarnmorskor. I Värmland uppehållas 4 vakanser på sjukhusen av distriktsbarnmorskor, trots att det finns 7 à 8 vakanser i distriktstjänsten. I Västmanland har man 5 vakanser på sjukhusen. Läkaren i Arboga förbjuder patienterna att ligga hemma vid förlossningarna, därför att distriktsbarnmorskorna måste tjänstgöra på barnbördsavdelningarna. Därvid är att märka, att i tidningspressen förekommit uppmaningar till barnaföderskor att stanna hemma på grund av platsbristen på sjukhusen. Det är alldeles givet, att mödrarna draga sig för att lyda dessa råd, när de veta att distrikten vilken dag som helst kunna stå utan barnmorskor, därför att dessa inkallats till sjukhustjänst.

Jag var för en tid sedan nere i Växjö. Där talade man om att läkaren på Växjö lasarett vägrar att ta emot annat än förstföderskor på lasarettet på grund av platsbristen. Jag vet inte, om någon i likhet med mig läst en insändare i en daglig tidning för 3 à 4 dagar sedan, i vilken en mor talade om att hon legat på ett av Stockholms läns sjukhus, där hon fått en baby, och att hon faktiskt inte fick mat på grund av att personalen inte räckte till. Hon var naturligtvis inte helt utan mat, men hon sade att hon skulle ha svultit, om icke hennes släktingar kommit med mat till henne de få dagar hon var på sjukhuset. Hon lovade heligt, att hon aldrig mera skulle försöka få barn.

Det måste under sådana förhållanden framstå som alldeles obegripligt, att man på grund av bostadsbrist uppskjuter en kurs för barnmorskor, när vi ju ha all anledning att fylla bristen på barnmorskor så fort som möjligt. Just i de dagar, då jag framställde min enkla fråga till statsrådet Mossberg, meddelades det mig att man flyttat 22 elever från Södersjukhuset till Maria sjukhus. De ledighblivna rummen övertogs av elever från Röda korset. Man sade, att de sistnämnda eleverna bott mycket provisoriskt. Jag undrar om det icke hade varit bättre att låta dem göra det även i fortsättningen, så att man haft plats för eleverna i förlossningsvården.

Vi kunna icke undvara vare sig sjukvårdspersonal eller förlossningspersonal, och jag tycker att det är statsmakternas skyldighet att göra yrkena så omtyckta och eftersträvarsvärda som möjligt. De senaste åren ha icke precis präglats av det intresse, som man kunnat kräva i det fallet. Vi måste nu taga ett verkligt krafttag för att taga igen det som försumrats. Vi måste låta barnmorskekårens utövare känna, att deras arbete är uppskattat. Vi måste stimulera de unga att söka sig till yrket. När de mötas av sådant som att Stock-

Svar på fråga. (Forts.)

holms stad icke kan skaffa eleverna bostäder, måste det verka som om detta arbete icke skulle uppskattas av myndigheterna.

Jag tycker också att det är märkvärdigt, att Göteborgs stad kunnat genomföra sina kurser. Där har man dock också en väldig bostadsbrist. Jag har en känsla av att medicinalstyrelsen kanske tagit litet för lätt på denna sak. Hade man varit mera energisk, hade det nog icke varit omöjligt för Stockholms stad att verkligen skaffa dessa bostäder.

Vi kunna icke stillatigande åse den katastrofala situation, som är rådande både för personalen och för barnaföderskorna. Det var därför jag framställde min enkla fråga. Jag ber att i alla fall få uttala den förhoppningen, att statsrådet Mossberg gör vad som är möjligt att göra för att man icke i fortsättningen skall uppskjuta de planerade kurserna.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag tror att jag icke behöver understryka, att jag själv beklagar att man med hänsyn till bostadsmöjligheterna icke kan ha mer än tre utbildningskurser i gång samtidigt vid barnmorskeläroanstalten i Stockholm. Såsom förhållandena gestaltat sig i år, har det icke varit möjligt att ytterligare vidga utbildningsramen. Fru Linderot vet lika väl som jag, att bostadsläget i Stockholm för närvarande är ytterligt prekärt. Det finns, så vitt jag förstår, inga reserver av bostäder att uppdriva med de medel som stå oss till buds. Tusentals personer, som ha sitt yrkesarbete i Stockholm, äro för närvarande utan hem. Jag inser alltså till fullo, att Stockholms stads myndigheter ha mycket begränsade möjligheter att just i nuvarande läge kunna vidtaga några särskilda åtgärder för att tillgodose bostadsbehovet för barnmorskeeleverna. Det är mycket möjligt, att man när detta avtal slöts mellan Stockholms stad och kronan — det var 1946 — betraktade 108 bostadsplatser såsom tillräckligt. Man hade ju tänkt sig, att stockholmsanstalten i stor utsträckning skulle driva undervisningen med elever, som tidigare genomgått sjuksköterskeutbildning. Eftersom dessa undervisningskurser äro kortare, skulle man få in fyra kurser på en tvåårsperiod med en sålunda begränsad bostadstillgång. Nu har det visat sig vara mycket svårt att fylla de kurser, som skulle rekryteras med sjuksköterskor. Man har fått taga in personer utan sjuksköterskeexamen, och kurserna ha då blivit längre.

När det gäller att bedöma vad man från statsmakternas sida gjort i denna fråga, vill jag allenast understryka, att genom den utvidgning av utbildningen, som genomfördes år 1944, utbildningsprogrammet tredubblats. Detta utvidgade program har hittills icke hunnit resultera i mer än fyra färdigutbildade kurser, under det att vi ha sju kurser i gång för närvarande, vilkas elever alltså inom den närmaste framtiden komma ut i förlossningsvården. Det utbildningsprogram vi för närvarande ha verkar alltså i den riktningen, att bristen på barnmorskor så småningom kommer att upphävas.

Jag delar emellertid till fullo fru Linderots uppfattning, att i nuvarande läge allt som går att göra bör göras för att verkligen säkra detta utbildningsprogram genomförande, så att vi så snart som möjligt få fram ett tillräckligt antal barnmorskeutbildade personer i landet. Men vi ha diskuterat denna fråga förut, fru Linderot och jag, och vi ha varit överens om att det är en mångfald svärbemästrade faktorer, som inverkat och skapat det läge vi för närvarande befinna oss i.

Fru **Linderot**: Herr talman! Jag förstår svårigheterna, och jag sade också, att det är gamla synder som vi nu få sona. Jag tänker på hur det var 1938.

Svar på fråga. (Forts.)

Då inskränkte man antalet barnmorskor från 3 000 till 1 000, tror jag, och minskade alltså antalet elevplatser på läroanstalterna. Jag vet således, att det är svårt. Men jag tycker ändå, att när Stockholms stad träffar en överenskommelse med de statliga myndigheterna, bör man också kräva av staden att den uppfyller vad den åtagit sig. Man har sagt mig, att man delat upp alla de bostadssökande i Stockholm. Kategori 1) skulle vara de allra svåraste katastroffallen bland enskilda personer, och kategori 2) skulle utgöras av sjukhuspersonal och elevpersonal. Då menar jag, att de möjligheter Stockholms stad har att bygga baracker borde utnyttjas i första hand så, att sjukhusens behov bli tillgodosedda.

Jag undrar i alla fall, om icke det är en smula byråkrati med i spelet, när herrarna göra upp dessa saker. Det kanske icke är så lätt att bakom siffrorna se det lidande, som kvinnorna verkligen få utstå. Jag tror att vi kvinnor förstå litet bättre vad som verkligen ligger bakom siffrorna. Därför menar jag, att man skulle kunna hålla efter Stockholms stad litet mer än vad man gjort här.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag säga, att Stockholms stad icke brustit i sina åtaganden. Jag tycker rättvisan kräver, att man konstaterar detta. Enligt de uppgifter jag fått har Stockholms stad icke ursprungligen åtagit sig att tillhandahålla mer än 108 bostadsplatser. Nu har det visat sig i vår, att man skulle behöva ett större antal bostadsplatser, och detta stegrade anspråk på platser har Stockholms stad icke kunnat i nuvarande bostadsläge tillmötesgå.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 244 och andra lagutskottets utlåtande nr 53.

§ 6.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 244 och andra lagutskottets utlåtande nr 53 skola uppföras främst å morgondagens föredragningslista, andra lagutskottets utlåtande nr 51 närmast efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 26 samt övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.10 em.

In fidem
Gunnar Britth.